

SISARUSVÄKIVALTA KUUDES- JA YHDEKSÄSLUOKKA-
LAISTEN NUORTEN KESKUUDESSA: PERHEKONTEKSTIN
YHTEYS VÄKIVALLAN KOKEMUKSIIN

Heidi Yli-Kivistö
Maisterintutkielma
Sosaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

SISARUSVÄKIVALTA KUUDES- JA YHDEKSÄSLUOKKALAISTEN NUORTEN KESKUUDESSA: PERHEKONTEKSTIN YHTEYS VÄKIVALLAN KOKEMUKSIIN

Heidi Yli-Kivistö
Sosiaalityö
Maisterintutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Sirpa Kannasoja
Kevät 2020
92 sivua + 3 liitettä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää perhekontekstiin liittyvien tekijöiden yhteyttä sisarusväkivallan kokemuksiin 6. ja 9. luokkalaisten keskuudessa. Sisarussuhteet luovat merkittävän kehyksen lapsen kasvuun, kehitykseen ja tulevaisuuteen. Muiden perhesuhteiden tavoin sisarussuhteisiin voi kuulua väkivaltaa. Sisarusväkivaltaa pidetään perheväkivallan yleisimpänä, mutta vähiten tutkittuna muotona. Tutkimuksen näkökulma keskittyy nuorten perhekontekstiin, joka muodostaa tärkeimmän kasvuympäristön. Tutkielmassa tarkastellaan sisarusten sosiodemografisiin tekijöihin ja perherakenteeseen liittyviä valtaeroja, perhettä kuormittavia sisäisiä ja ulkoisia stressitekijöitä, vanhemman ja lapsen välistä suhdetta sekä väkivallan kumuloitumista perheessä.

Tutkimuksen aineiston muodostaa Oikeusministeriön, Opetus- ja kulttuuriministeriön, Sisäministeriön sekä Sosiaali- ja terveysministeriön tuottama vuoden 2013 Lapsiuhritutkimus. Aineistosta on poimittu osa-aineistoksi vastaajat, jotka ovat kertoneet omaavansa sisarusuhteen (n=9827). Näistä vastaajista muodostettiin kolme ryhmää: sisarusväkivaltaa kokeemattomat (n=7094), tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneet (n=1940) sekä vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneet (n=793). Tyypillisen sisarusväkivallan tekoihin kuuluivat lievä fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta sekä kiusaaminen. Vakava sisarusväkivalta sisälsi tekoja, joiden yhteydessä oli käytetty asetta, aseella uhkaamista tai teko oli tuottanut vakavana pidettävän vamman.

Tutkimuksen analyysissa on hyödynnetty binäärilogistista ja multinomiaalista regressioanalyysia. Vastaajista 27,2 % kertoi kokeneensa fyysistä tai henkistä sisarusväkivaltaa viimeisen 12 kuukauden aikana. Tulosten perusteella sisarusväkivaltaa ennusti voimakkaimmin vastaajan sukupuoli (tyttö), ikä, perheen lasten lukumäärä, taloudellinen heikko tilanne, vanhemman ja lapsen välinen emotionaalinen etäisyys, vanhempien perheen lapsiin kohdistama väkivalta ja vastaajan väkivaltaisuus sisarusta kohtaan. Malli selittää 13,2 % sisarusväkivallan vaihtelusta ja selitysvoima on tilastollisesti erittäin merkitsevä (p=0.000). Tutkimustulosten valossa voidaan tehdä päätelmiä sisarusväkivaltaan liittyvistä syistä yleisellä tasolla, ja tietoa voidaan hyödyntää lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivien ammattilaisten työssä.

Avainsanat: sisarusväkivalta, sisarussuhteet, perhekonteksti, fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta, logistinen regressioanalyysi, multinomiaalinen regressioanalyysi

Sisällys

1 JOHDANTO	3
2 SISARUSSUHTEET	6
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	9
3.1 Sisarusväkivalta ilmiönä	9
3.2 Sisarusväkivallan määrittely	13
3.3 Sisarusväkivallan muodot	16
3.3.1 Fyysinen väkivalta.....	16
3.3.2 Henkinen väkivalta.....	18
3.3.3 Seksuaalinen väkivalta	19
3.4 Sisarusväkivallan moniulotteisuus.....	21
3.4.1 Käsitteitä sisarusväkivallan normaaliudesta	21
3.4.2 Lievä, tyypillinen ja vakava sisarusväkivalta.....	24
3.5 Sisarusväkivallan seuraukset	26
4 SISARUSVÄKIVALTAAN INDIKOIVAT TEKIJÄT.....	29
4.1 Sosiodemografiset tekijät ja perherakenne	29
4.2 Sosioekonominen asema.....	31
4.3 Vanhemmuuden ominaisuudet	33
4.4 Väkivaltainen kotiympäristö	34
5 TUTKIMUSASETELMA	36
5.1 Tutkimuskysymys.....	36
5.2 Aineiston kuvailu ja järjestäminen	36
5.2.1 Osa-aineisto	37
5.2.1 Selittävät tekijät.....	39
5.3 Analyysimenetelmät	42
5.3.1 Logistinen regressioanalyysi.....	42
5.3.2 Multinomiaalinen regressioanalyysi	43
5.4 Tutkimusetiikka	45
6 TULOKSET	52
6.1 Sisarusväkivallan kokemukset.....	52
6.2 Sisarusväkivaltaa selittävät tekijät	58
6.2.1 Sosiodemografisiin tekijöihin ja perherakenteeseen liittyvät valtaerot.....	59

6.2.2 Perheen sosioekonomiset stressitekijät	61
6.2.3 Vanhemman ja lapsen välinen suhde	63
6.2.4 Väkivallan kumuloituminen	66
6.2.5 Sisarusväkivaltaa selittävä malli	69
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	73
7.1 Sisarusväkivalta ja kuormittava perhetilanne	73
7.2 Sisarusväkivallan yleisyys ja kokemusten konteksti	75
7.3 Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimuksen tarpeen arviointi	76
7.4 Tutkimuksen merkittävyys	78
8 LÄHTEET	80
LIITTEET	93

Taulukot

TAULUKKO 1 Osa-aineiston kuvaus.....	38
TAULUKKO 2 Sisarusväkivallan muotojen yleisyys osa-aineistossa (n=9827).....	53
TAULUKKO 3 Osa-aineiston ryhmien kuvailu (N=9827).....	54
TAULUKKO 4 Tyypillisen sisarusväkivallan kokemukset (n=1940).....	56
TAULUKKO 5 Vakavan sisarusväkivallan kokemukset (n=793).....	57
TAULUKKO 6 Vakavaa sisarusväkivaltaa kohdanneiden kokemukset tyypillisestä sisarusväkivallasta (n=793)	58
TAULUKKO 7 Sosiodemografisiin ja perherakenteeseen liittyvien tekijöiden suhteelliset osuudet, tilastolliset merkitsevyydet ja riskiluvut	60
TAULUKKO 8 Sosioekonomiseen asemaan liittyvien tekijöiden suhteelliset osuudet, tilastolliset merkitsevyydet ja riskiluvut.....	62
TAULUKKO 9 Vanhemmuuden ominaisuuksiin ja perhedynamiikkaan liittyvien tekijöiden suhteelliset osuudet, tilastolliset merkitsevyydet ja riskiluvut	64
TAULUKKO 10 Kodin väkivaltaisuuteen liittyvien tekijöiden suhteelliset osuudet, tilastolliset merkitsevyydet ja riskiluvut.....	67
TAULUKKO 11 Sisarusväkivaltaa merkitsevimmin selittävät tekijät	70

Kuviot

KUVIO 1 Sisarusväkivallan jatkumo (Caspi 2012)	15
--	----

1 JOHDANTO

Jokaisella lapsella on oikeus kasvaa ja kehittyä turvallisessa ympäristössä sekä oikeus erityiseen huolenpitoon ja apuun. Täysipainoinen ja sopusointuinen kehitys vaatii toteutuakseen onnellisen, rakastavaisen ja ymmärtäväisen perheilmapiirin. (Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991.) Perhesuhteiden ajatellaan olevan yksi merkittävimmistä ihmisten elämänkulkuun vaikuttavista suhteista, ja suhteita pidetään kiintymyksen, huolenpidon ja turvan tyyssijoina (Sévon & Notko 2008, 13; Paavilainen & Pösö 2003, 18). Lapset kokevat väkivaltaa kuitenkin ensisijaisesti kotona. Perheessä ja kotona tapahtuvaa väkivaltaa tulisi pitää erityisen huolen kohteena, sillä koti muodostaa lapsuuden välttämättömän ympäristön. (Paavilainen & Pösö 2003, 3–4.) Väkivallan tarkastelu yhdessä merkittävimmistä perhesuhteista on kuitenkin jäänyt huomioimatta suomalaisessa väkivaltatutkimuksessa. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarkastella sisarusväkivaltaa, jota pidetään kaikkein yleisimpänä, mutta vähiten tutkittuna perheväkivallan muotona (mm. Finkelhor, Turner & Ormrod 2006; Herzberger 1996; Straus, Gelles & Steinmetz 1980).

Sisarussuhteilla on merkittävä vaikutus ihmisen kasvuun ja kehitykseen. Suhteen on kuvattu vaikuttavan itsetunnon rakentumiseen, tunne-elämään, minäkuvaan ja tapaan kohdata maailma (Kaulio & Svenning 2006, 8). Suhteissa opitaan ihmissuhdetaitoja, ja parhaimmillaan läheisyys näkyy kumppanuutena, emotionaalisen tuen tarjoamisena sekä yhteisten toiveiden jakamisena (Dunn 2014, 70). Sisarussuhteisiin kuuluu moninaisia tunteita rakkaudesta kauteen sekä normaalina pidettyä aggressiota (Caspi 2012). Toisinaan tilanteet kärjistyvät. Muiden perhesuhteiden tavoin sisarussuhteisiin voi kuulua väkivaltaa, jonka tarkoituksena on aina aiheuttaa kokijalle kipua ja kärsimystä (Wiehe 1997). Sisarusväkivaltaa on pidetty ajan saatossa jopa lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta hyödyllisenä; vanhemmat saattavat uskoa aggression auttavan lasta oppimaan aggressiivisen käytöksen hallitsemista perheen ulkopuolisissa ihmissuhteissa. Sisaruksen lyömistä on pidetty niin yleisenä, että harvat ajattelevat sen olevan poikkeavaa käytöstä. (Caspi 2012; Tucker, Finkelhor, Turner & Shattuck 2013). Muissa ihmissuhteissa toisen lyömistä pidettäisiin väkivaltana (Eriksen & Jensen 2006; Hardy ym. 2010). Väkivallan hyväksymistä osana lasten kasvu- ja kehitysprosesseja voidaan pitää ongelmallisena (Paavilainen & Pösö 2003, 3).

Sisarusväkivallan normalisointi on vaikeuttanut ilmiön tunnistamista ja siihen puuttumista. Viimeaikaisessa keskustelussa on noussut esille myös monien alojen koulutuksen puutteet väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen ylipäättänsä (Matintupa 2020). Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ohjaututaan hyvin harvoin sisarusten välisen väkivaltaisuuden vuoksi, mutta tarkasteltaessa perheen kokonaistilannetta ja tuen tarvetta, esille saattaa nousta myös sisarusväkivalta. (Pitkänen 2014.) Ominaista perheväkivallalle on, että se jää perhe-suhteiden ja kodin yksityisyyteen (Paavilainen & Pösö 2003, 25). Sama ilmiö voi olla nähtävissä myös sisarusväkivallan kohdalla, sillä ilmiön tunnistaminen koetaan haastavaksi. Sisarusväkivaltaa liittyvät syyt yhdistyvät moneen lastensuojelussa ilmenevään huoleen, kuten vanhempien fyysisen tai emotionaalisen läsnäolon puutteeseen tai perhettä kuormittaviin taloudellisiin stressitekijöihin (Winters 2019). Lisäksi sisarusväkivaltaa ilmenee usein muiden perheväkivallan muotojen yhteydessä (Graham-Bermann, Cutler, Litzenberger & Schwartz 1994; Simonelli Mullis, Elliot & Pierce 2002; Relva, Fernandes & Mota 2013).

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten mukaan väkivallan nimeäminen on tärkeää, jotta vanhemmat ymmärtäisivät sisarusväkivallan vaikutukset (Pitkänen 2014, 37). Väki-valta sisarussuhteissa on erityisen vahingollista ja vaikuttaa lapsen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Osassa tutkimuksista esitetään, että sisarusväkivalta aiheuttaa muun muassa masennusta sekä lapsena että aikuisuudessa, alhaista itsetuntoa (Wiehe 1997), ahdistusta (Graham-Bermann ym. 1994; Mackey, Fromuth & Kelly 2010), fyysisten sairauksien lisääntymistä (Caspi 2012), syömishäiriöitä ja päihdeongelmia (Wiehe 1998). Vaikutusten on nähty ulottuvan myös pitkälle aikuisuuteen ja vaikuttavan muihin ihmissuhteisiin (mm. Caffaro & Conn-Caffaro 1998). Väkivallan kroonistuessa vaikutukset voivat aiheuttaa traumaattisia oireita (Finkelhor ym. 2006). Väkivallan ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen väkivaltaan on tärkeää lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen kannalta. Väliintulojen avulla voidaan ehkäistä myös laajempia yhteiskunnallisia ongelmia kuten syrjäytymistä ja masennusta.

Lapset ja nuoret pääsevät aikuisia harvemmin käyttämään legitiimejä ilmaisumuotoja, eikä heillä ole yhtä arvovaltaista tai laillisesti voimakasta ääntä yhteiskunnassa. Jos lapsi ilmoittaa sisaruksen käyttäneen väkivaltaa, tulkitaan se Phillipsin, Phillipsin, Gruppin ja Trigginin (2009) mukaan usein ”lastenleikiksi”. Tarkastelen tutkimuksessani vuoden 2013 Lapsiuhritutkimuksen vastauksia. Tutkimukseen osallistui yli 11 000 nuorta, jotka olivat 6. ja 9. luokkalaisia. Heistä vajaa kymmenen tuhatta kertoi sisarussuhteesta. Tutkimukseni tavoite on

tuoda esille näiden nuorten ääniä ja paikantaa sisarusväkivaltaan liittyviä tekijöitä hyödyntämällä kvantitatiivisia menetelmiä. Tarkastelen sisarusväkivaltaan liittyviä syitä perhekontekstista käsin. Perhekonteksti muodostuu perheessä ilmenevistä valtaeroista, perhettä kuormittavista stressitekijöistä, vanhemmuuden ominaisuuksista, perheenjäsenten välisten suhteiden dynamiikasta sekä väkivallan kumuloitumisesta perheessä. Ilman tarkkaa määritelmää sisarusväkivallasta ja tietoa siihen liittyvistä syistä, ammattilaiset ovat heikosti varustettuja tunnistamaan ongelmaa ja kehittämään väkivaltaan puuttumisen keinoja (Winters 2019). Tarkoitukseni on lisätä tietämystä sisarusväkivallasta ja siihen liittyvistä tekijöistä lasten ja nuorten kanssa toimivien ammattilaisten työn tueksi.

2 SISARUSSUHTEET

Sisarussuhteissa tapahtuvan väkivallan ymmärtämiseksi on ymmärrettävä suhteiden muodostamaa merkitystä lasten ja nuorten elämään. Sisarusuhteen on usein esitetty olevan ihmisen pitkäaikaisin ihmissuhde (Dunn 2014, 69), joka luo merkittävän kehyksen ihmisen kehitykseen jo lapsuudesta lähtien (Caspi 2012, 25; 46). Sisaruutta on määritelty biologisen, sosiaalisen ja emotionaalisen siteen kautta muodostuvana suhteena. Biologisesta näkökulmasta tarkasteltuna lapset ovat keskenään sisaruksia tai täyssisaruksia (*full siblings*) jakaessaan yhteiset biologiset vanhemmat. Sisaruspuolella (*half sibling*) tarkoitetaan sisarusta, jonka kanssa lapsi jakaa toisen biologisen vanhemman. Uussisaruksella (*step sibling*) taas tarkoitetaan sisaruksia, jotka eivät ole biologisesti sukua toisilleen. (Edwards & McCarthy 2011, 176.) Edwardsin, Hadfieldin, Luceyn ja Mauthnerin (2006, 22) mukaan kulttuuri, kieli, subjektiivisuus sekä erilaiset kokemukset voidaan kuitenkin nähdä biologiana tai lakia tärkeämpänä sisaruuden määrittäjänä, sillä sisarusuhdetta tulisi tarkastella sosiaalisena konstruktiona. Sisaruuden määritelmät voivatkin vaihdella kulttuurisesta, poliittisesta ja uskonnollisesta konteksteista riippuen (Cicirelli 1994, 7), ja määrittelyssä tulisi jättää tilaa subjektiivisuudelle ja tulkinnallisuudelle (Edwards ym. 2006, 22).

Sandersin (2004, 1) mukaan sisarusuhde vaikuttaa lapsen kehitykseen, erityisesti sosiaalisella ja emotionaalisella tasolla. Sisaruudessa rakentuukin useita ihmissuhdetaitoja, kuten toisen huomioimista, asioiden jakamista sekä kykyä osoittaa ja vastaanottaa rakkautta (Pitkänen 2014, 40). Parhaimmillaan läheisyys voi näyttäytyä toisen lohduttamisena, emotionaalisen tuen tarjoamisena, kumppanuutena sekä yhteisten haaveiden ja toiveiden jakamisena (Dunn 2014, 70). Sisarusten on kuvattu tarjoavan toisilleen vanhempi-lapsisuhteen kaltaista hoivaa ja tukea sosiaalisen roolinsa lisäksi (Gass, Jenkins & Dunn 2007). Suhteen onkin nähty asettuvan tasavertaisen vertaissuhteen ja hierarkkisen vanhempi-lapsisuhteen välimaastoon (Hartup 1989; DeHart 1999.) Sisarusuhde saattaa muistuttaa enemmän vanhempi-lapsisuhdetta varhaislapsuudessa; vaikkakin sisarusten välinen ikäero olisi pieni, voivat lasten väliset kehitykselliset erot olla suuria. Tällöin vanhemman sisaruksen roolina voi olla esimerkiksi neuvojen antaminen tai suojeleminen. Vastaavasti nuoruusiässä kehitykselliset erot pienenevät ja sisarusuhde muistuttaa enemmän vertaissuhdetta, jossa oppiminen ja opettaminen ovat suhteen osapuolten välillä tasavertaista. (DeHart 1999, 282.)

Sisarukselliseen huolenpitoon on liitetty myös sukupuolittuneisuutta, ja tyttöjen on esitetty omaksuvan kyseisen roolin poikia herkemmin (Edwards ym. 2006, 69). Syntymäjärjestys, ikä tai sukupuoli eivät kuitenkaan yhdisty yksiselitteisesti vastavuoroisuuden piirteisiin (Dunn 1983, 789), ja lapset liittävät usein toisistaan huolehtimisen tärkeäksi osaksi sisaruuttaan, syntymäjärjestyksestään riippumatta (Edwards ym. 2006, 68). Sisarusuhteen tarkastelussa tulee huomioida myös laajempaa sosiokulttuurista kontekstia (Tucker & Uppdegraff 2009), ja esimerkiksi ei-länsimaalaisissa sekä vähemmistökulttuureissa sisaruksellinen huolenpito voi olla merkittävä vastuutehtävä, joka mahdollistaa vanhempien kyvyn hankkia perheelle elantoa (Brody & Murry 2001, 996).

Sisarusten on esitetty viettävän toistensa kanssa aikaa enemmän kuin kenenkään muun kanssa (Sanders 2004, 1), ja usein erilaiset roolit sekä suhteen haasteet ja myönteisyys heijastuvat pitkälle elämään (Kaulio & Svennevig 2006). Sisarukset viettävät enemmän aikaa toistensa seurassa varsinkin varhaislapsuudessa, mutta keskilapsuudessa ja nuoruudessa ystävyysuhteet saattavat nousta sisarusuhtetta merkittävämpään asemaan (Dunn 2014; DeHart 1999). Ystävyys- ja vertaissuhteita kuvastaa suhteiden vapaachtoisuus. Sisarusuhteita puolestaan määrittää myös ulkoapäin tulevat rakenteet, kuten biologinen side ja laki (DeHart 1999, 283). Sisaruksen kanssa vietetty aika ei aina kuvaakaan suhteen läheisyyttä; vaikkakin sisarukset viettävät paljon aikaa yhdessä, saattaa suhteesta puuttua lämpöä. Vastentahtoisella yhdessäololla voi myös olla pitkäkestoisia ja ennalta-arvaamattomia vaikutuksia (Rannikko 2008, 162).

Sisarusten välisen vuorovaikutuksen, tunteiden ja valta-asetelmien on ajateltu vaikuttavan suhteen laatuun (Pitkänen 2014, 40). Sisarusten suhtautuminen toisiinsa ja toimeen tuleminen onkin riippuvainen monista tekijöistä (Dunn 2014). Sisarus saattaa representoida ”potentiaalista minää” (*potential self*), jonka kautta lapsi reflektoi suhdetta itseensä sekä tulevia ihmissuhteita. Kriss, Steele ja Steele (2014, 83) kuvailevat sisaruksen olevan ainutlaatuisen henkilö lapsen elämässä; samanlainen, mutta erilainen: ei varsinaisesti vihollinen eikä ystävä; eikä minuuden jatke. Sisarus voi olla erityinen liittolainen, joka jakaa kokemuksen tosielämästä. Liittolaisuus saattaa kuitenkin epäonnistua ja sisarus nähdään kilpailijana suhteessa vanhemmilta saatavaan huomioon (mt., 95).

Vanhempiin muodostetun turvallisen kiintymyssuhteen on havaittu tuottavan enemmän prososiaalisia suhteita sisarusten välillä (Teti & Ablard 1989; Volling & Belsky 1992). Toisaalta

sisarussuhteet saattavat joissain tapauksissa kehittyä tukeviksi, vaikkakin perheen vanhemman ja lapsen välinen suhde olisi kaukainen tai välinpitämätön (Boer & Dunn 1992; Stocker 1994). Sisarussuhteita ei voida jakaa dikotomisesti lämpimiin ja vihamielisiin, vaan ne ovat muiden ihmissuhteiden tavoin kompleksisia (Dunn 2014). DeHart (1999, 283) pitää suhteen keskeisenä piirteenä tunteiden voimakkuutta negatiivisessa sekä positiivisessa mielessä, ja Deater-Deckardin, Dunnin ja Lussierin (2002, 72) mukaan juuri tämä piirre tekee suhteesta niin merkityksellisen. Sisarussuhteisiin kuuluu myös pettymyksiä, kateutta ja syyllisyyttä (Pitkänen 2014, 40). Läheiset, lämpimät ja ei-kilpailulliset suhteet voivat muodostaa voimakkaan suojaavan tekijän kehitykseen negatiivisesti vaikuttaville tekijöille sekä vaikuttaa sinnikkyuden muodostumiseen. Kilpailullisten suhteiden on taas nähty lisäävän negatiivisia vaikutuksia trauma-soivista tapahtumista (Peltonen 2011, 35–36.)

Pitkäsen (2014, 49) mukaan aggressiota esiintyy sisarussuhteessa aina tietyissä muodoissa. Aggressiolla voi olla myös myönteisiä vaikutuksia, kuten kyky ratkaista konflikteja rakentavasti. Sisarusväkivallan tarkastelussa keskeiseen asemaan nouseekin tavallisen nahistelun ja kilpailun erottaminen väkivallasta, joka ei ole yksiselitteistä muun muassa aiheen normalisoinnin takia. Väkivallalla ja pahoinpitelyillä ei ole koskaan lapsen tai nuoren kehitystä tukevia elementtejä (Caspi 2012, 7), ja sisarussuhteeseen kuuluva läheisyys voi tehdä väkivaltaisuudesta erityisen vahingoittavaa (Pitkänen 2014). Väkivallan on nähty myös kroonistuvan, sillä uhrin ja väkivaltaa käyttävät sisarukset ovat usein jatkuvasti yhteydessä (Finkelhor ym. 2006). Vahingoittavat toimintatavat muodostuvat asteittain perheenjäsenten välillä. Sisarussuhteiden rakentuminen perheen yksityisyyteen vaikeuttaa sisarusväkivallan tunnistamista. (Pitkänen 2014, 37).

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Sisarusväkivaltaa on tutkittu ongelmallisena ilmiönä 1980-luvulta lähtien (Straus ym. 1980). Aihetta on kuitenkin aliarvioitu ja sen asema on säilynyt lähisuhdeväkivallan vähiten tutkituna muotona (Relva, Fernandes & Mota 2013, 47). Sisarusväkivaltaa koskeva tutkimus ei muodostu myöskään yhtenäisestä teoriaperustasta, vaan ilmiötä on pyritty selittämään muun muassa psykologisten ja sosiologisten näkökulmien kautta. Seuraavassa luvussa esittelen sisarusväkivaltaa käsitteleviä teoreettisia viitekehyksiä, jotka ovat luoneet pohjaa aiheen ymmärtämiseen. Tämän jälkeen kuvaan sisarusväkivallan määritelmää ja sen eri muotoja. Määrittelyn jälkeen käsittelen sisarusväkivaltaan liitettyjä erityispiirteitä ilmiön normalisoinnista ja vakavuuden määrittelystä. Päätän luvun esittelemällä sisarusväkivallan seurauksia lasten ja nuorten elämään.

3.1 Sisarusväkivalta ilmiönä

Sisarusväkivaltaa käsittelevät tutkimukset ovat ottaneet usein vaikutteita monista eri teorioista ja näkökulmista (mm. Hoffman & Edwards 2004; Eriksen & Jensen 2009; Tucker, Finkelhor, Turner & Shattuck 2014). Teoriapohjan monimuotoisuus luo mahdollisuuden tarkastella ilmiötä monesta eri lähtökohdasta, mutta yhtenäisen ymmärryksen puute voi vaikeuttaa sisarusväkivallan ongelmallisuuden tunnistamista. Tutkimuksen haasteena on ollut myös ilmiön epäselvä määritelmä. Englanninkielisessä tutkimuksesta on löydetty muun muassa 16 erilaista luokittelua sisarusväkivallalle (Perkins 2014, 34–35). Ilmiöstä on käytetty synonyymeinä muun muassa väkivaltaa (*violence*), aggressiota (*aggression*), konfliktia (*conflict*) tai pahoinpitelyä (*abuse*). Lisäksi väkivallan uhriksi joutumista on kuvattu sanalla *victimization* (mm. Finkelhor ym. 2006), joka suomenkielisessä kirjallisuudessa muotoutuu uhriutumiseksi (Piehl 2008). Suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa väkivaltaa on kuvattu sisarusten väliseksi väkivallaksi (Pitkänen 2014). Määritelmä korostaa väkivallan vastavuoroisuutta, jossa väkivaltaisuuden ajatellaan ilmenevän sisarusten välillä puolin ja toisin. Käsitän tutkielmassani sisarusväkivallan olevan pääsääntöisesti yksisuuntaista ja epätasaista vallankäyttöä, ei osapuolten välistä kaksisuuntaista toimintaa. Sisarusväkivalta-termin käytöllä pyrin tuomaan esille ilmiön vakavuutta ja ylittämään sisarussuhteisiin liitettyjä ennakkoluuloja toiminnan normaaliudesta.

Esittelen seuraavaksi sisarusväkivaltaa käsitteleviä teorioita lähtemällä liikkeelle konfliktisista ja evolutionaarisista näkökulmista. Tämän jälkeen siirryn kuvaamaan teorioita, jotka ovat saaneet vaikutteita psykologista sekä yhteiskunnallisista suuntauksista. Käsittelem myös näkemyksiä lasten yksilöllisistä eroista ja vanhemmuudesta. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu pitkälti perhesysteemisestä teoriasta, jonka esittelen luvun lopussa.

Konfliktiteoria (*conflict theory*) pyrkii selittämään, miksi sisaruksilla on erilaisia intressejä ja miksi niiden tavoittelu saattaa eskaloitua aggressioksi ja väkivallaksi. Konfliktien muodostumisessa pidetään keskeisenä tekijänä sosiaalisia normeja, jotka kannustavat aggressiivisen käytöksen ilmaisuun sisarusten välillä. Suuren osan aggressiivisesta käyttäytymisestä ajatellaankin johtuvan normaalina pidetystä sisarusten välisestä kilpailusta, jonka ajatellaan olevan jotain sellaista, mistä lapset oletetusti kasvavat ulos. (Hoffman & Edwards 2004.) Konflikteihin on liitetty myös evolutionaarista perustaa, jolla tarkoitetaan ristiriitaa lapsen tarpeissa ja vanhempien kyvykkyydessä tarjota resursseja tai investointeja jälkikasvulle. Evolutionaarisen näkökulman mukaan sisarukset ovat synnynnäisiä kilpailijoita, jotka taistelevat rajallisista resursseista, kuten kiintymyksestä, huomiosta tai materiasta (Tanskanen, Danielsbacka, Jokela & Rotkirch 2017). Sisaruksien välillä ilmeneviä valtaeroja on yhdistetty luonnollisiin ominaisuuksiin, kuten eroihin iässä, koossa tai voimassa (Dantchev & Wolke 2019, 1060). Aggressiota on havaittu esiintyvän enemmän kotitalouksissa, joissa on enemmän lapsia sekä enemmän veljeksiä. Lisäksi väkivaltaisuutta on esitetty esiintyvän enemmän esikoisen tai vanhempien lasten toimesta. (Bowes, Wolke, Joinson, Lereya & Lewis 2014; Menesini, Camodeca & Nocentini 2010; Tucker, Finkelhor, Shattuck & Turner 2013). Sisarusten näkemistä ”kilpailijoina” pidetään kuitenkin pitkälti popularisoituna konseptina, joka pohjautuu psykoanalyttiselle teorialle. Teoria ohjaa edelleen suurinta osaa sisarusten välisistä suhteista niin arkisissa kuin tieteellisissä keskusteluissa. Kuitenkin, muiden perheenjäsenten kohdalla sisarusten tekemät aggressiiviset teot ajateltaisiin pahoinpitelyksi. Lisäksi näkökulma tarkastelee väkivaltaa lapsuuden ilmiönä, eikä jatkuvana ulottuvuutena aikuisten sisarusten välisissä suhteissa. (Eriksen & Jensen 2006, 498.)

Sosiaalisen oppimisen teorian (*social learning theory*) mukaan aggressiivisuutta opitaan havainnointi-, vahvistus- ja mallintamismekanismien avulla (Bandura 1977). Teorian avulla on tarkasteltu vuorovaikutusta yksittäisissä perheissä, jotka kannustavat fyysisen voiman ja psyykkisen väkivallan käyttöön sisarusten välillä. Suoralle tai epäsuoralle väkivallalle altis-

tuneet lapset saattavat mukauttaa ja käyttää huonosti sopeutuvia vuorovaikutusmalleja sisarusensa kanssa (Eriksen & Jensen 2009; Tucker, Finkelhor, Turner & Shattuck 2014). Sisarusaggression käytön todennäköisyyttä saattavat kasvattaa vanhempien konfliktisen vuorovaikutuksen tai perheväkivallan todistaminen, kaltoinkohdelluksi tuleminen tai vanhempien kohdistama ankara vanhemmuus (Button & Gealt 2010; Tippet & Wolke 2015; Updegraff, Thayer, Whiteman, Denning, & McHale 2005). Perhesysteemin ulkopuoliset varhaiset sosiaaliset kokemukset saattavat yhtäläillä tuottaa epäterveitä vuorovaikutustyyliä, joita sovelletaan sisaruskseen. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan sisaruskseen kiusaamista ennustaakin altistuminen aggressiivisille sosiaalisen vuorovaikutuksen malleille, vanhemmuuteen liittyvät ominaispiirteet ja varhaiset sosiaaliset kokemukset (Dantchev & Wolke 2019, 1060).

Sisarusväkivaltaa on tarkasteltu myös feministisen teorian kautta. Teoriaa hyödynnetään tuomaan esille, kuinka yhteiskunnan ja perheiden patriarkaaliset valtasuhteet ja sortaminen vaikuttavat sisarusuhteisiin. Perheväkivallan (erityisesti vaimoon kohdistuvan) ajatellaan olevan tuotosta patriarkalisesta yhteiskuntajärjestyksestä, jossa miesten käyttämä väkivallankäyttö on kulttuurisesti hyväksyttyä. Normit määrittävät myös perheen hierarkkisuuksi ja sosiaalisen sukupuolen perusteella. Lapset saattavat käyttää sisarusväkivaltaa lievittääkseen voimattomuutta, jota tuntevat vanhempiaan kohtaan. Teorian mukaan miehet saattavat käyttää väkivaltaa ansaitakseen tai palauttaakseen kontrollia suhteessa naiseen. Samankaltaisesti pojat saattavat käyttää sisarusväkivaltaa demonstroidakseen maskuliinisuuksi ja käyttääkseen valtaa. Tämä näkökulma implikoi, että pojat käyttävät tyttöjä enemmän sisarusväkivaltaa. (Hoffman & Edwards 2004.)

Osassa tutkimuksista on esitetty, että lapsen yksilölliset erot, kuten temperamentti, varhaiset aggressiiviset taipumukset, psykopatologia tai sosiokognitiiviset kyvyt yhdistyvät kohonneeseen sisarusaggression tai kiusaamisen riskiin (Menesini ym. 2010; Phillips, Bowie, Wan & Yukevich 2018; Song, Volling, Lane & Wellman 2016; Toseeb, McChesney, & Wolke 2018). Lisäksi ennen aikaisesti tai erittäin alhaisella painolla syntyneet lapset saattavat olla alttiimpia uhriksi joutumiselle (Wolke, Baumann, Strauss, Johnson, & Marlow, 2015). Lasten yksilölliset erot saattavat myös ennustaa tiettyjä sisarusväkivallan rooleja (kiusaaja, kiusaaja-uhri, uhri). Tutkimuksen puutteen vuoksi tarkkoja ennusteita sisarusväkivallan ja lasten yksilöllisten erojen yhteyksistä on kuitenkin vaikea tehdä (Dantchev & Wolke 2019, 1060).

Useissa tutkimuksissa sisarusväkivaltaa on tarkasteltu perhekontekstin ja vanhemmuuden kautta. Lapsen ja vanhemman välisen pakottavan vuorovaikutuksesta teoria (*coercion theory*) esittää, että tehoton vanhemmuus (esim. rangaistukset, kuten lyöminen tai haukkuminen) ja epäonnistuminen kurinpidossa tuottavat pakottavia sisaruskohtauksia, joita leimaa vihamielisyys (Patterson 1986). Kun vanhemmat sivuuttavat tai sallivat negatiivista käytöstä, sisarusten suhteet saattavat muodostua ”koulutuskentäksi”, jonka kautta vihamielisyyttä vahvistetaan. Lopulta vihamielisyys eskaloituu sisaruksen kiusaamiseksi. Teorian mukaan epäjohdonmukainen vanhemmuus, vanhempien puutteellinen valvonta sekä sisaruskonfliktien korkea määrä indikoivat sisarusaggressiota (Menesini ym. 2010; Tucker ym. 2014; Updegraff ym. 2005). Lapsilla, jotka saavat vapaasti harjoittaa sisarusaggressiota varhaisella iällä, on riski myöhäisemmälle sisarusväkivallalle (Dantchev & Wolke 2019, 1060). Kiintymysteorian (*attachment theory*) mukaan lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus tarjoaa lapselle sisäisiä sosiaalisen vuorovaikutuksen malleja, jotka ohjaavat lapsen odotuksia, ymmärrystä, emootioita ja käyttäytymistä muita ihmisiä kohtaan (Bowlby 1969; Whiteman, McHale & Soli 2011). Positiivisen, lämpöisyyttä sisältävän vanhemmuuden on ajateltu sallivan terveiden ihmissuhteiden muodostamisen ja toimivan suojaavana tekijänä sisarusaggressiolle (Tippett & Wolke 2015; Tucker ym. 2014; Updegraff ym. 2005). Epäjohdonmukainen ja lapsen tarpeisiin vastaamaton vanhemmuus voi taas vaarantaa vuorovaikutuksen terveellisten mallien syntymisen. Kiintymysteorian mukaan vanhemman ja vanhemmuuden ominaisuudet (erityisesti positiivinen vanhemmuus ja äiti–lapsi-suhde) voivat toimia suojaavina tekijöinä sisarusväkivaltaan osallistumisesta (Dantchev & Wolke 2019).

Perhesysteeminen teoria (*family systems theory*) tarkastelee perheen sisäistä vuorovaikutussysteemiä, joka heijastaa perhesysteemiä suhteessa laajempaan ulkoiseen ympäristöön (Väänänen 2013, 61). Perhe käsitetään rakentuneen hierarkkisesti, ja muodostuvan toisistaan riippuvaisista ja vastavuoroisesti toisiinsa vaikuttavista osajärjestelmistä. Perheen hierarkia vaihtelee yksilöstä kaksinaisiin suhteisiin (kuten sisarussuhteisiin ja vanhempien väliseen suhteeseen), josta taas kolminaisiin (esimerkiksi vanhempien ja sisarusten muodostama kolmikko), kattaen lopulta koko perhejärjestelmän (mukaan lukien isovanhemmat, tädit ja setät). Ihannetapauksessa eri osajärjestelmillä on joustavat rajat muiden osajärjestelmien vaikutuksille, mutta eivät ole niiden määriteltävissä. (Whiteman ym. 2011.) Perhedynamiikka kuvaa perhesysteemin sisäistä vuorovaikutusta. Toimivassa perhedynamiikassa toteutuvat

viisi eri elementtiä, joita ovat yhteenkuuluvuus (emotionaalinen läheisyys ja toisiin liittyminen), yksilöityminen (perheenjäsenten kyky itsenäiseen ajatteluun ja tunteisiin), selkeä kommunikaatio, rooli-vastaavuus (roolimallien yhteinen sopiminen sekä rooliodotusten toteutuminen), joustavuus (kyky reagoida ja sopeutua vaihteleviin olosuhteisiin) sekä vakaus (perheen vuorovaikutuksen turvallisuus ja pysyvyys). (Väänänen 2013, 62–63.)

Perhedynamiikan voidaan ajatella myötävaikuttavan monilla tavoin sisarusväkivallan ilmenemiseen (Tucker ym. 2014). Turvaton vuorovaikutus saattaa ilmetä esimerkiksi vanhempien välisen suhteen ongelmina, jotka puolestaan heijastuvat sisarussuhteisiin. Kyseessä voi olla tilanne, jossa lapsi matkii vanhempien toimimattomia kommunikointikeinoja, kuten väkivaltaista käytöstä. Perheen vuorovaikutuksen hajaannus voi näkyä kodin vihamielisenä yleistunnelmana, joka on yhdistetty sisarusväkivallan ilmenemiseen (Eriksen & Jensen 2006). Joissain tilanteissa aikuisten rooli vastuunkantajana saattaa siirtyä sisarusten välisiin suhteisiin ja lasten roolivastaavuus huolenpidon saajana hämärtyy. Tällöin lapsen vastuu saattaa ilmetä kasvatuksellisina tehtävinä, määräilyinä sekä rajojen asettamisena sisarussuhteissa. (Pitkänen 2014, 46.) Vanhemman ja lapsen yhteenkuuluvuuden eli emotionaalisen läheisyyden on esitetty olevan suojaava tekijä sisarusväkivallalta. Sisarussuhteissa ilmenevän väkivallan syyt onkin useimmiten liitettävissä heikentyneeseen vanhemmuuteen. (mm. Tippett & Wolke 2015). Lisäksi perheen ja perhesuhteiden toimintahäiriöt saattavat liittyä normien jäykkään ja jatkuvaan noudattamiseen (Whiteman ym. 2011).

Perheenjäsenten välisiä suhteita voidaan aidosti ymmärtää vain niiden perhekontekstien kautta (van Berkel, Tucker & Finkelhor 2018, 249). Useissa sisarusväkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa onkin painotettu perheyhteisön ja -kontekstin huomioimista (mm. Eriksen & Jensen 2006; Caspi 2012). Tiedetään myös, että perhe-elämää kuormittavat useat päällekkäiset tekijät saattavat heijastua sisarusväkivaltana (Pitkänen 2014). Tämä näkökulma ohjaa myös tutkimukseni toteutusta.

3.2 Sisarusväkivallan määrittely

Lapsiin kohdistuvan väkivaltatutkimuksen kenttä on ajoittain jäsentymätöntä ja sekavaa (Ellonen, Kivivuori & Kääriäinen 2007, 11), mikä näkyy myös sisarusväkivaltaa käsittelevässä tutkimuksessa. Moninaisen ja epäyhtenäisen väkivaltakäsitteistön tuloksena sisarusväkival-

lan eri muotoja on pyritty kuvailemaan väkivallan eri ulottuvuuksien kautta (Eriksen & Jensen 2009, 184). Teon tahallisuus, vahingoittavuus sekä vallan epätasainen jakautuminen liittyvät keskeisesti sisarusväkivallan määrittelyyn (Meyers 2017). Sisarussuhteissa väkivaltaisuuden osatekijät saattavat hämärtyä osapuolilta itseltään, ja lapset saattavatkin kokea tilanteiden olevan tasapuolisia. Lähemmän tarkastelun avulla voidaan kuitenkin usein havaita toisen sisaruksen olevan selkeästi väkivallantekijä. (Caspi 2012, 5.)

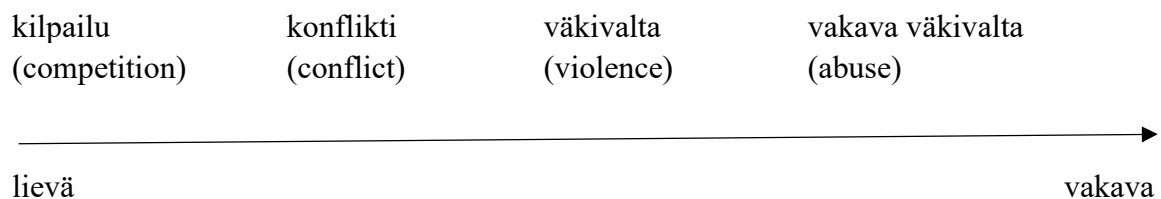
Sisarusväkivallan hahmottamiseksi on tarpeellista käsitellä myös lasten väliseen väkivaltaan liitettyjä käsityksiä yleisellä tasolla, joita ovat esimerkiksi aliarvioivat oletukset väkivallan luonteesta ja vaikutuksista suhteessa aikuisten väliseen väkivaltaan. Finkelhorin, Turnerin ja Ormrodin (2006) mukaan aliarviointi näkyy suhtautumisessa lapsiin niin väkivallantekijöinä kuin uhreina. Ensinnäkin, väkivallan on esitetty aiheuttavan vähemmän tai lievempiä vammoja taikka vaikutuksia fyysisyydessään ja ihmissuhteiden dynamiikassa. Lapsia ei pidetä ehkäpä yhtä vahvoina, laskelmoivina tai tunteettomina väkivallantekijöinä kuin aikuisia. Lisäksi heidän on ajateltu aiheuttavan vähemmän pelkoa. Toisekseen, ikätovereihin kohdistuva väkivalta on usein mielletty harmittomammaksi sen normatiivisuuden vuoksi. Lasten on ajateltu ymmärtävän käytös normaalina, eivätkä he mahdollisesti koe sitä yhtä stigmatisoivaksi. Kolmannekseen, lasten on arvioitu olevan resilienttejä väkivallan vaikutuksille, kun kyseessä on saman ikäinen tekijä; lapset voivat olla hetken onnettomia ja jo seuraavassa hetkessä iloisia. Lisäksi lasten väkivaltaisuutta käsittelevä terminologia (kinastelu, nujakointi, kärhämä, nahistelu) viittaa väkivallan luonteeseen yhteisesti jaettuna sekä uhria provosoimiseen syyllistävänä toimintana. Oletus pitää sisällään näkemyksen, jonka mukaan uhrin käyttäessä myös itse väkivaltaa toiminta ei ole välttämättä vahingollista. Lasten välisen väkivallan on ajateltu liittyvän myös ”luonteen rakentamiseen”. Vanhemmat ja jopa ammattilaiset ovat pitäneet tärkeänä, että lapsi oppii puolustamaan itseään. Vaikka tapahtuma tuottaisi kipua ja tuskaa, sen ajatellaan olevan opettavainen kokemus. (Mt., 1403–1404.)

Edellä mainitut oletukset lasten välisestä väkivallasta eivät kuitenkaan ole saaneet vahvaa tukea empiriasta tai kehitysteoriasta. Päinvastoin; lapsiaggression impulsiivinen ja kontrolloimaton luonne yhdistettynä eroihin koossa ja fysiikassa sekä sosialisointipuute voivat tehdä väkivallasta uhkaavampaa ja vahingollisempaa. Lisäksi, vaikka lasten kehityksellinen kypsymättömyys saattaa helpottaa ylipääsyt tapahtuneesta, sama kypsymättömyys voi sallia tapahtumien tunkeutumisen laajemmalle, katastrofaalisemmin vaikutuksin. Oletukset väki-

vallan vähäisestä vahingoittavuudesta ovat voimakkaampia tietyissä vertaissuhteissa, ja esimerkiksi 16-vuotiaiden väkivaltaa pidetään vakavampana kuin 10- tai 4-vuotiaiden. Myös sisarusväkivallan uhriksi joutumista pidetään ”suotuisampana” kuin muita ikätovereita koskevan väkivallan. Vaikkakin sisarusväkivallassa on yleensä vähemmän vakavia vammoja, sen on todennäköisempää kroonistua. (Finkelhor ym. 2006, 1404–1405.) Lisäksi väistämättömän kontakti ja läsnäolo sisarusten kanssa voi tehdä siitä väkivallan muodon, jolla on suurin vahingoituskyky vertaisväkivallassa (Wiehe 1997).

Sisarusten välisen nahistelun ja kilpailun erottaminen väkivallasta ei ole yksiselitteistä. Caspi (2012, 2) kuvaa sisarusväkivallan tasoja ja vakavuuden kasvamista portaittain. Hän käsittää sisarusaggression (*sibling aggression*) toimivan sateenvarjokäsitteenä väkivallan eri muodoille, jossa tekojen vakavuus porrastuu jatkumolle:

KUVIO 1 Sisarusväkivallan jatkumo (Caspi 2012)

Kilpailun tarkoituksena ei yleensä ole toisen fyysinen tai psyykkinen vahingoittaminen, ja kilpailu liittyy rajoitettujen perheresurssien, kuten tilan, ajan tai kiintymyksen tavoitteluun (Morrill & Bachman 2013, 1696). Kilpailun voidaan myös ajatella sisältävän konfliktin, joka sisältää jotain sellaista, mitä toinen haluaa. Tällöin voidaan päätyä osapuolten väliseen suhteen vahvistumiseen tekemällä tasapainoisia kompromisseja sisarusten välillä. (Eriksen & Jensen 2006, 498.) Konfliktia voidaan pitää sekä rakentavana että tuhoisana. Tyypillisesti konfliktien taustalla on toisen osapuolen systemaattisen dominoinnin sijaan turhautuminen. Caspin (2012) mukaan tämä on yksi tekijä, joka erottaa konfliktin vakavammasta väkivallasta. Lisäksi konflikti sisältää yleensä kielellisiä loukkauksia ja satunnaisia, hetkellisiä fyysisiä tekoja. Sekä väkivalta (*violence*) että vakava väkivalta (*abuse*) sisältävät laajan määrän erilaisia fyysisiä ja psyykkisiä tekoja, joiden tarkoitus on tuottaa vahinkoa. Yleensä käsitteitä

käytetään rinnakkain, mutta Caspi tekee erottelun sen mukaan, millainen tasapaino osapuolten välisessä valtasuhteessa on. Väkivalta viittaa kahdensuuntaiseen käyttäytymiseen ja vakava väkivalta yksipuoliseen tekijään. Erikseen ja Jensen (2006, 498.) kuvaavat väkivaltaa pahoinpitelynä, joka sisältää toistuvia kaavoja fyysisestä aggressiosta tarkoituksena satuttaa, nöyryyttää tai kukistaa toinen. Sisaruksen pahoinpitelyä voidaan pitää osana eskaloituvaa mallia sisarusten välisestä aggressiosta ja kostosta, johon vanhemmat eivät ole tulleet väliin. Sisarusväkivallan vakavat teot saattavat vaihdella tuhoisista emotionaalisista loukkauksista lähelle kuolemaa-kokemuksiksi (Meyers 2017, 345).

Sisarusväkivaltaa määriteltäessä tulisi huomioida kolme eri tekijää; teon tai käyttäytymisen toistuvuutta ja kestoja, toimintaan liittyviä havaintoja ja tunteita sekä teon satuttamiseen pyrkivää tahallisuutta (Wiehe 1997; Morrill-Richards & Leierer 2010). Vakavuus (*severity*) liittyy käyttäytymisen kestoon ja intensiivisyyteen. Vakavuuden lisääntyessä on suurempi todennäköisyys, että sisarussuhde on väkivaltainen (Caffaro & Conn-Caffaro 1998; Morrill-Richards & Leierer, 2010). Jos yksi sisaruksista näkee käytöksen väkivaltaisena, riippumatta roolistaan tekijänä tai uhrina, kyseessä on tuskin ”normaali” sisaruskilpailu. Tahallisuus viittaa siihen, mitä teolla tai käyttäytymisellä tavoitellaan. Sisarusväkivallassa tekijän tarkoitus on ensisijaisesti aiheuttaa harmia. (Morrill & Bachman 2013, 1696.)

3.3 Sisarusväkivallan muodot

Sisarusväkivallan muodot jaotellaan usein fyysiseen, henkiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan. Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan muun muassa lyömistä, puremista ja potkimista. Henkiseen väkivaltaan sisältyy esimerkiksi vähättelyä, kiusaamista, uhkailua sekä toisen omaisuuden tuhoamista. Seksuaaliseen väkivaltaan kuuluu kaikki sopimaton seksuaalinen kontakti, kuten ei-toivottu koskettelu ja hyväily, sukupuolisiveellisyyttä loukkaava käytös ja raiskaus. (Wiehe 1997). Esittelen seuraavissa alaluvuissa tarkemmin sisarusväkivallan muotoihin liitettyjä erityispiirteitä.

3.3.1 Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta voidaan määritellä teoksi, jolla pyritään tahallisesti toisen fyysiseen satuttamiseen (Kiselica & Morrill-Richards 2007). Wiehen (1997) mukaan tyypillisen fyysisen

sisarusväkivallan muotoja ovat lyöminen, läpsiminen, töniminen, pureminen, hiusten repiminen, raapiminen sekä nipisteleminen. Epätavallisena muotona voidaan pitää kutittamista, jota ei yleensä mielletä väkivallaksi. Kutittamisesta tulee kuitenkin kivuliasta ja väkivaltaista, jos kohteella ei ole valtaa tilanteessa eikä tekijä lopeta pyynnöistä huolimatta. Vakavampi ja hengenvaarallinen fyysinen väkivalta sisältää tekoja, kuten tukahduttamista, kuristamista tai käytöstä, jossa käytetään apuna ulkoista välinettä, kuten mailaa, asetta tai veistä. Wiehen luomien kategorioiden ei ole tarkoitus sulkea toisiaan pois eksklusiivisesti. Lisäksi, niin sanotun tyypillisen väkivallan seuraamukset uhrin elämälle eivät ole välttämättä yhtään vähemmän vakavia kuin vakavan väkivallan luokassa. Väkivallan vakavuutta ei voidakaan määritellä yksiselitteisesti fyysisten vammojen perusteella, sillä käytös voi olla fyysisesti tuhoavaa ja kivuliasta ilman tosiasiallisten vammojen tuottamista (Meyers 2014, 656).

Lähes kaikki lapset ovat luultavasti loukkaantuneet joskus leikin yhteydessä, mutta yksittäisten tekojen sijaan väkivalta on yleensä toistuvaa. Lisäksi fyysisiä vammoja keskeisemmäksi voi nousta tapahtuman aiheuttama ahdistus, kauhu ja paniikki. Leikin ohessa tai varjolla tapahtuva väkivaltaisuus saattaa pitkittyessään muodostaa uhrille miellelyhtymän, jossa leikkiminen viestii tulevaa fyysistä väkivaltaa. Väkivallantekijän reagointi aiheuttamaansa vammaan tai harmiin saattaa lisätä teon satuttavuutta. Esimerkiksi nauraminen voi viestiä uhrille käytöksen tahallisuudesta. Fyysisen väkivallan käyttöä tulisi tarkastella myös suhteessa vanhempien reaktioihin. Yleensä, kun lapsi haavoittuu sisarusten leikeissä, vanhemmat lohduttavat ja pitävät hänestä huolta, sekä nuhtelevat harmin aiheuttanutta sisarusta. Vähintäänkin vanhemmat yrittävät selvittää, mitä tapahtui. Sisarusväkivaltaa kokeneiden kertomuksissa vanhempien reaktiot ovat olleet usein välinpitämättömiä jopa henkeä uhkaavissa tilanteissa. Lisäksi heidän kärsimyksensä on saatettu kiistää, ja joissakin tapauksissa heitä on syytetty tapahtuneesta. (Wiehe 1997, 20–23).

Useissa sisarusväkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa fyysinen väkivalta on ollut tutkimuksen keskiössä (Hoffman & Edwards 2004, 186), ja väkivalta on osoittautunut yleiseksi käyttäytymiseksi (mm. Goodwin & Roscoe 1990; Duncan 1999; Straus ym. 1980). Esimerkiksi Finkelhorin ja kumppaneiden (2006) tutkimuksessa 35 % vastaajista oli kokenut fyysistä sisarusväkivaltaa viimeisen vuoden aikana. Osassa tutkimuksista fyysisen väkivallan esiintyminen on ollut selvästi yleisempää: Mackeyn ja kumppaneiden (2010) tutkimuksessa 83 % vastaajista kertoi olleensa lievän fyysisen väkivallan ja 56 % vakavan fyysisen väkivallan

kohteena. Hardyn (2001) tutkimuksessa lähes 11 % kertoi kokevansa fyysistä väkivaltaa päivittäin.

3.3.2 Henkinen väkivalta

Henkistä väkivaltaa on pidetty lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisimpänä ja jopa vahingoittavimpina muotona (Hart & Brassard 1987) ja sitä esiintyy usein muiden väkivallan muotojen yhteydessä (Wiehe 1997). Henkisellä tai psyykkisellä väkivallalla tarkoitetaan käytöstä, jonka tarkoitus on häpäistä, loukata, torjua, uhkailla tai alentaa toista. Vahingoittavat kommentit saattavat kohdistua esimerkiksi sisaruksen kehonkuvaan ja tuoksuun, taikka älykkyyden ja arvokkuuden mitätöimiseen. (McDonald & Martinez 2019). Sisaruksen uhkailu tai epärealististen odotusten luominen tarkoituksena kontrolloida (Wiehe 1997) sekä julkinen nöyryyttäminen vertaisten ja muiden ihmisten edessä (McDonald & Martinez 2019) on myös osa henkistä väkivaltaa. Toisen vahingoittamista sosiaalisten suhteiden kautta on tarkasteltu myös erillisenä väkivallan kategoriana (mm. Ostrov, Crick, & Stauffacher 2006; Updegraff ym. 2005). Tätä väkivallan muotoa on kutsuttu välilliseksi, sosiaaliseksi tai epäsuoraksi, ja se voi ilmetä esimerkiksi ryhmästä ulossulkemisena, epäedullisten kuvien levittämisenä tai juoruilemisena (Goldstein & Tisak 2004). Henkisen väkivallan kategoriaan lasketaan myös toisen henkilökohtaisen omaisuuden tuhoaminen, jonka on havaittu olevan yksi kaikkein yleisimmistä sisarukseen kohdistuvan väkivallan muodoista (Ross, 1996; Tucker, Finkelhor, Shattuck, & Turner 2013).

Fyysisten jälkien puuttuessa väkivaltaa voi olla vaikeaa dokumentoida. Tunnistamista voi vaikeuttaa sisarusväkivallan normalisointi, sillä myös henkinen väkivalta käsitetään usein normaaliksi sisarusten väliseksi ilmiöksi. Väkivallan huomioimatta jättäminen saattaa vies-tiä uhrille, ettei käytös ole väkivaltaista. Väkivallan mitätöiminen voikin johtaa myös uhrien omaan taipumukseen kieltää väkivalta. Toistuva väkivaltaisuus muodostuu toisinaan tavaksi kommunikoida sisarussuhteessa, ja osalla väkivaltaa kohdanneista ensimmäiset muistikuvat sisältävät sisaruksen kohdistamaa henkistä väkivaltaa (Wiehe 1997). Useiden tutkimusten mukaan henkinen sisarusväkivalta on yleistä. Muun muassa Mackeyn, Fromuthin ja Kellyn (2010) tutkimuksessa 97 % vastaajista kertoi kokeneensa lievää henkistä sisarusväkivaltaa ja 83 % vakavaa henkistä sisarusväkivaltaa. Wiehen (1997) tutkimukseen osallistuneista 78 % kertoi kokeneensa emotionaalista väkivaltaa sisaruksen toimesta.

Kiusaamisen nähdään yleensä lukeutuvan osaksi henkistä väkivaltaa, ja monet sisaruksen väkivallan kohteeksi joutuneista kertovatkin tullessa kiusatuiksi. Kiusaamista pidetään usein sateenkaarikäsitteenä useille erilaisille käyttäytymismalleille, ja verbiä synonyyminä esimerkiksi halventamiselle, pilkkaamisella, ivailulle, pelottelulle ja häirinnälle. (Wiehe 1997, 33.) Nimittelyn, eristämisen ja muun henkisen väkivallan lisäksi käytökseen saattaa liittyä fyysisiä tekoja. Kiusaamisen termiä voidaan pitää käsitteellisesti monimuotoisena ja näin ollen määritelmällisesti haastavana. Käsitettä on kritisoitu esimerkiksi siitä, että sen ensimmäiset määritelmät käsittivät kiusaamisen lasten väliseksi ja usein lapsuuteen kuuluvaksi, normaaliksi ilmiöksi. Käsitteen käyttö voi näin ollen aliarvioida tekojen vakavuutta. (Mishna 2012.)

3.3.3 Seksuaalinen väkivalta

Sisaruksen seksuaalista väkivaltaa tai inestiiä on pidetty yleisimpänä seksuaalisen väkivallan muotona (Rudd & Herzberger 1999; Wiehe 1998). Smith and Israel (1987) esittävät, että sisarusinestii saattaa olla viisi kertaa yleisempää kuin vanhemman kohdistama, mutta siitä raportoidaan harvoin. Caffaro (2017) kuvailee sisaruksen seksuaalisen väkivallan saattavan olla kaikkein salassa pidetyin ilmiö perheväkivallan kentällä. Sisarusinestii on määritelty seksuaaliseksi käytökseksi sisarusten välillä, mikä ei ole ikätyypillistä, ohimenevää, eikä sen motivoivana tekijänä ole kehityshenkinen, asianmukainen uteliaisuus (Caffaro & Conn-Caffaro 1998). Inestii-termin ajatellaan yleensä viittaavan seksuaaliseen suhteeseen isän ja tyttären välillä, ja suurin osa kirjallisuudesta keskittyy vanhempi-lapsi-suhteeseen. Sisarukseen kohdistuvan seksuaalisen väkivallan huomiotta jättäminen voi johtua perheiden vastahakoisuudesta kertoa asiasta viranomaisille, ongelman vähättelystä tai väkivallan normalisoinnista. (Wiehe 1998). Seksuaaliseen väkivaltaan tai inestiiin kuuluu muun muassa sopimaton hyväily, koskettelu, seksuaalinen kontakti, altistaminen pornografialle, suuseksi, anaaliseksi ja yhdyntä (Phillips-Green 2002; Caffaro 2017).

Nuorten sisarusten välisen seksuaalisen tutkiskelun on yleisesti ajateltu olevan normaalia, ikäkauteen kuuluvaa käyttäytymistä (Yates 2017), kun toiminta on yhteisesti jaettua ja kehityskauden mukaista (Araji 2004). Tyypillisinä indikaattoreina lasten seksuaalisen käyttäytymisen väkivaltaisuudesta on pidetty osapuolten suuria ikäeroja; uhkailun, voiman, pakottamisen ja manipuloinnin käyttämistä; merkittäviä valtaeroja suhteessa kokoon, voimaan ja

älyllisiin kykyihin (Araji 2004, Caffaro 2014). Olemassa ei ole kuitenkaan yleisesti hyväksyttyä kriteeristöä erottamaan yhteisesti aloitettua seksuaalista käyttäytymistä sisarusten kesken ja käytöstä, joka on väkivaltaista (Caffaro 2014), eivätkä esimerkiksi osapuolten pienet ikäerot ole merkinneet tekojen olleen yhteisymmärryksen tulosta (Krienert & Walsh 2011).

Sisaruksen seksuaalisen väkivallan yleisyyden arviointi on osoittautunut vaikeaksi, sillä väkivalta on luonteeltaan piilotettua, stigmatisoitua ja tekojen uhreja hiljennetään tuomasta asiasta esille (Hackett 2004, viitattu lähteessä Yates 2017, 2485). Uhrit saattavat hiljentyä, sillä he ovat häpeissään sekä pelkäävät rangaistusta, sisarusta tai sitä, ettei heitä uskota (Wiehe 1997). Lisäksi he eivät välttämättä ymmärrä, että kyseessä on hyväksikäyttö. Hiljentymisen taustalla voi olla myös haluttomuus asettaa sisarus vaikeuksiin tai huolestuttaa vanhempia. Voi myös olla, etteivät väkivaltaa kokeneet halua kenenkään tietävän asiasta. (Katy 2009.) Arviot yleisyydestä vaihtelevat 2 %:sta (Russell 1986) jopa 15 %:iin (Finkelhor 1980). Yleisyyden mittaamiseen vaikuttavat muun muassa metodologiset valinnat sekä se, kuinka ”sisarukset” ja ”sisaruksen seksuaalinen käyttäytyminen” on määritelty (Yates 2017; Wiehe 1997).

Sisarusväkivallan eri muotoja esiintyy usein päällekkäin sekä samanaikaisesti, ja eri muotojen erottaminen toisistaan voi olla joskus haastavaa (Wiehe 1997). Esimerkiksi sisaruksen seksuaalinen väkivalta saattaa pitää sisällään myös fyysistä ja henkistä väkivaltaa, kuten uhkailua ja kiristämistä. Tekijä saattaa myös hyväksikäyttää toisen osapuolen luonnollisia mielihyvän tunteita ja puolustaa tekojaan tarkoituksena tuottaa ”nautintoa”. Seksuaalinen kiihottuminen tilanteessa on useimmiten pelkkä defensi. Väkivallan uhrille kiihottuminen voi kuitenkin lisätä itsesyytöksiä ja häpeän tunnetta. (Mt., 71.) Seksuaaliseen väkivaltaan voi usein liittyä uhrin viehättävyyden häpäiseminen (McDonald & Martinez 2019). Fyysisen väkivallan yhteydessä on havaittu ilmenevän erityisesti henkistä väkivaltaa (Wiehe 1997; Hardy, Beers, Burgess & Taylor 2010; Waddell, Pepler & Moore 2001). Henkisen väkivallan on kuvattu olevan pääasiallisin vahingonaiheuttaja tapauksissa, joissa useita väkivallan muotoja ilmenee yhdessä. (Brassard & Gelardo 1987, Hart & Brassard 1987; Meyers 2017). Lapsuudessaan fyysisen tai seksuaalisen sisarusväkivallan uhreiksi joutuneet eivät enää aikuisuudessaan ole välttämättä väkivallan uhreja. Emotionaalinen väkivalta sen sijaan saattaa kestää aikuisiälläkin, sillä vuorovaikutuksen myötä väkivaltaiselle sisarukselle tarjoutuu mahdollisuuksia solvata toista läpi elämän (Monahan 2010).

3.4 Sisarusväkivallan moniulotteisuus

Useissa tutkimuksissa väkivaltaa lähestytään kaksijakoisesti: lapsi on tai ei ole kokenut väkivaltaa. Koetusta väkivallasta voidaan kuitenkin erottaa monia eri ulottuvuuksia, kuten väkivallan kasaantumista (mm. Finkelhor ym. 2006) tai vakavuutta (Ellonen & Peltonen 2011). Väkivallan tunnistaminen itsessään on osoittautunut haastavaksi ilmiön normalisoinnin takia. Niin vanhemmat, ammattilaiset kuin lapset tulkitsevat ja määrittelevät sisarusväkivaltaa eri tavoin. Usein näkemyksiin kuitenkin vaikuttaa normalisoinnin diskurssi (Phillips ym. 2009). Sisarusväkivallan erilaiset ilmenemismuodot, muotojen yhteen kietoutuneisuus sekä ilmiön subjektiivinen ulottuvuus luovat tutkimukselle omanlaisiaan haasteita. Esittelen seuraavaksi väkivallan luonteeseen liitettyjä käsityksiä sekä keinoja mitata väkivallan eri muotoja.

3.4.1 Käsityksiä sisarusväkivallan normaaliudesta

Sisarussuhteissa ilmenevä väkivalta on useiden tutkimusten mukaan erittäin yleistä (mm. Hardy 2001; Eriksen & Jensen 2006; Mackey ym. 2010; Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014). Jo varhaisessa tutkimuksessa (Roscoe, Goodwin & Kennedy 1987) 88 % miesvastaajista ja 94 % naisvastaajista kertoi joutuneensa sisarusväkivallan uhriksi viimeisimmän vuoden aikana, ja myös viimeaikaisemmat tutkimustulokset ovat olleen samansuuntaisia (Kettrey & Emery 2006). Caffaro ja Conn-Caffaro (2005, 608) esittävät, että väkivaltaisuuden yleisyys voi olla yksi syy hyväksyä toiminta sisarussuhteen normaalina ominaisuutena. Vanhempien suhtautuminen väkivaltaan väistämättömänä osana sisarussuhteita minimoi väkivaltaisuuden merkitsevyyttä. Ilmaisun ”pojat on poikia” nousee esille myös sisarusväkivallan tematiikassa. Vanhemmat saattavat tulkita väkivaltaisuutta myös kilpailun tai kateuden ilmaisuna (Phillips ym. 2009; McDonald & Martinez 2016). McDonaldin ja Martinezin (2016, 408) mukaan vanhemmat eivät välttämättä nimeä käytöstä väkivaltaiseksi, vaikka se saavuttaisi ongelmalliseksi ymmärretyn tason. Voi myös olla, etteivät vanhemmat aina pysty tai halua lopettaa väkivaltaisuutta. Sisarusväkivallan ilmetessä vanhemmat eivät välttämättä osaa nuhdella väkivaltaisesti käyttäytyvää lasta, vaan antavat lasten ratkaista tilanteet itse. Sisarusväkivallan minimointiin on osaltaan vaikuttanut vanhempien epäonnistuminen käytöksen nimeämisenä väkivaltana (Hardy 2001; Hardy ym. 2010).

Sisaruväkivaltaan voi liittyä myös uhrin syyllistämistä. Vanhemmat saattavat esimerkiksi esittää uhrin olevan vain herkkä; kysehän on sisarusten välisistä jutuista. Lapsuuteen sijoitettavaa väkivaltaa minimoidaan usein joksikin sellaiseksi, mistä pitäisi ”vain” päästä ylitse. Uhria saatetaan myös painostaa piilottamaan väkivalta ulkopuolisilta, eikä asiasta haluta puhuta perheen sisälläkään. (McDonald & Martinez 2016.) Jos sisarusväkivaltaan ei suhtauduta perheessä asianmukaisesti, se saattaa jatkua vuosikausia (Bass, Taylor, Knudson-Martin & Huenergardt 2006; Morrill-Richards & Leierer 2010; Rudd & Herzberger 1999). Vanhempien reaktiot voivat osaltaan vaikuttaa sisarusväkivallan uhrien mielenterveyteen. McDonaldin ja Martinezin (2016) tutkimuksessa emotionaalisen väkivallan kohteeksi joutuneet kokivat olevansa eristettyjä ja yksin vanhempien minimoidessa väkivaltaa tai puolustaessa tekijää. Lisäksi uhrin kokivat olevansa haavoittuvaisempia väkivallalle, kun vanhemmat epäonnistuivat väkivallan tekijän nuhtelussa. Vanhempien kyvyttömyys suojella lasta aiheutti myös vihamielisyyttä, häpeää ja pettymystä. Kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt kertoivat, että kokemukset sisarusväkivallasta ja perheen reagoinnista tapahtumiin vaikuttavat edelleen heidän elämäänsä.

Phillipsin ja kumppaneiden mukaan (2009) sisarusväkivallan kohdistuvien verbaalisten, psyykkisten, fyysisten ja seksuaalisten väkivaltaisten tekojen nimeäminen väkivallaksi on marginaalinen diskurssi myös moniammatillisissa keskusteluissa. Ammatillisissa yhteyksissä väkivaltaisuutta on kuvattu hyvänlaatuisiksi kilpailuksi, sisaruskonfliktiksi tai painiksi. Kulttuuriset keskustelut tarjoavat valmiit kehykset sisarusväkivallan selittämiseksi, ja toisinaan selitysmallit otetaan valmiiksi annettuina. Dominoivan diskurssin vaikutus on näyttänyt esimerkiksi vähäisen tutkimuksen ja kirjallisuuden kautta. 1990-luvulla sisarusväkivallan tekemää fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa käsiteltiin 37 tieteellisessä artikkelissa, kun vastaava luku vanhempien lapsen kohdistaman väkivallan osalta oli 7885 (Omer, Schorr-Sapir, & Weinblatt, 2008). Käsitelmä ilmion laajuudesta ja vakavuudesta saattaa myös vaikuttaa käytännön työhön. Yhdysvaltoihin sijoittuvassa tutkimuksessa jopa neljäsosa sosiaalityön perustutkinnon suorittaneista ei identifioinut fyysistä, seksuaalista, verbaalista tai emotionaalista väkivaltaa kysyttäessä sisarusväkivallan määrittelystä (Kominkiewicz 2004, viitattu lähteessä Winters 2019, 18). Sisarusväkivallan selkeän määrittelyn puute vaikeuttaa ongelman tunnistamista ja tilanteeseen puuttumista (Winters 2019, 18).

Kulttuuriset normit ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat myös lasten omiin asenteisiin sisaruskiusaamista ja väkivaltaa kohtaan. Sisarusväkivallan kohteeksi joutuneet lapset saattavat sivuuttaa kokemuksensa hallitsevan diskurssin myötä, sillä diskurssi ei tunnista sisarusväkivallan tai hyväksikäytön muotoa (Kettrey & Emery 2006). Skinnerin ja Kowalskin tutkimuksessa (2013) lähes kaikki sisarusparit hyväksyivät sisaruskiusaamisen normin, vaikkakin väkivallan kohteeksi joutuneet näkivät kiusaamisen tekijöitä negatiivisemmin. Tutkijoiden mukaan väkivallan tekijät saattavat minimoida tekojensa negatiivisia vaikutuksia. Tämä saattaa osaltaan selittää, miksi sisaruksen kiusaamisesta kerrotaan enemmän kuin uhriksi joutumista; kun kiusaaminen nähdään sisarussuhteisiin kuuluvana normina, on todennäköistä, että väkivaltaa käyttävät osapuolet tunnustavat väkivaltaisen käyttäytymisensä. Ikätovereiden kiusaamista käsittelevässä tutkimuksessa uhrien kertomukset ovat yleensä pidempiä kuin tekijöiden (mm. Kowalski 2000). Skinnerin ja Kowalskin (2013) tutkimuksessa sisarusväkivallan tekijöiden narratiivit olivat kuitenkin merkittävästi uhreja pidempiä. Tämä korostaa todennäköisyyttä, että sisaruksiaan kiusaavat lapset suhtautuvat tekoihin normatiivisemmin kuin vertaisia kiusaavat.

Khanin ja Rogersin (2015, 451) mukaan henkilökohtainen kokemus sisarusväkivallasta saattaa vääristää käsityksiä uhrin syyllisyydestä ja hyökkäyksen vakavuudesta. Moni uhri saattaa nimetä sisaruksen kohdistaman käytöksen väkivaltaiseksi vasta aikuisuudessa (Hardy 2001; Hardy ym. 2010). Tämän lisäksi myös sukupuolen on nähty olevan yhteydessä aggressiivisen käytöksen hyväksyntään, ja miesten on havaittu normalisoivan käyttäytymistä naisia enemmän (Hardy ym. 2010; Khan & Rogers 2015). Sukupuolen ja henkilökohtaisen kokemuksen välinen yhteys ei ole kuitenkaan yksiselitteinen. Hardy, Beers, Burgess ja Taylor (2010, 69–70) havaitsivat, että todennäköisyys väkivaltaisuuden hyväksymiseen merkitsi miehille roolia uhrina ja naisille väkivallan tekijänä. Asetelma asettuu maskuliinisuuden ja feminiinisuuden kulttuurisia normeja vastaan. Niin ikään, sisarusväkivallan hyväksyminen saattaa olla tapa normalisoida omia kokemuksiaan ja vähentää kognitiivista ristiriitaa, jota kokemukset herättävät.

Uhrin ja tekijän välisellä suhteella saattaa olla merkittävä vaikutus väkivallan vakavuuden arvioimisessa. Veljen kohdistama fyysinen hyökkäys sisarta kohtaan nähtiin Khanin ja Rogersin (2015, 451) tutkimuksessa vähemmän vakavana kuin identtinen hyökkäys parisuhteessa tai tuntemattoman miehen toimesta. Sisaruus näyttää edustavan tekijä–uhrisuhdetta, jossa väkivallan ajatellaan olevan vähemmän vakavaa ja uhrin enemmän syyllinen, kuin

muissa kahdenvälisissä ihmissuhteissa. Väkivallan normaalina pitäminen nousee esille myös keskustelussa erilaisista väkivalta-käsitteistä. Hoetgerin, Hazenin ja Brankin (2015) tutkimuksessa 40,3 % osallistujista oli sitä mieltä, että kiusaaminen (*bullying*) on hyvä termi kuvaamaan aggressiota sisarusten keskuudessa. Kuitenkin, kaikkein yleisin vastaus (19,3 %) oli, että kiusaaminen ei ole hyvä käsite, sillä sisarusten tappelu on normaalia. Toisaalta, 14,9 % vastaajista pitivät kiusaamista hyvänä terminä, sillä kiusaajan ja uhrin välisellä suhteella ei ole väliä. Tutkimuksessa havaittiin, että näkemykset sisarusväkivallan hyväksyttävyydestä normaalina käytöksenä laskevat todennäköisyyttä raportoida väkivaltaisuudesta. (Hoetger, Hazen & Brank 2015.)

3.4.2 Lievä, tyypillinen ja vakava sisarusväkivalta

Sisarusväkivaltaa tarkasteltaessa olisi oleellista kiinnittää huomiota ilmiöstä käytettäviin käsitteisiin, sillä käsitteiden avulla voidaan nostaa esille toiminnan vakavuutta. Vakavuuden eri tasoja on pyritty kuvaamaan myös tutkimuksen avulla. Lähisuhdeväkivaltaa tarkastelevassa tutkimuksessa on usein käytetty Conflict Tactics Scale -mittaria (Straus 1979), joka kehitettiin alun perin tutkimaan väkivallan laajuutta erityisesti parisuhteessa (Straus, Hamby, Finkelhor, Moore & Runyan 1998). Vaikkakin mittaria on kritisoitu sen kaavamaisuudesta väkivallan vakavuuden erottelmissä (Phillips ym. 2009), sen on havaittu erottelevan lievää ja vakavaa väkivaltaa (Khan & Cooke 2013). CTS-mittaria on käytetty myös useissa sisarusväkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa (mm. Goodwin & Roscoe 1990; Hardy ym. 2010; Mackey ym. 2010; Noland, Liller, McDermott, Coulter & Seraphine 2004; Roscoe ym. 1987; Simonelli ym. 2002).

Sisarusväkivallan vakavuuden arviointia ja luokittelua on tehty muun muassa kahdeksan CTS-mittarin väkivaltaisen käyttäytymiskohteen perusteella. Eriksen ja Jensen (2009) luokittelivat sisarusten kohdistamaa väkivaltaa lievään ja vakavaan sen perusteella, kuinka todennäköisesti teko tuottaa vammaa. Vakava sisarusväkivalta sisälsi sisaruksen pahoinpitelyn, uhkaamisen aseiden käytöllä sekä varsinaisen aseiden käytön sisarusta kohtaan. Lievempää väkivaltaa mittasivat uhkaaminen lyödä tai heittää toista jollain; toisen heittäminen jollain; töniminen, toiseen tarttuminen tai toisen piiskaaminen; toisen puraiseminen, potkaiseminen tai nyrkillä lyöminen sekä toisen lyöminen tai yrittäminen lyödä toista jollain. Eroa lievän ja vakavan väkivallan välille on tehty myös sen perusteella, onko fyysisessä teossa käytetty voimaa (Khan & Cooke 2013). Tucker, Finkelhor, Turner ja Shattuck (2014) ovat erotelleet

väkivallan vakavuutta mahdollisen vamman tuottamisen, tosiasiallisen vamman tuottamisen tai aseiden käyttämisen kautta. Vakava väkivalta sisälsi aseiden tai esineiden käyttämisen sekä vamman tuottamisen. Tyypillinen sisarusväkivalta sisälsi yhdistelmän psyykkistä, omaisuuteen kohdistuvaa sekä lievää fyysistä aggressiota, ilman aseiden käyttämistä tai vamman aiheuttamista.

Osa lievemmän väkivallan muodoista on esitetty olevan aggressiota, jota voimistavat tai vaimentavat tietyt perherakenteet tai vanhempien käyttäytyminen. Vahingollisemmat ja vammaa tuottavat muodot saattavat taas heijastaa ongelmallisen sisarusaggression kehityskaarta (Eriksen & Jensen 2009, 205). Toiset sisarusväkivallan teot saattavatkin olla ongelmallisempia kuin toiset (Gelles 1997). Lievemmän väkivallan esittämistä sisarusaggressiona on kuitenkin kritisoitu, eikä tutkimus ole tuottanut selkeää eroa lievempien ja vakavampien väkivallan tekojen välille. Phillipsin ja kumppaneiden (2009) mukaan CTS-mittariston mukainen luokittelu ei huomioi tapahtumien kontekstia tai erilaisia perhesuhteita, vaan noudattaa ennalta määrättyjä käsityksiä väkivaltaisesta käytöksestä. Esimerkiksi henkinen väkivalta ei usein sisällä fyysisyyttä ja se saatetaan usein mieltää vähemmän vakavaksi väkivallan muodoksi (Caffaro & Conn-Caffaro 2005). Meyersin (2017) mukaan emotionaalisesta väkivallasta voidaan kuitenkin erottaa useita eri tekijöitä, jotka auttavat erottamaan väkivallan kilpailusta. Näitä ovat muun muassa pelon ja ahdistuksen tuottaminen, kroonistunut pelkotila, tunne avuttomuudesta ja voimattomuudesta itsepuolustukseen sekä pitkäaikaisvaikutukset.

Tutkimuksessani hyödynnän tyypillisen ja vakavan sisarusväkivallan käsitteitä, joiden avulla syvennän analyysia väkivallan moniulotteisuudesta. Ryhmien rakentamiseen liittyvät yksityiskohdat löytyvät alaluvusta Osa-aineisto. Ryhmien erottelun taustalla on ajatus, että sisarusväkivallan eri muotojen välillä voi ilmetä eroavaisuuksia suhteessa väkivaltaa selittäviin tekijöihin. Ryhmäerottelu ei kuitenkaan tarkoita, että väkivallan vahingoittavuus olisi vähäisempää toisessa ryhmässä.

3.5 Sisarusväkivallan seuraukset

Erilaisilla väkivaltakokemuksilla on havaittu olevan vaikutusta lasten sekä nuorten psykososiaaliseen hyvinvointiin (Ellonen & Peltonen 2011, 3). Niin ikään, myös sisarusväkivallalla on todettu olevan vakavia psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia vaikutuksia (Phillips ym. 2009), jotka ulottuvat mahdollisesti pitkälle aikuisuuteen saakka (Relva ym. 2013; Perkins & O’Conner 2016). Väkivaltaa kokeva lapsi saattaa elää jatkuvassa stressitilassa, eikä hän pysty hakemaan itselleen turvaa tai hoivaa. Pitkään jatkuvan stressitilan on havaittu vaikuttavan negatiivisesti lapsen aivotoiminnan kehitykseen. (Timonen 2014.) Väkivallan tapahtuma-aikaan lapsi käyttää energiaa yleensä kehityksellisten tehtävien sijaan selviytymiseen (Morrill-Richards & Leierer 2010, 20). Kehitykselliset ongelmat saattavat tulla esiin usein elämän eri kehitysvaiheiden häiriöinä (Rudd & Herzberger 1999, 925).

Tapahtumahetkellä fyysistä väkivaltaa kokeva saattaa pyrkiä suojamaan kehoaan lyönneiltä, huutamalla apua tai itkemällä. Avun pyytäminen tai itkeminen saattaa usein kuitenkin provosoida väkivallan tekijää tehostamaan väkivallan käyttöä. Tilanteesta selviytymiseen saattaa auttaa ainoastaan itsensä eristämisen väkivallan tekijältä, esimerkiksi piiloutumalla tai viettämällä mahdollisimman paljon aikaa poissa kotoa ystävien kanssa. Toisinaan väkivallan uhri saattaa reagoida tapahtumiin toimimalla väkivaltaisesti toista, usein nuorempaa, sisarusta kohtaan. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan tämä voi olla opittua käyttäytymistä, mutta toisaalta kyseessä voi olla psykologinen defenssi, jossa yksilö pyrkii passiivisesta roolista aktiiviseksi tekijäksi. (Wiehe 1997; Wiehe 1998.) Henkisen väkivallan kohteeksi joutuneet saattavat usein sisäistää loukkaavan viestin ja uskoa syyn olevan heissä. Jos väkivallan uhri ei ymmärrä väkivallan syytä, hänelle voi muodostua krooninen pelon, ahdistuksen ja voimattomuuden tila. (Meyers 2014, 663.) Lisäksi uhrin saattavat puolustautua vastamalla väkivaltaan nimittelyllä, pilkkaamisella tai halventavilla kommentteilla (Wiehe 1998).

Wiehen (1998, 187–188) mukaan sisaruksen seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneet reagoivat tilanteeseen eritavalla kuin fyysistä tai henkistä väkivaltaa kokeneet. Usein uhrin eivät taistele hyväksikäyttäjää vastaan. Naisille tyypillinen tapa reagoida on esittää nukkuvaa. Kyseessä voi olla defenssi emotionaalista kipua ja kärsimystä vastaan. Uhrin saattavat usein myös antaa suostumuksensa seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Etenkin nuoret sisarukset eivät ole aina tietoisia toiminnasta ja vanhemmat sisarukset saattavat esittää seksuaalisen

väkivallan leikkinä. Myöhemmin tapahtumista voi seurata häpeää ja syyllisyyttä. Todellisuudessa väkivallan uhreilla ei ollut ehkä muuta vaihtoehtoa, ottaen huomioon heidän puutteellisen tiedon omista vaikutusmahdollisuuksista tai seksuaalisesta vallankäytön tilanteesta.

Tapahtumahetkellä ilmenevän reagoinnin lisäksi sisarusväkivalta on yhdistetty erilaisiin lyhyt- ja pitkäaikaisiin seurauksiin. Väkivaltaan reagoimista on tarkasteltu suhteessa lasten ja nuorten sisäiseen oirehtimiseen sekä käyttäytymiseen ja ulkoiseen oireiluun. Sisäänpäin suuntautuneilla oireilla tarkoitetaan käyttäytymisessä ilmenevää jännittämistä, somaattista oireilua ja murehtimista, ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta (Ellonen & Peltonen 2011). Sisarusväkivallan on havaittu aiheuttavan erilaisia pyykkisiä oireita (mm. Kettrey & Emery 2006), ja etenkin kroonistuessaan väkivallan on havaittu olevan yhteydessä traumaoireisiin (Finkelhor ym. 2006). Sisarusväkivallan kokeminen on yhdistetty masentuneisuuteen, alhaiseen itsetuntoon (Wiehe 1997; Garey 1999), avuttomuuteen, lisääntyneisiin fyysisiin sairauksiin (Caspi 2012) sekä ahdistukseen (Graham-Bermann ym. 1994; Mackey ym. 2010).

Ulospäinsuuntautuneilla oireilla viitataan käyttäytymisen ongelmiin, jotka näkyvät levottomuutena, keskittymisvaikeuksina ja vihamielisyytenä (Ellonen & Peltonen 2011). Sisarusuhde on usein ensimmäinen vertaissuhdetta muistuttava suhde, jossa harjoitellaan turhautumisen sietämistä ja erilaisia sosiaalisia taitoja. Sisarusväkivallan kohteeksi joutumisen on havaittu olevan yhteydessä muiden vertaissuhteiden vuorovaikutus- ja käytösongelmiin (Stormshak, Bellanti & Bierman 1996). Lapsuudessa koetut väkivaltaiset tapahtumat saattavat vaikuttaa negatiivisesti sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen, joka voi hankaloittaa muun muassa empatian sekä positiivisten ihmissuhteiden muodostamista (Caspi 2012; Peltonen 2011; Westby 2007; Wolfe, Wekerle, Reitzel-Jaffe & Lefebvre, 1998). Lisäksi sisarusväkivallan kokeminen on yhdistetty heikentyneeseen koulusuoriutumiseen (Wiehe 1998; Caspi 2012).

Sisarusväkivallalla voi olla tuhoisia pitkäaikaisvaikutuksia. Kehityksen häiriöt tulevat esiin usein varhaisaikuisuudessa (Snyder, Bank & Burraston 2005), ja lapsuudessa koetut väkivaltakokemukset saattavat nostaa pinnalle syviä psykopatologisia ongelmia nuoren itsenäisyydessä (Grayson 1989). Ongelmat voivat ilmetä muun muassa ennenaikaisena seksuaalisuutena, vertaissuhteiden haasteina, aggressiivisuutena ja vääristyneenä itsekuvana. Lisäksi sisarusväkivaltaa kokeneilla on ilmennyt erilaisia mielenterveyden huolia (Snyder ym. 2005),

ja altistuminen useille eri väkivallan muodoille voi lisätä merkittävästi riskiä sopeutumisongelmiin sekä psyykkiseen oireiluun (Holt, Finkelhor, & Kantor 2007). Ongelmat voivat seurata myös pitkälle aikuisuuteen saakka vähentyneenä itsearvostuksena (Meyers 2014), syömishäiriöinä, post-traumaattisina stressireaktioina (Wiehe 1997), itsetuhoisuutena (Bowes ym. 2014), päihteiden väärinkäyttönä (Kettrey & Emery 2006) ja yksinäisyytenä (Duncan 1999). Whipplen ja Fintonin (1995) mukaan sisarusväkivaltaa kokeneet ovat mahdollisesti taipuvaisia toistamaan uhrin roolia muissa ihmissuhteissaan sekä elää muun lähisuhdeväkivallan ympäröimänä (Reese-Weber 2008; Simonelli ym. 2002). Sisarusväkivalta voi usein synnyttää voimakkaita vihan ja syyllisyyden tunteita, erityisesti seksuaalista väkivaltaa kokeneiden kohdalla (Wiehe 1998). Aikuisiksi tullessaan uhreilla voi olla myös vaikeuksia erottaa nautintoa ja kipua sekä pelkoa ja halua toisistaan, sillä he yhdistävät sisaruksen seksuaalisen väkivallan seksuaalisuuteen (Caffaro & Conn-Caffaro 1998).

Doylen (1997, 338) mukaan väkivaltaa kokeneiden lasten selviytymisessä tärkein yksittäinen tekijä on, että heillä on ainakin yksi ihminen, joka huomioi lasta ehdottoman positiivisesti, ajattelee lapsesta hyvää ja tekee tämän olon tärkeäksi. Sisarusväkivallan kohtaamiseen on kehitetty erilaisia interventioita vuosikymmenten ajan. Nykytutkimuksen valossa painotetaan väkivallan kontekstia perhesysteemisestä näkökulmasta. Interventioina suositellaan yhdistelmää yksilö-, sisarus-, perhe- ja ryhmäterapiasta, jotka sisältävät muun muassa perheen sääntöjen muodostamista, roolipelejä, yhteisten mukavien sisarusaktiviteettien miettimistä sekä trauman aiheuttaman murheen helpottamista (Caffaro & Conn-Caffaro 2005; Kiselica & Morrill-Richards 2007). Meyersin (2016, 153) tutkimuksessa perheeltään tukea saaneet vastaajat osoittavat resilienssiä kohdata lapsuuden tuhoisia kokemuksia, sekä lapsuuden aikana että aikuisuudessa. Tuki vähentää riskien vaikutuksia sekä lisää sopeutumiskykyä. Väkivaltaa kokeneet saattavat kuitenkin jäädä ilman perheen tukea. Sisarusväkivallan tunnistamisen ja tunnustamisen voidaan ajatella olevan yksi olennainen tekijä väkivallan kohteeksi joutuneiden selviytymisessä. Wiehen (1998, 210) mukaan väkivallan nimeäminen väkivallaksi (esimerkiksi sisaruskonfliktin sijaan), voi tuottaa uhrille kokemuksen, että hänet ja ongelma otetaan vakavasti.

4 SISARUSVÄKIVALTAAN INDIKOIVAT TEKIJÄT

Tarkastelen sisarusväkivaltaa indikoivia tekijöitä mukaillen Eriksenin ja Jensenin (2009) teoriaperustaa, jossa paikannetaan perhekontekstiin liittyvien tekijöiden vaikutuksia sisarusväkivallan ilmenemiseen. Näitä tekijöitä ovat sisarusten sosiodemografisiin ja perherakenteeseen liittyvät valtaerot, perhettä kuormittavat sisäiset ja ulkoiset stressitekijät, vanhemman ja lapsen välinen suhde sekä perheessä ilmenevän väkivallan kumuloituminen. Käsitän perheenjäsenten suhteiden olevan keskinäisriippuvaisia ja muokkaavan toinen toistaan. Sisarusväkivaltaa ennustavien tekijöiden teoreettisissa viitekehyksissä yhdistyvät erilaiset psykologiset ja sosiologiset näkökulmat, kuten perhesysteeminen teoria, sosiaalisen oppimisen teoria ja stressiteoria. Kaiken tarkastelun keskiössä toimii perheympäristö, joka muodostaa kontekstin sisarusväkivallan tarkasteluun.

4.1 Sosiodemografiset tekijät ja perherakenne

Peplerin ja kumppaneiden (2006) mukaan kiusaaminen tulisi ymmärtää aggression muotona, joka esiintyy tyypillisesti valtaerojen leimaamassa suhteessa. Valta saattaa liittyä yksilöllisiin ominaisuuksiin, kuten fyysiseen voimaan tai ylempään asemaan sosiaalisessa ryhmässä (Olweus 1993). Eriksenin ja Jensenin (2009) tutkimuksen ensimmäinen taso tarkastelee ja identifioi sisarusväkivallan muotoja ja intensiivisyyttä ennustavia sosiodemografisia tekijöitä ja valtaeroja. Sisarusväkivaltaan liittyvät valtaerot saattavat olla yhteydessä niin sanottuihin luonnollisesti ilmeneviin ominaisuuksiin, kuten ikään tai sukupuoleen (Felson 1983). Useissa tutkimuksissa poikien on havaittu käyttävän tyttöjä enemmän sisarusväkivaltaa (mm. Graham-Bermann ym. 1994; Caffaro & Conn-Caffaro 1998; Eriksen & Jensen 2006; Krienert & Walsh 2011). Poikien yleisyys sisarusväkivallan tekijöinä saattaa johtua muun muassa maskuliinisuuden normeista; miehille väkivalta sisarusta kohtaan saattaa olla tapa vahvistaa normatiivista maskuliinisuutta (Phillips ym. 2009).

Osassa tutkimuksista sukupuolten väliltä ei ole löydetty merkittäviä eroavaisuuksia sisarusväkivallan kokemisesta (Duncan 1999; Goodwin & Roscoe 1990). Buttonin ja Gealtin (2010) mukaan sukupuolen ja sisarusväkivallan välinen yhteys onkin epäselvä, mutta sen merkitystä ei tule kuitenkaan aliarvioida (Phillips ym. 2009). Vaikka poikien on esitetty

käyttävän enemmän väkivaltaa sisarusksiaan kohtaan, ja väkivaltaa on havaittu enemmän veljesten välillä (Hoffman, Kiecolt & Edwards 2005; Tucker ym. 2013), tyttöjen on havaittu kertovan enemmän uhriksi joutumisesta (Simonelli ym. 2002; Button & Gealt 2010; Krienert & Walsh 2011). Sukupuoliroolien on esitetty mahdollisesti vaikuttavan väkivallan ilmeneeseen, mikä näkyy muun muassa poikien ja tyttöjen erilaiseen suhtautumiseen sisarusväkivaltaa kohtaan. Graham-Bermannin, Cutlerin, Litzenbergerin ja Schwartzin (1994) tutkimuksessa nuoret miehet eivät raportoineet yhtä todennäköisesti sisarusväkivallan aiheuttamista negatiivisista emotionaalisista oireista kuin naiset.

Sosiaalisen sukupuolen lisäksi sisarusväkivallan ilmenemistä on tarkasteltu lasten iän kautta. Nuoremmilta sisarusksilta saattaa puuttua valtaa suhteessa vanhempiin sisarusksiin, ja he ovat näin ollen myös haavoittuvaisempia kokemaan sisarusväkivaltaa (Button & Gealt 2010, 138). Vanhempien lasten ajatellaan usein olevan fyysisesti kookkaampia ja vahvempia sekä kognitiivisesti ja verbaalisesti kyvykkäämpiä. Sisarusaggression onkin ajateltu vähenevän, kun lapset tulevat taidokkaammaksi kognitiivisissa kyvyissä sekä selviytymis- ja vuorovaiikutustaidoissa (Dunn ym. 1994). Johnsonin ja kumppaneiden (2015, 2223) tutkimuksessa lähes puolet 6–9-vuotiaista lapsista käyttivät fyysistä väkivaltaa sisarusta kohtaan, kun taas 14–17-vuotiaissa vastaava luku oli alle 30 %. Buttonin ja Gealtin (2010, 135) tutkimuksessa 12–19-vuotiailla iän ja sisarusväkivallan kokemisen väliltä ei löytynyt merkittävää eroavaisuutta. Sisarusväkivallan huipun on esitetty tapahtuvan ennen murrosikää. Tämä saattaa mahdollisesti heijastaa nuorten kasvavaa osallistumista perheen ulkopuolisiin suhteisiin. Vaikkakin sisarusaggression teot saattavat vähentyä iän myötä, tekojen vakavuus voi voimistua. Tämä on mahdollisesti heijastusta nuorten kasvusta, fyysisen voiman lisääntymistä sekä pääsystä aseiden käyttöön. (Tucker, Finkelhor, Shattuck & Turner 2013.)

Iän ja sukupuolen vaikutusta sisarusväkivallan ilmenemiseen ja tekojen vakavuuteen on tarkisteltu myös yhteisvaikutuksena. Eriksen ja Jensen (2009) havaitsivat, että 12-vuotiaat ja sitä nuoremmat pojat käyttivät enemmän fyysistä väkivaltaa kaikilla väkivallan vakavuuden ulottuvuuksilla. 13-vuotiaiden ja sitä vanhempien nuorten kohdalla sukupuolten väliltä ei löytynyt merkittäviä eroavaisuuksia. Tutkijat esittävät, että nuoruudessa sisarusväkivalta ei ole merkittävästi sukupuolittunut, oli se lievää tai vakavaa. Näin ollen lapsuuden sisarusväkivalta saattaa olla osa poikien lapsuuden kehitystä, joka vähenee kypsyminen myötä. Tutkijoiden näkökulma kuitenkin vahvistaa sisarusväkivallan normatiivista luonnetta, ja siihen tulisi suhtautua varauksella.

Perhekoon ja -rakenteen vaikutusten on havaittu olevan yhteydessä perheessä ilmeneviin valtaeroihin, mutta tulokset eivät ole yhdenmukaisia. Esimerkiksi Hardyn (2001) tutkimuksessa lasten määrän ei havaittu vaikuttavan sisarusväkivallan ilmenemiseen, mutta osassa tutkimuksista lasten tekemän väkivallan on nähty olevan yleisempää suuremmissa perheissä (Wiehe 1998; Tippett & Wolke 2015). Ydinperhe saattaa suojata jossain määrin väkivalta-koemuksilta (Fagerlund ym. 2014; Turner, Finkelhor & Ormrod 2007), ja uusperheiden vanhempien on esitetty puuttuvan ydinperheen vanhempia epätodennäköisemmin sisarusten välisiin konflikteihin (Hoffman ym. 2005). Sisaruskonfliktit nimetään usein merkittäväksi ongelmaksi uusperheissä, ja väkivaltaisuuteen vaikuttavat useat eri tekijät. Sisaruspuolten suhteet muodostuvat yleensä nopeasti, eikä lapsilla ei ole välttämättä aikaa mukautua toisiinsa. Lisäksi yhteisen perhehistorian puuttuessa sisaruspuolilla saattaa olla erilaisia arvoja, tapoja ja toimintakäytäntöjä. Lasten tavat käsitellä ydinperheen hajoamiseen liittyviä tunteita saattavat myös heijastua väkivaltaisuutena. (Caffaro & Conn-Caffaro 2005, 614.) Jossain tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että väkivaltaisuutta esiintyy enemmän täyssisarusten välillä (Hoffman ym. 2005; Salmon & Hehman 2014). Tanskanen ja kumppanit (2017, 33) esittävät, että kilpailu vanhempien resursseista voi olla alhaisempaa sisaruspuolten kuin täyssisarusten välillä, sillä uusperheen lapset saattavat saada näitä resursseja myös etävanhemmalta.

4.2 Sosioekonominen asema

Sosiologiset ja psykologiset stressiteoriat tarkastelevat perheen kuormittuvuutta ja sosiaalisia resursseja. Yksittäisen tai useamman perheenjäsenen kokemukset ulkoisista, omat selviytymiskyvyt ylittävistä vaatimuksista voivat vaikuttaa koko perheeseen. Tällaisia stressitekijöitä ovat muun muassa epäedullinen sosioekonominen asema ja työttömyys, jotka muodostavat Eriksenin ja Jensenin (2009) teorian toisen tarkastelutason. Hardyn (2001) mukaan taloudelliset stressitekijät yhdistyvät sisarusväkivallan lisääntymiseen, vaikkakin kritisoi näkökulman olevan poimittu enemmänkin perheväkivallan tutkimuksesta kuin sisarusväkivallan tutkimuksesta sinänsä. Perheväkivaltatutkimus onkin löytänyt naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan olevan yleisempää alhaisemman sosioekonomisen aseman omaavissa perheissä (Straus 1980). Tutkimusten perusteella myös tiedetään, että esimerkiksi vanhempien työttömyys (Brown & De Cao 2018) saattaa muodostaa suuremman riskin lasten kaltoin-

kohtelulle. Sisarusväkivallan tutkimuskentällä on havaittu myös erilaisten stressaavien muutosten, kuten taloudellisten muutosten, olevan yleisempää fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa kokeneiden kohdalla (Hardy 2001).

Meyersin (2014, 663) mukaan ulkoiset stressitekijät saattavat vaikuttaa vanhempiin tavalla, jolloin lapsista muodostuu vihamielisyyden kohteita. Vanhemmat, jotka ovat kuormittuneet ulkoisista tekijöistä, eivät välttämättä pysty tarjoamaan lapsilleen emotionaalista tukea. Heidän voi olla myös vaikeaa sietää lastensa tunteiden voimakkuutta ja vaihtelua. Tällaisissa perheissä saattaa muodostua negatiivisen kritiikin, arvioinnin ja loukkaavan vuorovaikutuksen ilmapiiri. Kaoottinen ja arvaamaton kotiympäristö voi herättää väkivallan uhreissa halun tukeutua sisarukseen, mutta väkivaltaisesti käyttäytyvät sisarukset eivät olleet välttämättä kiinnostuneita ystävyuden muodostamisesta. Lisäksi ystävyuden hakeminen voi johtaa teki- jöiden väkivaltaisuuden voimistumiseen. Vanhempien epäonnistuminen uhriksi joutuneen sisaruksen tarpeisiin vastaamisessa voi lisätä väkivallan vaikutuksia.

Avioliiton stressitekijät saattavat vaikuttaa siihen, miten lapset käsittelevät konflikteja. Vanhempien ongelmat avioliitossa on yhdistetty sisarusväkivallan ilmenemiseen (Eriksen & Jensen 2006), vaikkakaan tutkimustulokset eivät ole olleet yhdenmukaisia. Hardy (2001) ei havainnut tutkimuksessaan eroavaisuuksia sisarusaggressiossa yhden tai kahden vanhemman kotien välillä. Aikaisemmat tutkimukset viittaavat siihen, että korkeampi sosioekonominen asema liittyy positiivisuutta korostaviin vanhemmuuden käytäntöihin (Luster & Kain 1987). Koulutetut vanhemmat saattavat olla herkempiä huomaamaan sisarusten aggressiivisuuden eri tasoja ja todennäköisempiä näkemään käyttäytymisen ongelmana. Vaihtoehtoisesti, varakkaat perheet ajavat usein lapsiaan erinomaisuuteen ja saavutuksiin (Luthar & Becker 2002). Tällaiset käytösmallit saattavat edistää kilpailua ja aggressiota sisarusten välillä, ja korkeammin koulutettujen vanhempien perheissä on havaittu enemmän sisarusväkivaltaa (Tucker, Finkelhor, Shattuck & Turner 2013). Tippettin ja Wolken (2015) tutkimuksessa sisaruskonfliktien ja sosioekonomisen aseman yhteys oli epäselvä. Sisarusaggressio ei yhdistynyt köyhyyteen, vaan esiintyi todennäköisemmin keskiluokkaisissa ja korkeamman tulotason perheissä. Sosioekonomisen statuksen ja sisarusväkivallan suhde voikin poiketa muusta lapseen kohdistuvasta väkivallasta ja lähisuhdeväkivallasta, joka yhdistetään alhaisempaan elintasoon ja vähempiin resursseihin (Tucker, Finkelhor, Shattuck & Turner 2013).

4.3 Vanhemmuuden ominaisuudet

Vanhempien emotionaalista etäisyyttä pidetään erityisenä sisarusväkivallalle altistavana tekijänä (Green 1984; Wiehe 1997; Updegraff ym. 2005). Perhesysteeminen teoria ja sosiaalisen oppimisen teoria paikantavat perheen epäjärjestystä ja toimimattomuutta. Vanhempien käyttäytymisen ajatellaan olevan yhteydessä sisarussuhteen laatuun; vanhemman ja lapsen välisen suhteen lämpöisyys voi heijastua myös sisarussuhteisiin (Updegraff ym. 2005). Tippetin ja Wolken (2015) tutkimuksessa vanhemmuuden ominaisuudet olivat kaikkein merkittävimpiä sisarusväkivaltaan yhdistyviä tekijöitä. Huono suhde vanhempiin ja ankara vanhemmuus lisäsivät todennäköisyyttä sisarusaggressioon. Negatiiviseen vanhemmuuteen kuuluvat muun muassa ankara kurittaminen, turvaton kiintymyssuhde ja konfliktien suuri määrä on yhdistetty suurempaan vihamielisyyteen ja fyysiseen sisarusaggressioon (Hoffman ym. 2005; Updegraff ym. 2005; Volling & Belsky 1992). Lisäksi epäjohdonmukaisen nuhtelun ja alhaisen valvonnan on havaittu liittyvän sisarusaggression määrään yleisellä tasolla (Turner, Finkelhor, Ormrod, Hamby, Leeb, Mercy & Holt 2012; Whipple & Finton 1995). Vanhempien epäonnistuminen sisarusväkivaltaan puuttumisessa saattaa herättää uhreissa syyllisyyden tunteita. Vihamielinen tai heikko reagointi voi näin ollen myös vahvistaa kokemusta vanhempien sitouttamattomuudesta ja emotionaalisen tuen puutteesta. (Meyers 2014, 663–664.) Positiivisen vanhemmuuden ja hyvän vanhempi–lapsisuhteen on puolestaan nähty suojaavan sisarusaggressiolta (Tippett & Wolke 2015).

Epäjohdonmukaisuus tai kaoottisuus perheessä vähentävät vanhempien mahdollisuuksia vastata lasten tarpeisiin oikea-aikaisesti ja oikealla tavalla (Meyers 2014). Osassa tutkimuksista keskeisenä väkivaltaa indikoivana tekijänä on pidetty väkivallan tekijän tarvetta korostaa valta-asemaansa sekä kontrolliansa tilanteesta. Tämän on ajateltu kumpuavan monista eri tekijöistä, mutta usein olevan seurausta joko todellisesta tai kuvitteellisesta vanhempien kohdistamasta epätasaisesta huomiosta. Väkiältä saattaa olla tällöin pyrkimys kostaa tai tavoitella huomiota itselleen. Tilanteissa, joissa vanhempi sisarus on jätetty vastuuseen nuoremasta, voi usein ilmetä sisarusväkivaltaa. Vanhempi lapsi saattaa olla kyvytön toimimaan rakentavasti ja vastuuntuntoisesti. Näissä tilanteissa väkivaltaisen sisaruksen oma epävarmuus on keskeisessä asemassa ja väkivallan ajatellaan vahvistavan tekijän itsetuntoa. (Green 1984, 311; Wiehe 1997, 25; 112–120.) Sisarusten erilainen kohtelu voi vaikuttaa sekä suoraan että epäsuorasti sisarusväkivallan määrään (Hoffman ym. 2005; Dunn 2014).

Tucker, Finkelhor, Turner ja Shattuck (2014) hyödynsivät perhedynamiikan tarkastelussa vanhempien välistä konfliktia, perheväkivallan todistamista sekä vanhemmuuden ominaisuuksia suhteessa tyypillisen ja vakavan sisarusväkivallan esiintymiseen. Tutkijat havaitsivat sekä tyypillistä että vakavaa väkivaltaa kokeneiden perheissä samoja perhedynamiikan piirteitä. Epäjohdonmukainen ja vihamielinen vanhemmuus oli todennäköisempää sisarusväkivaltaa kokeneiden lasten perheissä. Sisarusväkivaltaa kokeneiden perheissä osoittautui vallitsevan erilainen ilmapiiri kuin väkivaltaa kokemattomien. Lisäksi vakavaa väkivaltaa kokeneiden ryhmässä haastateltavat olivat kokeneet kaikkein eniten negatiivisia perhekokeimuksia, ja heidän perheiden ominaisuuksia luonnehtivat vanhempien lämpimyuden puute sekä altistus vanhempien kehnolle valvonnalle.

4.4 Väkivaltainen kotiympäristö

Vanhempien välisen väkivallan todistamisen ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ulottuvuus perustuvat perhesysteemiseen ja sosiaalisen oppimisen teoriaan. Väkivallalla on taipumus kumuloitua eli kasaantua perheessä. Orasen (2012, 221) mukaan väkivallan keskeisenä indikaattorina pidetään väkivaltaa. Jos perheessä ilmenee väkivaltaa jossakin suhteessa ja muodossa, voidaan pitää todennäköisenä, että väkivaltaa esiintyy myös muissa muodoissa ja suhteissa. Perheväkivallan muut muodot saattavat heijastaa tai tuottaa sisarusväkivaltaa (Eriksen & Jensen 2009).

Osassa tutkimuksista esitetään vahva yhteys sisarusväkivallan ja muiden perheväkivallan muotojen välille, erityisesti puolisoitten välisen väkivallan kohdalla (mm. Graham-Bermann ym. 1994; Straus ym. 1980). Vanhempien välisten konfliktien määrän on havaittu olevan yhteydessä sisarussuhteissa ilmeneviin konflikteihin (Stocker & Youngblade 1999), ja vanhempien käyttämä vakava väkivalta konfliktien ratkaisussa on yhdistetty lasten vakavan väkivallan käyttöön omien konfliktien ratkaisussa (Graham-Bermann ym. 1994). Vanhempien välisen väkivallan todistaminen vaikuttaa kuitenkin lapsiin eri tavoin (Marshall, Feinberg & Daly 2019), ja osalle se voi tarkoittaa roolia sisaruksesta huolehtijana (Åkerlund 2017). Sisaruksesta huolehtiminen väkivaltaisessa kotiympäristössä voi olla sekä voimauttavaa että rajoittavaa. Sisarussuhde väkivaltaisessa ympäristössä voi olla ajoittain lämmin ja läheinen ja toisinaan konfliktien värittävä. (Callaghan, Alexander, Sixsmith & Fellin 2015.) Waddellin, Peplerin ja Mooren (2001) tutkimuksessa sisarukset väkivaltaisissa perheissä

käyttivät merkittävästi enemmän sosiaalista tukea suhteessa toisiinsa verrattain väkivallattomassa perheessä asuviin sisaruksiin. Vanhempien välisen väkivallan todistaminen ei näin ollen vaikuta yksiselitteisesti väkivaltaisuuteen sisarusta kohtaan.

Useissa tutkimuksissa vanhemman väkivaltaisuus lasta kohtaan on erittäin merkittävä tekijä ennustamaan sisarusväkivaltaa (mm. Caffaro & Conn-Caffaro 1998; Simonelli ym. 2002; Relva ym. 2013). Joissain tapauksissa vanhemmat kohdistavat väkivaltaa useampaan kuin yhteen lapseen. Tällaisessa tilanteessa toinen sisarus saattaa haluta löytää liittolaisen sisaruksestaan. Yritys saattaa kuitenkin epäonnistua ja lisätä aggressiivisuutta sisarussuhteessa. (Selwyn 2019.) Tarkastelussa lievän ja vakavan sisarusväkivallan välillä, Eriksenin ja Jensenin (2009) havaitsivat vanhemman kohdistaman väkivallan lapseen ja isän kuristusväkivallan olevan merkittävä selittävä tekijä molemmissa väkivallan luokissa. Tutkijat esittävät tulosten viittaavan reagoimiseen maskuliinisen vallankäyttöön, jolloin lapset saattavat mallintaa käyttäytymistä toisiin lapsiin tai heikompiin sisaruksiin. Lievää väkivaltaa selitti myös äidin maltin menettäminen, muttei kuristusväkivallan käyttö. Tutkijat pitivät mahdollisina, että tulos liittyy lasten oletuksiin äidin roolista huolenpitäjänä. Tällöin maltin menettämällä voi olla dramaattisempia vaikutuksia lasten välisissä suhteissa.

5 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa kuvaan tutkimusasetelmaa ja tutkimusprosessin etenemistä. Esittelen ensin tutkimuskysymykseni, josta siirryn kuvaamaan aineistoa ja sen järjestelemistä. Tämän jälkeen kuvailen käyttämiäni analyysimenetelmiä. Päätän luvun tutkimusprosessin etenemisen sekä tutkimusetiikan kuvailuun.

5.1 Tutkimuskysymys

Pro gradu -tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia tekijöitä voidaan yhdistää sisarusväkivallan esiintymiseen suomalaisten kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten nuorten elämässä. Tutkimuskysymykseni on seuraava: Millaiset perhekontekstiin liittyvät tekijät ovat yhteydessä tyypillisen ja vakavan sisarusväkivallan kokemiseen?

Kysymyksessä olen huomionut perhekontekstiin liittyvät tekijät, sillä sisarusväkivaltaa tulisi tarkastella osana perheyhteisöä, huomioimalla perheiden vuorovaikutussuhteiden keskinäisriippuvuudet (Caspi 2012, 26). Lisäksi olen huomionut tutkimuskysymyksessä sisarusväkivallan eri muotojen ilmenemisen. Eri muotojen tarkastelun avulla pyrin kuvaamaan sisarusväkivallan moniulotteisuutta.

5.2 Aineiston kuvailu ja järjestäminen

Käytän tutkimuksessani Lapsiuhritutkimusta vuodelta 2013, joka toteutettiin Poliisiammatikorkeakoulun ja Nuorisotutkimusseuran yhteistyönä (Ellonen, Fagerlund, Kääriäinen, Peltola & Sariola 2013). Tutkimuksen rahoittamiseen osallistuivat sisäministeriö, oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Vuonna 1998 Heikki Sariola kartoitti suomalaisten nuorten kokemuksia väkivallasta ja seksuaalisesta väkivallasta koululaiskyselyllä, joka toimi ensimmäisen laajan lapsiuhritutkimuksen perustana. Valtakunnallisia lapsiuhritutkimuksia on toteutettu kevääseen 2020 mennessä kaksi, joista ensimmäinen tehtiin vuonna 2008. Vuoden 2013 tutkimuksessa lähtökohdaksi otettiin aikaisempi lapsiuhritutkimus, jotta lasten väkivaltakokemuksista saataisiin vertailukelpoista tutkimustietoa. Tutkimuksen keskeinen tavoite oli tuottaa tietoa lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisyyden ja ilmenemismuotojen muutoksista vuosien aikana. Näin ollen uusimmassa tutki-

muksessa kysymykset on toistettu pääosin samanlaisena kuin vuonna 2008. Kyselylomakkeen teemat kattoivat väkivallan rikoksena, ikätovereiden välisen väkivallan, vanhempien lapsiin kohdistaman väkivallan kotona, perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan todistamisen kotona tai julkisella paikalla, sähköisesti tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän, väkivallan ohjatuissa harrastuksissa, seksuaalisen hyväksikäytön sekä väkivallasta kertomisen. (Fagerlund ym. 2014.)

Lapsiuhritutkimuksen otos laadittiin vuoden 2012 luokkatietojen perusteella erikseen sekä ruotsin- että suomenkielisistä kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisista. Otokset poimittiin ositetuina ryväsotantoina ja ne ositettiin läänin, tilastollisen kuntaryhmän ja koulun koon perusteella. Vuonna 2008 toteutetusta lapsiuhritutkimuksesta poiketen tutkimukseen otettiin mukaan Ahvenanmaa. Lopullisen otoksen voidaan näin ollen sanoa edustavan koko Suomen ruotsin- ja suomenkielisiä kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisia. Tutkimukseen osallistui yhteensä 11 364 lasta ja nuorta 483 koulusta. Aineistoa kerättiin kolmen viikon aikana (lukuun ottamatta Helsinkiä, jossa keruu-aika oli 2 viikkoa) internet-pohjaisena kyselynä. Kysely toteutettiin erikseen ohjeistetun opettajan johdolla oppitunnin ja seuraavan välitunnin aikana.

5.2.1 Osa-aineisto

Tutkimukseni tavoitteen mukaisesti muodostin osa-aineiston vastaajista, jotka kertoivat asuvansa joko samassa tai eri kodissa veljen, siskon, velipuolen tai siskopuolen kanssa. Sisarus ei määrity näin ollen vain biologisen suhteen perusteella, vaan sisko- ja velipuoli ilmaiset sisältävät myös mahdolliset uussisarukset. Lapsiuhritutkimuksessa ei kysytty suoraan, onko vastaajalla sisarus, joten rajausta tehtiin asumismuodon perusteella. Osa-aineiston muodostaminen sisarusuhteen olemassaolon perusteella on oleellinen tutkimuskysymykseni kannalta, sillä tarkoitus on tutkia ja vertailla niitä vastaajia, jotka ovat kokeneet sisarusväkivaltaa sekä niitä, jotka eivät ole sitä kokeneet.

Osa-aineistoon otettiin mukaan 9827 vastaajaa. Näistä vastaajista tyttöjä oli 50,8 % ja poikia 48,9 %. Vastaajista 56,3 % oli 6. luokalla ja 43,7 % oli 9. luokalla. Vastaajista 27,8 % kertoivat olleensa sisarusväkivallan kohteena viimeisen 12 kuukauden aikana. Muodostin sisarusväkivaltaa kokeneiden ryhmän yhdeksän väkivallan tekijää kartoittavan muuttujan perusteella. Väkivaltakokemuksia tarkasteltiin ensin rikollisuuden muotona, jossa kysymykset kä-

sittelivät ryöstöä, varkautta, omaisuuteen kohdistuvaa vahingontekoa, pahoinpitelyä, pahoinpitelyn yrittämistä sekä väkivallalla uhkailua. Ikätovereiden tekemää väkivaltaa tarkasteltiin erillisillä kysymyksillä, jotta ilmiöstä saataisiin mahdollisimman luotettava kuva. Erillisten, omien kysymysten on nähty tuovan esille väkivallantekoja, jotka saattaisivat jäädä muuten piiloon. (Kääriäinen 2008, 55). Ikätovereiden välisen väkivallan kysymyksiin johdatettiin seuraavasti: ”*Edellä on kysytty yleisesti väkivallanteoista. Seuraavaksi kysymme erityisesti sisarusten ja muiden ikätovereiden välillä tapahtuneista väkivallanteoista. Näillä tapauksilla emme kuitenkaan tarkoita tilanteita, joissa kaverukset nujakoivat leikillään toisensa kanssa. Jos vastasit jo aiempiin väkivaltakysymyksiin kertoen sisarusten tai ikätovereiden välisestä väkivallasta, vastaa silti myös seuraaviin kysymyksiin.*” Väkivallan ulottuvuuksia olivat ikätovereiden pahoinpitely, kiusaaminen sekä haukkuminen. Sisarusväkivaltaa kokeneiden ryhmä muodostui vastaajista, jotka ilmoittivat väkivallantekijäksi sisaruksen vähintään yhteen yllämainittuun väkivallantekoon. Heistä 60,2 % oli tyttöjä ja 39,8 % poikia. Kuudesluokkalaisia vastaajia oli 56,5 % ja yhdeksäsluokkalaisia 43,5 %. Vastaajista 91,2 % teki kyselyn suomeksi ja 8,8 % ruotsiksi.

TAULUKKO 1 Osa-aineiston kuvaus

VASTAAJAT	Ei sisarusväkivaltaa (n=7094)	Kokemus sisarusväkivallasta (n=2733)
Sukupuoli		
Tyttö	47,4 %	60,2 %
Poika	52,6 %	39,7 %
Luokka-aste		
6. lk.	56,3 %	56,5 %
9. lk.	43,7 %	43,5 %
Kieli		
suomi	88,6 %	91,2 %
ruotsi	11,4 %	8,8 %

Erottelin sisarusväkivaltaa kokeneiden osajoukosta (n=2733) tyypillistä väkivaltaa (n=1940) ja vakavaa väkivaltaa (n=793) kokeneet henkilöt. Kyselylomakkeessa tarkasteltiin väkivallanteojen toistuvuutta, vakavuutta ja mahdollisia vammoja. Tyypilliseen sisarusväkivaltaan (ks. Tucker ym. 2014) kuuluvat omaisuuteen kohdistuvat teot (omaisuuden varastaminen ja

pilaaminen tai rikkominen), henkisen väkivallan muodot (väkivallalla uhkaaminen ja väkivallan yritys ja haukkuminen) sekä lievän fyysisen väkivallan muodot. Kiusaamiseen voidaan ajatella kuuluvan sekä henkisen että fyysisen väkivallan luokkaan, sillä teot saattavat sisältää nimittelyn lisäksi fyysisiä tekoja. Lapsiuhritutkimuksesta tehtyä raporttia mukaillen (ks. Fagerlund ym. 2014), luokittelin lievään fyysiseen väkivaltaan työntämisen, ravistelun sekä avokämmenellä lyömisen. Lieväksi teoksi luokittelin myös teot, joissa loukkaantuminen oli pieni mustelma, naarmu tai haava. Vakavan väkivallan kokonaisuus muodostui potkimisesta, nyrkillä tai esineellä lyömisestä, huonekaluilla heittämisestä, heittämisestä seinää vasten tai portaita alas, kuristamisesta sekä puukolla tai muulla aseella pahoinpitelemisestä tai aseella uhkaamisesta. Vakavaan väkivaltaan kuuluivat iso mustelma, haava tai musta silmä, luun tai hampaan katkeaminen, lihaksen revähdys, sisäiset vammat ja tajunnan menettäminen.

5.2.1 Selittävät tekijät

Eriksenin ja Jensenin (2009) sekä Tuckerin ja kumppaneiden (2014) teoreettisia näkökulmia mukaillen olen hahmottanut sisarusväkivaltaa selittävien muuttujien ryhmiä (liite 1). Ensimmäisen ryhmän muodostavat sosiodemografiset tekijät sekä perherakenne. Näihin muuttujiin kuuluvat vastaajan sukupuoli, luokka-aste, lasten lukumäärä, perheen koostumus (esim. uusperhe) ja sisaruspuolet. Lasten lukumäärää kartoittava muuttuja muodostettiin avokysymysten perusteella, jossa vastaajan tuli kertoa samassa tai eri kodissa asuvien siskojen, veljien, siskopuolien tai velipuolien määrä. Nämä arvot laskettiin yhteen ja uudelleen luokiteltiin neljään kategoriaan (1 = perheessä on kaksi lasta, 2 = perheessä on kolme lasta, 3 = perheessä on neljä lasta sekä 4 = perheessä on viisi tai useampi lapsi). Systemaattisesti poikkeavat vastaukset sisarusten lukumäärissä poistettiin (kolme vastaajaa), kun sisarusten laskettu yhteismäärä ylitti arvon 50. Uusperhettä mittaava muuttuja on muodostettu myös asumisjärjestelyjä koskevan muuttujan perusteella. Kyselyssä kartoitettiin asumista joko samassa tai eri kodissa isäpuolen, äiti puolen, äidin miesystävän tai isän naisystävän kanssa. Nämä muuttujat koodattiin uudelleen ja yhdistettiin uudeksi muuttujaksi (0 = ei uusvanhempaa, 1 = uusperhe). Sisaruspuolten asumista on uusvanhempien tavoin kysely neljässä eri muuttujassa (siskopuolia tai -velipuolia samassa tai eri kodissa). Muuttujat uudelleen koodattiin ja yhdistettiin edellisen esimerkin tavoin (0 = ei sisaruspuolia ja 1 = sisaruspuolia).

Toisessa muuttujaryhmässä ovat perheen stressiin ja sosiaalisiin resursseihin liittyvät tekijät, joita ovat vanhempien koulutus, vanhempien työssäkäynti, kahdessa kodissa asuminen sekä

vastaajan mielipide perheen taloudellisesta tilanteesta. Koulutusta tarkastelevassa mittarissa yhdistin vanhempien koulutusasteita tarkastelevat muuttajat ja huomioin vastaajan ilmoittaman korkeimman koulutusasteen. Vastaajat, jotka eivät osanneet kertoa vanhempiensa koulutustasosta, jäivät tarkastelun ulkopuolelle. Havaintomäärät jäivät alhaisiksi peruskoulua, kansalaiskoulua tai kansakoulua koskevassa muuttujassa. Yhdistin perusastetta tarkastelevan muuttujan toisen asteen koulutukseen varmistaakseni muuttujan sopivuuden analyysia varten. Lopullinen muuttuja muodostui kolmiluokkaiseksi (1= perus- tai toinen aste 2 = korkeakoulu, 3 = vanhempien eriaisteiset koulutukset). Vanhempien työssäkäyntiä mittaavat muuttajat uudelleen koodattiin kaksiluokkaiseksi (0 = työtön, 1 = työssäkäyvä). Taloudellista tilannetta koskeva mielipide-muuttuja uudelleen luokiteltiin kolmiluokkaiseksi yhdistämällä kaksi taloudellisia vaikeuksia kuvaavaa kategoriaa (1 = heikko, 2 = melko hyvä, 3 = erittäin hyvä). Analyysin selkeyttämiseksi ”*En osaa sanoa*”-vastauksia ei huomioitu uudessa muuttujassa.

Vanhemmuuden ominaisuuksia ja perhedynamiikkaa tarkastelevat muuttajat liittyvät perheen yhteenkuuluvuuteen, avoimuuteen ja valvontaan. Kysymys ”*Kenen kanssa vietät suurimman osan vapaa-ajastasi?*” uudelleen luokiteltiin niin, että vastausvaihtoehdoksi muodostui 1 = yksin, 2 = perheen kanssa ja 3 = muiden ihmisten kanssa. ”*Kuinka usein yleensä syötte illalla yhdessä toisen tai molempien vanhempiesi kanssa (tai niiden aikuisten kanssa joiden luona asut)?*” uudelleen luokiteltiin ja yhdistettiin kolmiluokkaiseksi muuttujaksi (1 = kerran kuukaudessa tai harvemmin, 2 = viikoittain, 3 = päivittäin). Muuttuja ”*Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi?*” uudelleen luokiteltiin yhdistämällä ”*En lainkaan*” ja ”*En juuri lainkaan*” -vastaukset (1 = kyllä, 2 = jossain määrin, 3 = en lainkaan tai en juuri lainkaan). ”*Tietävätkö vanhempasi (tai ne aikuiset, joiden luona asut) yleensä, kenen kanssa vietät vapaa-aikasi tai liikut ulkona?*” -kysymyksen vastauskaala käännettiin (1 = harvoin, 2 = joskus, 3 = aina), eikä mukaan huomioitu vastauksia ulkona käymättömyydestä. Kysymyksestä ”*Kuinka usein oleskelet vapaa-ajalla julkisissa tiloissa kuten kadulla, torilla, kahvilassa, rautatieasemalla tai vastaavalla yleisellä paikalla?*”, muodostin summamuuttujan, käyttäen kolmea eri ajanjaksoa tarkastelevaa muuttujaa (kello 20–22, kello 22–24 ja kello 24 jälkeen). Summamuuttujan luotettavuuden tarkistamiseksi tein reliabiliteettianalyysin, jonka tarkoitus on tarkistaa eri osa-alueiden sisäistä johdonmukaisuutta. Analyysillä laskettu reliabiliteettikerroin eli Cronbachin alfa oli 0,86. Yli 0,7 ylittävän alfakertoimen ajatellaan ilmaisevan hyvää reliabiliteettia (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo

1994, 99). Summamuuttujan vastausvaihtoehdoiksi muodostuivat 1 = en koskaan, 2 = joskus ja 3 = melko usein tai usein.

Väkivaltaista kotiympäristöä tarkastelevat muuttujat käsittelevät vanhempien välisen väkivallan todistamista, vanhempien kohdistamaa väkivaltaa vastaajaan tai tämän sisarukseen sekä vastaajan itse käyttämää väkivaltaa sisarusta kohtaan. Vanhempien (tai vanhemman kumppanin) välisen väkivallan todistamista varten muodostin uudet muuttujat ”*Oletko nähnyt tai kuullut, että äidillesi on tapahtunut jotakin seuraavista asioista kotonanne viimeisten 12 kuukauden aikana?*” ja ”*Oletko nähnyt tai kuullut, että isällesi on tapahtunut jotakin seuraavista asioista kotonanne viimeisten 12 kuukauden aikana?*” -kysymysten avulla. Äitiin kohdistuva väkivalta -muuttuja rakennettiin sen perusteella, oliko vastaaja kertonut jonkin väkivallanteon tekijäksi isän tai isäpuolen (0 = ei väkivaltaa 1 = todistanut lähisuhdeväkivaltaa), ja isän kohdalla tekijä valittiin joko äidiksi tai äitipuoleksi. Mukaan tulivat henkisen sekä lievän ja vakavan fyysisen väkivallanteot. Tämän jälkeen yhdistin äitiin ja isään kohdistuvan väkivallan muuttujat yhdeksi, vanhempien välistä väkivaltaa tarkastelevaksi muuttujaksi.

Vastaajaan kohdistuvaa väkivaltaa tarkasteltiin henkisen ja fyysisen väkivallan luokissa. Muodostin summamuuttujan kuvaamaan sekä äidin että isän tekemiä väkivaltaisia tekoja viimeiseltä kahdeltatoista kuukaudelta ja tätä edeltävältä ajalta. Ennen 11 tai 14 vuotta tapahtuneet väkivallan teot luokiteltiin kaksiluokkaisiksi, jotta muuttujat olisivat yhteneväisin viimeisen vuoden aikana tapahtuneita tekoja mittaavien muuttujien kanssa. Äidin väkivaltaa kuvaava summamuuttuja sai alfakertoimen 0,79, ja isän väkivaltaa kuvaava alfakertoimen 0,82. Näin ollen muuttujien sisäistä validiteettia voidaan pitää hyvänä. Tutkimuksessa kysyttiin kotona tapahtuvasta väkivallasta vastaajan sisarusta kohtaan kysymyksessä ”*Oletko nähnyt tai kuullut, että siskollesi tai veljellesi on tapahtunut jotakin seuraavista asioista kotonanne viimeisten 12 kuukauden aikana?*”, jonka perusteella voitiin erotella väkivallan tekijä. Muodostin vanhempien (isä, isäpuoli, äiti tai äitipuoli) kohdistamasta väkivallasta kaksiluokkaisen muuttujan (0 = vanhemmat eivät ole kohdistaneet väkivaltaa sisarukseen, 1 = vanhempi kohdistanut väkivaltaa sisarusta kohtaan). Lisäksi tekijöitä käsittelevästä muuttujajoukosta voitiin erottaa, onko vastaaja itse käyttänyt väkivaltaa sisarusta kohtaan (0 = ei väkivaltaa, 1 = väkivaltaa sisarusta kohtaan).

5.3 Analyysimenetelmät

Aineiston analyysi koostuu kahdesta eri vaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa hyödynsin binääristä logistista regressioanalyysia. Tavoitteenani on löytää tutkimuskirjallisuuteen perustuvien, sisarusväkivaltaan yhdistettyjen selittävien tekijöiden joukosta ne, jotka parhaiten selittävät väkivaltaa ja siinä tapahtuvaa vaihtelua. Merkitsevien selittävien tekijöiden tarkastelun jälkeen hyödynsin multinomiaalista regressioanalyysia sisarusväkivaltaa selittävän mallin rakennukseen. Aineiston analyysissä käytin SPSS 26.0 for Windows -ohjelmistoa.

5.3.1 Logistinen regressioanalyysi

Logistista regressioanalyysia (LRA) voidaan soveltaa ilmiön kannalta oleellisten selittävien muuttujien etsimiseen tai teoriaan pohjautuvien, tärkeiksi tiedettyjen muuttujien vaikutuksen tarkasteluun. Menetelmää voi soveltaa myös ennustamaan, millaiset tekijät lisäävät todennäköisyyttä kuulua johonkin tiettyyn ryhmään. Selittävien muuttujien etsimisen ja testaamisen lisäksi logistisella regressioanalyysillä voidaan tarkastella, ovatko jotkin muuttujat parempia selittämään ilmiötä kuin toiset. (Metsämuuronen 2011, 744–745.)

Kun selitettävä muuttuja on kaksiluokkainen ja sitä selittää joukolla muita muuttujia, voidaan logistista regressioanalyysia pitää käyttökelpoisimpina (Jokivuori & Hietala 2015, 50). LRA:ta voidaan pitää suhteellisen joustavana menetelmänä, sillä sen yleiset ehdot ovat varsin lieviä. Selittävien muuttujien ei tarvitse olla normaalisti jakautuneita ja tutkittavissa ryhmissä varianssit voivat olla erisuuruiset. Havaintojen oletetaan olevan lineaarisesti riippumattomia toisistaan. (Jokivuori & Hietala 2015; Metsämuuronen 2011.) Analyysimenetelmässä tulee kuitenkin huomioida muutamia rajoitteita. Otokseen ongelmaksi voi nousta tilanne, jossa havaintoja on liian vähän. Tällöin ryhmien välillä ei välttämättä esiinny risteäviä havaintoja. Havaintojen määrän tulisikin olla kohtuullinen suhteessa malliin otettavien muuttujien lukumäärään. LRA on sensitiivinen multikollineaarisuudelle, jolla tarkoitetaan riippumattomien muuttujien keskinäistä voimakasta korrelointia. Tämä voi tarkoittaa, että samaa asiaa on kysytty hieman erilaisilla mittareilla kahdessa tai useammassa muuttujassa. Multikollineaarisuutta voidaan tarkastella tuppelikorrelaation neliöllä R_i^2 (*Squared Multiple Correlation*, SMC), jossa jokaiselle muuttujalle lasketaan erikseen korrelaatio toisten muuttujien kanssa. SMC:stä muodostettua mittaa kutsutaan toleranssiksi. Arvon ollessa

pieni ($<0,1-0,2$), saattaa kyseessä olla multikollineaarinen tilanne. Regressioanalyysissä voidaan laskea myös *Variance Inflation Factor* -arvo (VIF), joka on vastakkainen mitta toleranssille. Toleranssin pienentyessä sen VIF kasvaa. *VIF-arvon* tulisi olla yli 10. (Metsämuuronen 2011; O'Brien 2007). Ennen analyysia testasin muuttujien mahdollista multikollineaarisuutta. Kaikkien riippumattomien muuttujien toleranssi-arvot olivat yli 0,6 ja VIF-arvot alle 3. Multikollineaarisuuden lisäksi analyysi on herkkä sille, että aineistossa on poikkeavia havaintoja. Poikkeavat havainnot saattavat vaikuttaa korrelaatiokertoimen harhaanjohtavuuteen. (Metsämuuronen 2011). Tarkastin sirontakuvioiden avulla mahdollisia poikkeavia havaintoja, joita aineisto ei kuitenkaan sisältänyt.

LRA kuvaa todennäköisyyttä, jolla tarkasteltava asia tapahtuu tai pitää paikkaansa verrattuna vertailtavaan luokkaan. Selitettävälle muuttujalle annetaan arvo 1 ja vertailuryhmälle 0. Analyysi tuottaa erilaisia testejä todennäköisyyksien tulkitsemiseksi. *Odd ratio* kuvaa suhteellista riskiä kuulua ryhmään, jota pyritään selittämään. 1:tä suurempi arvo tarkoittaa kasvannutta riskiä sijoittua selitettävään ryhmään vertailuryhmän sijaan. *P-arvo* kertoo, ilmeekö vertailtavien ryhmien välillä niin suurta eroavaisuutta, että kyseessä ei ole sattuma. Tilastollinen merkitsevyytestaus kuvaa, minkälaisella varmuudella tietoja voidaan yleistää perusjoukon jäseniin. Merkitsevyytestauksissa käytetään kolmea käsitettä: tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < 0.05$), tilastollisesti merkitsevä ($p < 0.01$) sekä sekä tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0.001$). Luottamusväli (*Confidence Interval*) ilmentää riskiluvun vaihteluväliä aineistoa edustavassa perusjoukossa. Vaihteluvälin suuruus merkitsee suurempaa epävarmuutta suhteessa analyysissa saadun riskiluvun suuruuteen. Vaihteluvälin kasvaessa suuremmaksi kuin 1, tulee riskitason muutokseen suhtautua varauksellisesti. (Jokivuori & Hietala 2015; Valli 2015.)

Logistisella regressioanalyysillä voidaan laskea yllä mainittujen arvojen lisäksi useita muita tilastollisia testejä. Tutkimuksessani käytän logistista regressioanalyysia paikantamaan selitettävien tekijöiden joukosta muuttujia, jotka ennustavat parhaiten riskiä kokea sekä tyypillistä että vakavaa sisarusväkivaltaa. Ensin tarkastelen kaikkia selittäviä muuttujia itsenäisesti ja sen jälkeen yhdessä muuttujaryhmän kanssa.

5.3.2 Multinomiaalinen regressioanalyysi

Multinomiaalista logistista regressiota (MLR) voidaan kuvailla edellä esitellyn binäärisen logistisen regressioanalyysin laajennukseksi (Jokivuori & Hietala 2015, 63). Menetelmää

pidetään sopivana analyysissä, kun selitettävä ilmiö sisältää kolme tai useampaa kategoriaa (Hosmer, Lemeshow & Sturdivant 2013.) Analyysin avulla voidaan tarkastella, mitkä tekijät selittävät todennäköisyyttä kuulua johonkin toiseen selitettävän tekijän kategoriaan kuin valittuun vertailuryhmään. Luokittelusta muodostunutta tietoa voidaan käyttää muun muassa interventioiden suunnittelussa, ja varsinkin terveystutkijat ovat käyttäneet menetelmää laajasti. (Petrucci 2009, 197.) Sosiaalityössä menetelmää on hyödynnetty tarkastelemaan esimerkiksi erilaisia selittäviä tekijöitä kokea fyysistä väärinkäyttöä tai seksuaalista hyväksikäyttöä lapsena, vertaamalla näitä ryhmiä väkivaltaa kokemattomiin lapsiin (Mandell, Walrath, Manteuffel, Sgro & Pinto-Martin 2005).

Multinomiaalisen regressioanalyysin avulla pyritään muodostamaan malli selittävästä muuttujasta. Mallin sopivuutta voidaan tarkastella monella eri tapaa. Kaikkein yleisimmin käytetään *likelihood ratio* -testiä (Petrucci 2009, 199), jossa mallin selityskykyä tarkastellaan suhteessa pelkkiä vakioarvoja sisältävään malliin. Näin ollen testi ilmentää, kuinka mallin selityskyky on tilastollisesti muuttunut, kun siihen on lisätty selittävät muuttujat. Mallia voidaan pitää tilastollisesti soveltuvana merkitsevyyden jäädessä alle 0.05. (Jokinen & Hietala 2015). Toinen tapa sopivuuden tarkistamiseksi on Pearsonin -testi ja Deviancen testi. Aineistoa hyvin kuvaavassa mallissa p-arvon tulisi olla yli 0,05. Tällöin mallia voidaan pitää tilastollisessa mielessä riittävänä.

Mallin selitystasetta voidaan tarkastella myös kolmen indeksin avulla. McFadden-indeksi perustuu log-todennäköisyysjakaumaan, jossa arvoja 0.2 ja 0.4 välillä voidaan pitää erittäin tyydyttävinä. Cox and Snell- ja Nagelkerke R square -arvot perustuvat todennäköisyysjakaumaan ja ne vaihtelevat 0:n ja 1:n välillä. Analyysiin valitut selittävät muuttujat tavoittavat selitettävän tekijän vaihtelun sitä paremmin, mitä suurempi arvo on. Näistä kahdesta suositellaan useimmiten Nagelkerkea, sillä sen arvon on aidosti havaittu vaihtelevan 0:n ja 1:n välillä. (Jokivuori & Hietala 2015; Petrucci 2009) Indeksien käytöstä ei ole kuitenkaan yksimielisyyttä. Tabatchnick ja Fidell (2013) esittävät, että indeksit lähentelevät samaa varianssitulkintaa kuin lineaarisessa regressiossa, kun taas Hosmer, Lemeshow ja Sturdivant (2013) suosittelivat arvon käyttöä vain mallin rakennukseen. McFadden-, Cox and Snell- ja Nagelkerke-indeksien selitystasteet jäävät kuitenkin tyypillisesti paljon alhaisimmiksi kuin vastaavat lineaarisessa regressioanalyysissä (Petrucci 2009).

Multinomiaalisessa regressioanalyysissä valitaan referenssikategoria, johon muuttujan muita luokkia halutaan vertailla. Kun selitettävä tekijä sisältää kolme luokkaa, sama analyysi sisältää kaksi erillistä analyysiä. (Jokivuori & Hietala 2015, 63.) Ensimmäisessä tarkastelussa olen valinnut vertailuryhmäksi väkivaltaa kokemattomien ryhmän. Erilliset analyysit muodostuvat selittävien tekijöiden kyvystä ennustaa 1) tyypillisen väkivallan kokemista suhteessa väkivallattomuuteen, ja 2) vakavan väkivallan kokemista väkivallattomuuteen. Tämän lisäksi tarkastelen asetelmaa, jossa tyypillistä väkivaltaa kokeneet asetetaan vertailuryhmäksi suhteessa vakavan väkivallan kokemiseen. Multinomiaalinen logistinen regressio muistuttaa loglineaarista analyysistä, mutta sen tulkinta on intuitiivisempaa. Tulkinallisuuden intuitiivisuus nousee esille varsinkin tilanteissa, joissa yksittäisiä selittäviä muuttujia on paljon suhteessa selitettävään muuttujaan (Tabachnick & Fidell 2013). Multinomiaalisessa logistisessa regressiossa voidaan hyödyntää askeltavaa menetelmää (*Stepwise selection*), jossa mallista voidaan karsia pois epäolennaisia selittäjämuuttujia. Jokaista muuttujaa testataan prosessissa poistamalla se muiden selittävien muuttujien joukosta. Jos muuttujan poistaminen pienentää mallin selitysasetta oleellisesti, muuttuja olikin oleellinen tekijä. Tällöin muuttuja otetaan mukaan malliin uudelleen. (Metsämuuronen 2011.)

Kuten myös binäärisessä logistisessa regressioanalyysissä, analyysi tuottaa suhteellisen riskiluvun (odds ratio), luottamusvälin (confidence interval) ja tilastollista merkitsevyyttä ilmentävän p-arvon. Analyysimenetelmään liittyy rajoitteita koskien otoskokoja. Selitettävän muuttujan tai selittävien muuttujien eri luokkien tulisi olla suhteellisen saman suuruisia täsmällisten ja tarkkojen arvioiden tekemiseksi (Hossain, Wright, & Petersen 2002). Käyttämääni aineistoa voidaan pitää suhteellisen suurena. Olen pyrkinyt tarkastelemaan lopullisen mallin tilastollisen merkitsevyyden ja eri selitysasasteiden yhdenmukaisuutta tarkoituksenmukaisen arvioinnin tukena.

5.4 Tutkimusetiikka

Tieteen etiikka pitää sisällään tutkimusprosessin eri vaiheissa nousevien eettisten kysymysten tarkastelua. Eettiset kysymykset kohdistuvat tutkimuksen suunnitteluun, menetelmien valintaan, aineiston kokoamiseen, luokitteluun ja julkaisemiseen sekä tutkittavan kohteen erityisyyteen. (Pietarinen & Launis 2002, 46.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) mukaan tieteellistä tutkimusta voidaan pitää eettisesti hyväksyttävänä ja luotettavana vain,

jos se toteutettu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Pyrkimys objektiivisuuteen ja rehellisyyteen muodostavat tieteenteon ideaalin, joka toimii jokaisen tutkijan työn perustana (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 15). Hyvä tieteellinen käytäntö muodostuu useista eri periaatteista, joita ovat muun muassa huolellisuus, tarkkuus ja rehellisyys. Huolellisuutta kuvaillee tavoite mahdollisimman tarkkaan ja hyvin tehdystä tutkimuksesta sekä sen esittämisestä. Tieteen luonteeseen kuuluu avoimuus tulosten, menetelmien, teorioiden ja välineiden jakamisesta ja antautumisesta kriittiselle tarkastelulle (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012; Clarkeburn & Mustajoki 2007). Pyrin kuvaamaan tässä luvussa mahdollisimman tarkasti tutkimusprosessini kulkua ja erityisiä eettisiä kysymyksiä liittyen tutkimusaiheeseeni, käsitteellisiin valintoihin, aineiston valintaan ja jatkokäsittelyyn, analyysimenetelmiin, tutkimusaiheen arkaluonteisuuteen sekä tulosten esittämiseen.

Eettiset kysymykset ovat esillä tieteellisessä tutkimuksessa koko tutkimusprosessin ajan (Pohjola 2003a, 7). Tutkimusprosessi alkaa tutkimusaiheen valinnalla ja perehtymisellä aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen. Tutkimusongelman muotoilussa tutkija joutuu pohtimaan, millainen tieto tutkimuskohteesta on merkittävää ja millainen kuvailu tai teoreettinen viitekehys antaa mahdollisimman monipuolisen kuvan tutkimusilmiöstä (Rolin 2002, 93). Kirjoittaessani sisarusväkivaltaa käsittelevää teoriaosuutta, törmäsin usein erilaisiin näemyksiin normaalina pidetyn aggression sekä väkivallan suhteesta. Sisarussuhteisiin kuuluu aina jonkinlaista aggressiota, jolla on myös positiivisia vaikutuksia (Pitkänen 2014), mutta toisaalta väkivallan vakavuutta aliarvioidaan ja normalisoidaan. Tärkeäksi nousikin määrittellä, mitä tarkoitan sisarusväkivallalla. Hyödynsin sisarusväkivallan määrittelyssä kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta (mm. Wiehe 1997; Morrill-Richards & Leierer 2010; Meyers 2017), jossa painotetaan teon tahallisuutta, vakavuutta, kestoa ja vallan epätasaista jakautumista väkivaltaa määrittävinä tekijöinä. Pyrin tuomaan esille sisarusväkivallan monimuotoisuutta esittelemällä väkivallan erilaisia muotoja, vakavuuden tasoja sekä normalisointiin liittyviä käsityksiä. Koin myös tärkeäksi täsmentää tutkimuskysymystäni, sillä käsitykseni sisarusväkivallan vakavuuden erilaisista tasoista tarkentui prosessin aikana. Kaikki sisarusten välillä ilmenevä aggressio ei ole kuitenkaan väkivaltaa sinänsä. Tätä näkökulmaa olen tuonut esille erityisesti sisarussuhteita koskevassa luvussa, joka toimii eräänlaisena viitekehystenä tutkimusaiheeseeni.

Sisarusväkivallan määrittelyyn liittyi oleellisesti myös pohdinta käsitteellisistä valinnoista. Anneli Pohjolan (2003b, 62) mukaan käsitteet muodostavat tutkimuksen perustan, ja ne kuvaavat oleellisesti tutkijan näkökulmaa tutkittavasta ilmiökentästä. Käsitteet auttavat myös ymmärtämään tutkittavan ilmiön lähtökohtia ja teoreettisia valintoja. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on kiinnitettävä huomiota siihen, millä tavalla tutkittavia ilmiöitä ja tutkittavana olevia ihmisiä kuvaa. Kategorisoivien käsitteiden vaarana on, että yksilöä tarkastellaan yksipuolisesti esimerkiksi ongelmien kautta. Ilmiöiden kategorisoiminen saattaa häivyttää yksilölliset prosessit ja erilaisuuden. (Mt., 62–64.) Väkivallasta käytettävät ilmaisut ja sitä selittävät määritelmät vaikuttavat oleellisesti väkivallan kokemiseen, tulkintoihin sekä väkivaltaan suhtautumiseen (Husso 2005, 14). Suomalaisessa keskustelussa sisarusväkivalta tai sisarusten välinen väkivalta on tuore tutkimuskohde, eikä käsitteelle ole olemassa vakiintunutta määritelmää. Käyttämällä sisarusväkivalta-termiä olen halunnut korostaa toiminnan vakavuutta ja vahingoittavuutta, vaikkakin tiedostan, että väkivalta voi olla myös kaksisuuntaista.

Ilmiötä kuvaavan käsitteen lisäksi pohdin uhri-käsitteen käyttämiseen liittyviä näkökulmia. Väkivallan kohteeksi joutuneisiin ihmisiin viittaaminen esimerkiksi uhrina voi tuottaa erilaisia seuraamuksia (mm. Dunn 2005; Nyqvist 2004). Suvi Keskinen (2001, 30) mukaan uhri-sanana käyttö vaatii varovaisuutta, eikä tutkijan tulisi työntää väkivaltaa kokenutta yksilöä staattiseen, passiivisen uhrin asemaan. Samalla tulisi kuitenkin välttää tutkittavien kokemusten vähättelyä tai syylistämistä. Lapsiuhritutkimusta kutsutaan uhritutkimukseksi, sillä se perustuu vastaajan itseilmoitukseen väkivallanteoista (Fagerlund ym. 2014), ja väkivaltaa koskevia jäsentämistapoja voidaankin pitää aina hyvin tilanne- ja tarkoitussidonnaisina (Eskonen 2005, 19). Olen käyttänyt tutkimuksessani vaihtelevasti termejä sisarusväkivallan kokija sekä uhri. Erilaisten ilmaisujen avulla olen tavoitellut tarpeeksi monipuolisen kuvan luomista tutkittavasta ryhmästä. Ilmaisun *sisarusväkivaltaa kokenut* on jokseenkin neutraalimpi uhri-sanaan liitettyjen miellelyhtymien vuoksi, ja olen painottanut ilmaisua etenkin eri sisarusväkivaltaryhmien kuvailun kohdalla (kokenut tyypillistä tai vakavaa sisarusväkivaltaa). Toisaalta, tutkimusaineisto perustuu uhrin itseilmoitukseen, joka viittaa kuvaan aktiivisesta toimijasta. Uhri-sanana erittäin harkittu käyttö saattaisi myös väheksyä väkivaltakokemuksia ja niihin liittyviä tunteita.

Tutkimuksessani hyödynsin valmista aineistoa, joka oli saatavilla Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta tutkimusta, opetusta ja opiskelua varten. Aineistojen jatkokäyttöön liittyy

useita erilaisia eettisiä kysymyksiä. Ensinnäkin aineiston valinnan tulisi perustua aina tutkimusongelmaan. Soveltuvuuden lisäksi aineiston luotettavuutta, eli validiteettia, voidaan pitää hyvän aineiston peruskriteerinä. Aineiston sisällöllisellä luotettavuudella tarkoitetaan sitä, miten kerätty tieto onnistuu kuvaamaan niitä asioita, joita on pyritty tutkimaan (Alkula ym. 1994). Aineiston valinta vaatii tutkijalta huolellisuutta ja lähdekriittisyyttä (Keckman-Koivuniemi & Kleemola 2006, 16). Lapsiuhritutkimuksen aineisto oli minulle ennestään tuttu, sillä hyödynsin sitä myös kandidaatin tutkielmassani (Kuusela & Yli-Kivistö 2017). Valitsemani tutkimusongelma ja näkökulma oli kuitenkin erilainen, joten tutustuin aineistoon uudelta pohjalta. Pohdin aineiston soveltuvuutta tarkastelemalla systemaattisesti aineiston kuvailutietoja, tutkimushankkeen pääraporttia (ks. Fagerlund ym. 2014) ja tutkimuksesta tuotettuja julkaisuja. Lapsiuhritutkimuksen tavoite lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan tutkimisesta loi kuvaa, että aineisto voisi olla soveltuva myös oman tutkimusongelmani tutkimiseen. Alkuperäisen tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden pohtimisessa tarkastelin myös vuoden 2008 Lapsiuhritutkimuksesta kirjoitettuja raportteja, jotka tukivat ymmärrystä tutkimuksen lähtökohdista ja viitekehystä.

Aineiston käyttökelpoisuuden arvioinnissa tulisi tarkastella myös aineiston ulkoista luotettavuutta. Ulkoinen luotettavuus liittyy siihen, miten hyvin tutkittavat tiedot ovat yleistettävissä suurempaan joukkoon. (Alkula ym. 1994.) Aineiston valinnassa tulisi tarkastella tutkimuksen otantaa, jota koskevat kysymykset luovat kuvaa perusjoukosta ja aineiston edustavuudesta. Aineiston jatkokäyttäjän tulee alkuperäisen tutkijan tavoin osoittaa aineiston edustavuus perusjoukossa. (Keckman-Koivuniemi & Kleemola 2006, 28.) Tutustuin Lapsiuhritutkimuksen otantaan tarkastelemalla tutkimuksesta tehtyä pääraporttia, ja pohdin otannan edustavuutta suhteessa omaan tutkimustehtävääni. Lapsiuhritutkimuksen vastaajat muodostavat edustavan otoksen 12- ja 15-vuotiaista suomen- ja ruotsinkielisistä lapsista ja nuorista (Fagerlund ym. 2014). Näin ollen tutkimustuloksiani voidaan yleistää koskemaan samanikäistä suomalaisia lapsia ja nuoria. Otantamenetelmän tarkastelussa tutustuin myös tutkimuksen katoanalyysiin. Kyselyyn on vastannut hieman tavallista enemmän korkeakoulutettujen vanhempien lapsia. Lisäksi lapsiuhritutkimuksessa vastaamatta jättäminen oli lisääntynyt jossain määrin verrattuna vuoden 2008 tutkimukseen. Tämä on saattanut johtua esimerkiksi siitä, että kyselylomake on koettu liian pitkäksi. Osa vastaajista jätti vastaamatta kaikkiin vanhempien väkivaltaisuutta koskeviin kysymyksiin, ja heistä selvästi suurempi osa oli poikia. (Fagerlund ym. 2014.) Huomioin vastaajaryhmän vinoumaa tulosten tulkinnassa.

Valmiin aineiston jatkokäyttö tehostaa resurssien käyttöä monella tavoin. (Keckman-Koivuniemi & Kleemola 2006.) Hirsjärven (2004, 175) mukaan tutkimusaineistojen keruussa tulisi pyrkiä tarkoituksenmukaiseen ja ekonomiseen ratkaisuun, eikä jokaiseen tutkimusongelmaan tulisi kerätä uutta aineistoa. Valmiin aineiston ja oman tutkimuskysymyksen yhteensovittaminen vaatii tutkijalta useiden asioiden pohdintaa ja erilaisten ratkaisujen kehittämistä. (Alkula ym. 1994, 53.) Aineiston käyttökelpoisuutta voidaan lisätä muun muassa muuttujien uudelleenluokittelemisella ja yhdistämisellä. (Keckman-Koivuniemi & Kleemola 2006; Elder, Pavalko & Clipp 1993.) Pyrin kuvaamaan muuttujien uudelleen luokittelussa ja yhdistämissä tekemiäni toimenpiteitä mahdollisimman avoimesti ja tarkasti, jotta tutkimustulokset olisivat toistettavissa. Lisäksi olen pohtinut ja arvioinut muuttujien validiteettia, eli sitä, mittaavatko ne todellisuudessa haluamiani asioita. Muuttujien valinnassa pyrin painottamaan teoreettisia näkemyksiä ja erilaisia tutkimustuloksia sisarusväkivaltaa indikoivista tekijöistä. Erityisesti vanhemmuuden ominaisuuksiin ja perhedynamiikkaan liittyvien tekijöiden luotettavuuden tarkastelussa pohdin valitsemieni muuttujien soveltuvuutta. Koen, että muuttujaryhmään valitsemistani kysymyksistä vanhemmille omista asioista puhuminen tarkastelee vanhemman ja vastaajan emotionaalista läheisyyttä kaikkein selkeimmin. Olen huomioinut muiden muuttujien validiteettiin ja operationalisoinnin onnistumiseen liittyviä näkökulmia tulososuudessa.

Tilastollisten menetelmien käyttöä perustelevana ominaisuutena voidaan pitää sitä, että sopivan menetelmän valinta on seurausta jäsenetystä aineistolle esitettävästä kysymyksestä eli tutkimustehtävästä. Näin ollen käytettävät menetelmät eivät ole tutkimuksen pääasia. (Jokivuori & Hietala 2015.) Pohtiessani tutkimukseeni soveltuvaa analyysimenetelmää, tutustuin useisiin erilaisiin tilastollisiin menetelmiin. Kun tutkittavaksi tuli kahden ryhmän sijasta kolme ryhmää, analyysimenetelmää oli muutettava alkuperäisestä suunnitelmasta. Multinomiaalinen regressioanalyysi oli minulle uusi analyysimenetelmä. Pyrin löytämään tietoa menetelmästä monista eri lähteistä, kuten Jyväskylän yliopiston tilastoneuvonnan henkilökunnalta, metodikirjallisuudesta, menetelmää käsittelevistä opetusvideoista sekä artikkeleista, joissa analyysimenetelmää oli hyödynnetty. Tällä halusin varmistaa analyysin olevan mahdollisimman huolellisesti toteutettu. Parhaimman lopputuloksen saavuttamiseksi hyödynsin menetelmää useiden mallien rakentamiseen, huomioiden eri tekijöiden mahdollisia yhteis- ja näennäisvaikutuksia sekä soveltamalla askeltavia menetelmiä.

Eettiset kysymykset on usein ratkaistu ennen aineiston jatkokäyttöä. Tämä näkyy muun muassa siinä, että aineistot ovat yleensä valmiiksi anonymisoituja (Keckman-Koivuniemi & Kleemola 2006, 9). Myös käyttämäni aineisto oli valmiiksi anonymisoitu. Arkaluontoisia asioita, kuten väkivaltaa, tutkittaessa tutkijan tulisi pohtia vastaajan kannalta tärkeitä seikkoja ja mahdollisia haittavaikutuksia. Arkoja aiheita käsittelevään tutkimukseen osallistuminen voi olla traumaattista tai herättää vahvoja ahdistuksen ja pelon tunteita. (Piispa 2006, 156.) Lapsiuhritutkimuksen lopussa vastaajilta kysyttiin, miltä kysymyksiin vastaaminen tuntui. Osassa vastauksista nuoret toivat esille ahdistuksen ja pelon tunteita. Lisäksi esille nousi pelko siitä, että joku saattaisi yhdistää heidät vastauksiin. Kyselyn herättämät tunteet kuitenkin vaihtelivat varsin laajasti. Osa vastaajista piti kyselyä tylsänä, ärsyttävänä ja pitkäväteisenä. Toisille kyselyyn vastaaminen on helppoa, mukavaa ja helpottavaa.

Toisinaan kvantitatiivisia tutkimuksia on syytetty siitä, että tutkijat toimivat liian etäällä tutkittavista. Tällöin tutkijat eivät välttämättä huomioi tutkittavien näkemyksiä tai toiminnan intentioita. (Alkula ym. 1994, 69.) Kyselytutkimuksissa etäisyys on tyypillisesti suuri (Keckman-Koivuniemi & Kleemola 2006, 25), ja etäisyys luonnollisesti kasvaa tutkijan käyttäessä toisen keräämää aineistoa (Alastalo 2005, 263–264). Lapsiuhritutkimus sisältää useita erilaisia avovastauksia, joiden tarkastelulla olen pyrkinyt kuromaan etäisyyttä vastaajiin sekä tarkastelemaan monipuolisesti tutkimusaiheeseen liittyviä näkökulmia, kuten leikin ja väkivallan suhdetta.

Arkaluontoisen aiheen lisäksi Lapsiuhritutkimuksen vastaajat koostuvat lapsista ja nuorista. Tutkimuslupaa ei pyydetty vanhemmilta etukäteen, mutta asiasta informoitiin myöhemmin. Fagerlund ja kumppanit (2014) perustelivat käytäntöä sillä, että toiminta oli yhdenmukaista vuoden 2008 tutkimuksen kanssa sekä itse tutkimusaiheella. Vanhemmilta pyydetty ennakkosuostumus olisi saattanut tuottaa ristiriidan lapsen ja vanhemman edun välille perheväkivaltatapauksissa, ja vaikeuttaa näin ollen asioiden ilmituloa. Useissa kunnissa kuitenkin ilmoitettiin tutkimuslupan myöntämisen ehdoksi luvan kysymisen alle 18-vuotiaiden huoltajilta. Näihin kuntiin toimitettiin selvitys tutkimuksen menettelyn erityisluonteesta, ja Helsinkiä lukuun ottamatta lupaa vanhemmilta ei kysytty etukäteen. Helsingissä huoltajat ilmoittivat kiellosta tunnin valvovalle opettajalle, ja on mahdollista, että poisjääneet helsinkiläiset vastaajat ovat niitä, jotka ovat kokeneet väkivaltaa kotona. (Fagerlund ym. 2014.) Mielestäni alkuperäisten tutkijoiden tutkimuslupiin liittyvät valinnat olivat perusteltuja, sillä lapset ja nuoret pystyivät vastaamaan tutkimukseen pääasiassa oman edun mukaisesti (pois lukien

Helsingin tilanteen). Pohdin myös väkivallan tematiikkaa ja tutkimuksen vastaamiseen liittyvien ahdistavien tunteiden heräämistä. Jäin pohtimaan, olisiko vanhempien etukäteinen informointi tutkimuksesta auttanut perheitä luomaan tärkeitä ja turvallisia keskusteluja väkivallasta. Toisaalta, keskusteluja luultavasti syntyi myös tutkimukseen osallistumisen jälkeen. Voihan olla, että tutkimukseen vastaaminen sai osallistujat pohtimaan omia kokemuksiaan väkivallasta monitasoisemmin. Tutkimuksen osallistumista alustettiin seuraavasti ”*Vastaaminen on sinulle turvallista, luottamuksellista ja vapaaehtoista. Vastauksen perusteella sinua ei voida tunnistaa, ja kukaan ei näe vastauksiasi.*” Lisäksi vastaajille tarjottiin mahdollisuus esittää tutkimukseen liittyviä kysymyksiä internetsivujen kautta.

Hyvää tieteellistä käytäntöä koskevat periaatteet muodostavat vain osan eettisestä pohdinnasta. Tieteen avaaminen uusiin mahdollisuuksiin voi tuottaa kauaskantoisia ja eettisesti monimutkaisia ongelmia, jotka herättävät kansalaisissa huolta. (Karjalainen, Launis, Pelkonen & Pietarinen 2002, 8.) Tulosten analysoinnissa pyrin kuuntelemaan, mitä vastaajat kertovat ja sitä, voisiko tulosten raportoinnista olla jotakin haittaa. Valmis aineisto heijastaa alkupe-
räisten tutkijoiden näkökulmia (Keckman-Koivuniemi & Kleemola 2006, 29). Osa Lapsiuhritutkimuksen kysymysasetteluista tarvitsee lähempää tarkastelua. Esimerkiksi tutkimuksessa käsiteltiin sukupuolta kaksiluokkaisena muuttujana. Binaarinen raja-
aus ei huomioi sukupuolen moninaisia ilmenemismuotoja ja kaksijakoinen käsittely voi tuottaa myös kategorisoivia sukupuolieroja. Tutkimustuloksissa painottuu vahvasti sukupuolten välillä ilmenevä eroavaisuus. Mietin useaan kertaan, voisiko tuloksen raportoinnista olla jotakin haittaa, ja vahvistavatko tulokset kuvaa naisista väkivallan passiivisina uhreina. Olen huomioinut sukupuolieroihin liittyvää näkökulmaa tulososuudessa. Lapsiuhritutkimuskysymyksissä ei huomioitu myöskään perheiden monimuotoisuutta, kuten sateenkaariperheitä. Asumista käsittelevässä muuttujassa vastaajat pystyivät valitsemaan kotona asuviksi aikuisiksi äidin, isän, äitipuolen, isäpuolen, äidin miesystävän tai isän naisystävän. Perheiden monimuotoisuuden tunnistaminen ja tunnustaminen on osa eettisesti kestävästä tutkimuksesta, ja tulevaisuudessa olisi hyvä huomioida perheiden erilaisuutta laajemmin. Tulosten raportoinnissa olen pyrkinyt mahdollisimman neutraaleihin ilmaisuihin ja mahdollisimman tarkkaan kuvailuun siitä, mitä aineisto kertoo (huomioimalla myös aineiston rajoitukset). Analyysissä olen hyödyntänyt sisarusväkivaltaa koskevaa teoreettista perustaa ja pyrkinyt monipuoliseen keskusteluun tutkimukseni johtopäätösten ja laajemman tutkimuskirjallisuuden välillä.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen aineistosta havaitsemiani sisarusväkivallan kokemuksia ja väkivallan muotojen ominaispiirteitä. Kuvaan ensin vastaajaryhmien ominaisuuksia sekä sisarusväkivallan yleisyyttä. Sisarusväkivaltaa selittävien tekijöiden tarkastelussa esittelen aluksi logistisen regressioanalyysin tuloksia. Tarkastelussa olen hyödyntänyt perhekontekstiin liitettyjä ominaisuuksia. Ensimmäisen ryhmän muodostavat sosiodemografiset tekijät ja perherakenne, toisen sosioekonomiseen asemaan liittyvät tekijät, kolmannen vanhemmuuden ja perhedynamiikan ominaisuudet ja neljännen kodin väkivaltaiseen ilmapiiriin liittyvät tekijät. Lopuksi esittelen mallin, joka ennustaa parhaiten kuulumista tyypillisen tai vakavan sisarusväkivaltaa kokeneiden ryhmään, kun vertailuryhmänä on sisarusväkivaltaa kokemattomat sekä vertailun tyypillistä sisarusväkivaltaa ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden välillä.

6.1 Sisarusväkivallan kokemukset

Tutkimuksen aineisto muodostuu 6. ja 9. luokkalaisista vastaajista, jotka ovat ilmoittaneet asuvansa samassa tai eri kodissa veljen, velipuolen, siskon tai siskopuolen kanssa. Tästä joukosta (N=9827) muodostettiin vertailtava ryhmät sen perusteella, onko vastaaja kertonut kokeneensa väkivaltaisia tekoja sisaruksen toimesta. Suurimman ryhmän muodostavat vastaajat, jotka eivät ole kertoneet kokeneensa sisarusväkivaltaa (n=7094). Sisarusväkivaltaa kokeneista (n=2733) muodostin kaksi ryhmää perustuen siihen, minkälaisena sisarusväkivalta näyttäytyy vastauksissa. Ensimmäinen ryhmä muodostuu tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista vastaajista (n=1940). Toinen ryhmä muodostui vastaajista, jotka kertoivat kokeneensa vakavaa sisarusväkivaltaa (n=793). Kuvailevat tiedot tutkittavista ryhmistä löytyvät taulukosta 3. Esittelen seuraavaksi sisarusväkivallan yleistä esiintymistä vastaajien keskuudessa, josta siirryn kuvaamaan tarkemmin tyypillistä ja vakavaa väkivaltaa kokeneiden ryhmiä sekä heidän kokemuksiaan väkivallasta.

Sisarusväkivallan kokemuksista yleisin väkivallan muoto viimeisen 12 kuukauden aikana oli fyysinen väkivalta. Vastaajista 21,9 % kertoi joutuneensa sisaruksen lyömisen tai kimppeen käymisen kohteeksi. Seuraavaksi yleisin muoto oli sisaruksen haukkuminen (6,9 %) ja kolmanneksi kiusaaminen (6,5 %). Lukuun ottamatta omaisuuteen kohdistuvaa vahingontekoa, muiden väkivallamuotojen yleisyys jää alle 3 %:iin kun tarkastelussa ovat kaikki osaineiston vastaajat (taulukko 2).

TAULUKKO 2 Sisarusväkivallan muotojen yleisyys osa-aineistossa (n=9827)

Sisarusväkivallan muoto	n	%
Lyöminen tai kimppuun käyminen	2159	21,9
Haukkuminen	678	6,9
Kiusaaminen	634	6,5
Vahingonteko	449	4,6
Varkaus	252	2,6
Väkivallalla uhkailu	236	2,4
Väkivallan yritys	89	0,9
Ryöstö	40	0,4

Sisarukseen kohdistuvassa ryöstössä kolme yleisintä varastamisen kohdetta olivat käyttötavarat (esimerkiksi lelut), raha, sekä arvoesineet, kuten vastaajan puhelin. Varastaminen, jossa tekijä ei käyttänyt väkivaltaa, kohdistui suurimmaksi osaksi rahaan, käyttötavaroihin sekä karkkeihin ja erilaisiin herkkuihin. Vahingonteko sisälsi jonkin tavaran tahallisen rikkomisen tai pilaaminen. Teot kohdistuivat myös pääasiassa erilaisiin käyttötavaroihin. Lisäksi suuri osa vastaajista ei muistanut tai nimennyt erikseen omaisuutta, vaan kuvasi teon kohdistuneen tavaroihin yleisesti.

Kuvattujen kahdeksan väkivallanteon lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus kertoa, millaista muuta väkivaltaa tapahtumassa ilmeni. Avovastaukset luovat monimuotoisen kuvan erilaisista väkivallanteoista sekä vastaajien suhtautumisesta toimintaan. Osassa tapauksissa väkivallantekijä oli muun muassa kutittanut kohdettaan väkivaltaisesti, nipistellyt, raapinut, ravistellut, purrut tai repinyt vastaajaa hiuksista. Joissain vastauksista tuodaan myös esille aseiden käyttöä, kuten veitsellä uhkaamista tai viiltämistä, mailalla lyömistä sekä tapon yrittämistä pesäpallomailalla ja puukolla. Väkivallan vakavuuden kuvailun ohella monet vastaajat puolestaan korostivat kokemuksiaan siitä, kuinka väkivaltainen käytös oli leikkiä tai vahingoittamiseen pyrkimätöntä toimintaa. Esimerkiksi sisaruksen tai ikätoverin lyömistä ja kimppuun käymistä koskevassa avokysymyksessä noin 22 % kysymykseen vastanneista kertoi väkivallan olleen leikkiä tai normaalia käytöstä (mm. ”leikkiä vaan se oli”, ”siskojen normaalia tappelua” ja ”sisarus rakkautta eli pientä lyöntiä”). Vaikkakin ikätovereiden välistä väkivaltaa käsittelevien kysymysten saatetekstinä oli korostettu, että teoilla ei tarkoiteta

”leikillä nujakoimista”, monien vastaajien kuvailut saattavat pitää sisällään tekoja, jotka eivät kuulu määrittelyyni sisarusväkivallasta.

Väkivallantekojen moniulotteisuuden tarkastelussa olen hyödyntänyt tyypillisen ja vakavan sisarusväkivallan käsitteitä. Ryhmien muodostamista koskeva tarkempi kuvailu löytyy osa-aineistoa käsittelevästä alaluvusta. Tyttöjen osuus sekä tyypillistä että vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista on suurempi kuin poikien. Vakavaa väkivaltaa kokeneista 63,3 % on ilmoittanut sukupuolekseen tytön ja vastaava luku on tyypillistä väkivaltaa kokeneissa 58,9 %. Sisarusväkivaltaa kokemattomien ryhmässä poikien osuus on hieman tyttöjä suurempi. Sisarusväkivaltaa kokemattomista vastaajista 56,3 % on kertonut olevansa kuudennella luokalla. Tyypillistä väkivaltaa kokeneiden ryhmässä 6. luokkalaiset muodostavat hieman yli 60 % vastaajista. Vakavaa väkivaltaa kokeneiden jakauma luokka-asteen on jakautunut tasaisemmin. Vastaajista 53,7 % on ilmoittanut olevansa yhdeksännellä luokalla.

TAULUKKO 3 Osa-aineiston ryhmien kuvailu (N=9827)

Sisarusväkivallan muoto	Ei kokemusta	Tyypillistä väkivaltaa	Vakavaa väkivaltaa
n	7094	1940	793
%	(72,2 %)	(19,7 %)	(8,1 %)
Sukupuoli			
Poika	52,6 %	41,1 %	36,7 %
Tyttö	47,4 %	58,9 %	63,3 %
Luokka-aste			
6. lk.	56,3 %	60,7 %	46,3 %
9. lk.	43,7 %	39,3 %	53,7 %
Sisarusten lukumäärän ka.*	1,4	1,4	1,3
Uusperhe			
Ei	83,7 %	82,4 %	79,1 %
Kyllä	16,3 %	17,6 %	20,9 %
Sisaruspuolia			
Ei	89,6 %	88,0 %	87,1 %
Kyllä	10,4 %	12,0 %	12,9 %
Vanhemmat asuvat erillään			
Ei	81,0 %	77,9 %	74,6 %
Kyllä	19,0 %	22,1 %	25,4 %
Koettu terveydentila			
Erittäin hyvä	39,2 %	30,8 %	22,6 %
Hyvä	48,3 %	53,5 %	53,2 %
Melko hyvä	11,4 %	14,4 %	21,2 %
Huono tai erittäin huono	1,1 %	1,4 %	2,9 %

* poistettu poikkeavat havainnot (sisarusten lukumäärä >50)

Sisarusten lukumäärän keskiarvossa ei esiinny eroavaisuuksia eri ryhmien välillä. Tyypillistä ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneilla on väkivaltaa kokemattomiin verrattuna useimmin uusvanhempi. Sisarusväkivaltaa kokeneiden vanhemmat asuvat myös suhteellisesti useimmin erillään. Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden vanhemmista noin 25 % ja tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 22 % vanhemmat asuvat erillään. Sisarusväkivaltaa kokemattomien vastaava luku on 19 %. Lisäksi sekä tyypillistä että vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneilla on hieman enemmän sisaruspuolia kuin väkivaltaa kokemattomilla.

Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 22,6 % ja tyypillistä väkivaltaa kokeneista 30,8 % kertoo terveydentilansa olevan erittäin hyvä. Väkivaltaa kokemattomien ryhmässä vastaava luku on 39,2 %. Eroavaisuudet koetussa terveydentilassa eivät välttämättä yhdisty juuri sisarusväkivallan kokemiseen, eikä havainnosta voida tehdä päätelmiä asioiden syy-seuraussuhteista. Sisarusväkivallan kokeminen on kuitenkin yhdistetty erilaisiin hyvinvointia kuormittaviin seurauksiin, kuten psyykkiseen oireiluun ja fyysisten vaivojen lisääntymiseen (mm. Wiehe 1997; Caspi 2012; Kettrey & Emery 2006). Voikin olla, että sisarusväkivallan kokemus yhdistyy kokemukseen terveydentilan laskusta.

Tyypillinen sisarusväkivalta sisältää henkistä väkivaltaa, omaisuuteen kohdistuvaa väkivaltaa sekä lievää fyysistä väkivaltaa (taulukko 4). Tulosten perusteella erilaiset väkivallanteot ovat yleisiä nuorten sisarussuhteissa. Tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneiden ryhmään kuuluvista vastaajista (n=1940) 65,1 % oli kokenut lievää fyysistä väkivaltaa, 25,4 % oli joutunut sisaruksen haukkumisen ja 22,8 % kiusaaminen kohteeksi viimeisen kahdentoista kuukauden aikana. Väkivallalla uhkailua oli kokenut 7 % vastaajista. Lisäksi 11,8 % kertoi sisaruksen rikkoneen tai pilanneen jonkin vastaajan esineen tahallaan. Vastaajista 10 % kertoi sisaruksen varastaneen jonkin vastaajalle kuuluvan tavaran. Kokemuksista väkivallan yrityksestä ja ryöstöstä kertoi alle 3 %. Väkivallan seurauksena 24,3 % ryhmään kuuluvista vastaajista oli saanut lievän vamman eli pienen haavan, naarmun tai mustelman.

TAULUKKO 4 Tyypillisen sisarusväkivallan kokemukset (n=1940)

Tyypillisen sisarusväkivallan kokemukset (n=1940)	%	ka.
Lievä fyysinen väkivalta	64,4	4,6
Haukkuminen	25,4	5,3
Kiusaaminen	22,8	4,9
Vahingonteko	11,8	2,5
Varastaminen	10,0	2,5
Väkivallalla uhkailu	7,0	3,3
Väkivallan yritys	2,3	2,5
Ryöstö	1,2	5,4
Fyysisten tekojen yhteydessä henkistä väkivaltaa	17,9	*
Lieviä vammoja	24,3	*

* Alkuperäisessä tutkimuksessa ei tarkasteltu fyysisen ja henkisen väkivallan päällekkäisyyttä eikä loukkaantumisten toistuvuutta

Fyysisten väkivallan tekojen yhteydessä nimittelyä tai väkivallalla uhkaamisesta kertoi 17,9 % vastaajista. Tulos viittaa eri väkivallan muotojen päällekkäisyyteen, joka on tyypillistä sisarusväkivallan kokemuksissa (mm. Wiehe 1997; Mackley ym. 2010; McDonald & Martinez 2019). Uhrin kokemusten toistuvuuden tarkastelussa kaikki yli 20 toistuvuutta ilmaisevat luvut koodattiin arvoksi 20, sillä keskiarvot ovat herkkiä poikkeaville havainnoille. Ryöstöä koskevaan keskiarvoon tulisi kuitenkin suhtautua varauksella, sillä vastausmäärä kysymykseen oli vähäinen. Ryöstön moodi ja mediaani saivat arvon 3. Tyypillisen sisarusväkivallan muodoista toistuvin teko oli sisaruksen haukkuminen, jonka keskiarvo oli 5,3 kertaa viimeisen kahdentoista kuukauden aikana. Kiusaamisen ja lievän fyysisen väkivallan keskiarvot jäivät hieman alle viiden. Esineeseen kohdistunut vahingonteko ja varastaminen saivat keskiarvokseen 2,5 kertaa. Vastaajat kokivat väkivallalla uhkailua keskimäärin 3,3 kertaa kulu-
neen vuoden aikana.

Vakavaa sisarusväkivaltaa määrittävät teot, jotka sisältävät ase- tai esineen käyttöä tai tuottivat vakavaksi määritellyn vamman. Tällaisia vammoja ovat iso mustelma, haava tai musta silmä; luun murtuma, hammasmurtuma tai revähdykset; sisäiset vammat ja tajunnanmenetykset. Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista (n=793) 85,2 % kertoo sisaruksen potkineen, lyöneen

nyrkillä tai esineellä teon yhteydessä (taulukko 5). Lähes joka viides vastaaja raportoi sisaruksen käyttäneen asetta tai kuristaneen vastaajaa (19 %). Heittäminen huonekalulla, seinää vasten tai alas portaita oli vakavan väkivallan teoista harvinaisin (8,4 %). Vakavaa väkivaltaa kokeneista 10,3 % oli saanut teon seurauksena vakavaksi määritellyn vamman. Yleisin vamma oli iso mustelma, haava tai musta silmä (9,1 %). Muiden vakavampien vammojen ilmenevyys oli alle 2 %. Lapsiuhritutkimuksessa ei erikseen tarkasteltu vakavan sisarusväkivallan tekojen toistuvuutta.

TAULUKKO 5 Vakavan sisarusväkivallan kokemukset (n=793)

Vakavan sisarusväkivallan kokemukset (n=793)	%
Potkiminen, lyöminen nyrkillä tai esineellä	85,2
Kuristaminen tai aseiden käyttö	19,0
Heittäminen huonekalulla, seinää vasten tai alas portaita	8,4
Iso mustelma, haava tai musta silmä	9,1
Luun tai hampaan katkeaminen, lihaksen revähdys	1,2
Sisäiset vammat	1,1
Tajunnan menettäminen	0,8

Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneet olivat kokeneet myös tyypillistä väkivaltaa. Tulosten mukaan lievää fyysistä väkivaltaa oli kokenut 29 % vastaajia. Toiseksi yleisin muoto oli kiusaaminen (27,9 %) ja kolmanneksi haukkuminen (23,3 %). Vastaajista lähes viidennes oli kokenut sisaruksen esineeseen kohdistaman vahingonteon. Luku on selkeästi korkeampi kuin tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneiden ryhmässä (11,8 %). Tulosten perusteella vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 31,5 % oli kokenut fyysisen väkivallan yhteydessä nimitelyä tai väkivallalla uhkailua. Tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla vastaava luku oli 17,9 %.

TAULUKKO 6 Vakavaa sisarusväkivaltaa kohdanneiden kokemukset tyypillisestä sisarusväkivallasta (n=793)

Vakavan ja tyypillisen sisarusväkivallan kokemusten päällekkäisyys (n=793)	%	ka.
Lievä fyysinen väkivalta	29,0	6,5
Kiusaaminen	27,9	6,7
Haukkuminen	23,3	7,2
Vahingonteko	18,9	3,5
Väkivallalla uhkailu	12,6	6,8
Varastaminen	7,3	5,8
Väkivallan yritys	5,2	5,2
Fyysisen tekojen yhteydessä henkistä väkivaltaa	31,5	*
Lieviä vammoja	29,0	*

*Alkuperäisessä tutkimuksessa ei tarkasteltu fyysisen ja henkisen väkivallan päällekkäisyyttä eikä loukkaantumisten toistuvuutta

Tulosten perusteella voidaan sanoa, että sisarusväkivallan muuttuessa vakavampaan suuntaan, tekojen toistuvuus lisääntyy (taulukko 4 & taulukko 6). Tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneet kertoivat haukkumisen olleen toistuvin teko viimeisen kahdentoista kuukauden aikana (ka. 5,3), muiden tekojen keskiarvojen jäädessä alle viiden. Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden vastauksissa lähes kaikkien tyypillisen sisarusväkivallan tekojen keskiarvot ylittivät luvun viisi. Esineeseen kohdistuva vahingonteko sai keskiarvokseen 3,5. Tulosten mukaan eri väkivaltamuotojen kokeminen on yleisempää vakavaa sisarusväkivaltaa kohdanneiden ryhmässä. Yksi sisarusväkivaltaa määrittävistä piirteistä on juuri väkivaltaisten tekojen toistuvuuden ulottuvuus. Väkivallan vakavuuteen liittyy oleellisesti käyttäytymisen kesto ja intensiivisyys (Morrill-Richards & Leierer 2010). Aggressiivisten tekojen vakavuuden lisääntyessä on todennäköistä, että sisarussuhde on väkivaltainen (Caffaro & Conn-Caffaro 1998). Tulokseni viittaa myös siihen, että eri sisarusväkivaltaryhmien muodostaminen on onnistunut.

6.2 Sisarusväkivaltaa selittävät tekijät

Tässä luvussa tarkastelen tuloksia sisarusväkivallan ja perhekontekstiin liitettyjen tekijöiden yhteyksistä. Aloitan tulosten esittelyn kuvaamalla yhteyksiä ensin yleisemmällä tasolla ja esittelemällä eri väkivaltaryhmien suhteellisia osuuksia suhteessa tarkasteltaviin muuttujiin. Analyysissä olen hyödyntänyt binääri-logistista regressioanalyysia, jossa sisarusväkivaltaa

kokemattomien ryhmä toimii vertailuryhmänä sisarusväkivaltaa kokeneisiin ryhmiin. Viimeisessä alaluvussa esittelen mallin tyypillistä ja vakavaa sisarusväkivaltaa merkitsevimmistä selittävästä tekijöistä ja käsittelen yhteyksiä yksityiskohtaisesti. Mallin rakentamisessa olen hyödyntänyt multinomiaalista regressioanalyysia. Kaikkien kahdenkymmenenviiden sisarusväkivaltaa selittävän tekijän yksittäiset yhteydet löytyvät kootusti liitteestä 2 (tyypillisen sisarusväkivallan kokemus) ja liitteestä 3 (vakavan sisarusväkivallan kokemus).

6.2.1 Sosiodemografisiin tekijöihin ja perherakenteeseen liittyvät valtaerot

Tyypillistä ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden vastaajien sosiodemografisten ja perherakenteeseen liittyvien tekijöiden tarkastelu löytyy taulukosta 7. Analyysiin sisältyi sisarusväkivaltaa kokemattomista 5970 vastaajaa, tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 1655 vastaajaa ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 705 vastaajaa. Noin 15 % vastaajista oli näin ollen jättänyt vastaamatta johonkin tarkisteltavaan muuttujaan. Tyttöillä on tulosten valossa puolitoistakertainen riski kokea tyypillistä sisarusväkivaltaa ja noin kaksinkertainen riski kokea vakavaa sisarusväkivaltaa. Yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0.000$). Tulosta voidaan pitää yhdenmukaisena useiden aikaisempien tutkimusten kanssa, sillä tyttöjen on havaittu kertovan poikia enemmän sisarusväkivallan kohteeksi joutumisesta (esim. Kiselica & Morrill-Richards 2007; Button & Gealt 2010; Simonelli ym. 2002). Tulosten mukaan luokka-aste näyttöytyi olevan sukupuolen tavoin tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä väkivallan kokemiseen ($p < 0.000$). Kuitenkin tyypillistä väkivaltaa kokeneista valtaosa oli kuudesluokkalaisia, kun taas vakavaa väkivaltaa kokeneista yhdeksäsluokkalaisia. Vakavan väkivallan on havaittu olevan yhteydessä korkeampaan ikään, joka saattaa olla heijastusta nuorten kasvusta, voiman lisääntymisestä ja pääsystä aseiden käyttämiseen (Tucker, Finkelhor, Shattuck & Turner 2013). Tuloksissa korkeampi luokka-aste näyttääkin vähentävän todennäköisyyttä kokea tyypillistä väkivaltaa. Yhdeksäsluokkalaisilla on 1,2 kertaa pienempi riski kokea tyypillistä väkivaltaa kuin kuudesluokkalaisilla.

Sisarusväkivaltaa kokeneiden perheissä on verrattain enemmän lapsia kuin sisarusväkivaltaa kokemattomien perheissä. Sisarusväkivaltaa kokemattomista 44,3 % kertoi, että heillä on vain yksi sisarus. Vastaavat luvut olivat tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneissa 38 % ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneissa 38,5 %. Nelilapsisen perheen yhteys sisarusväkivallan kokemiseen näyttöytyy tilastollisesti erittäin merkitsevänä molempien väkivaltaryhmien kohdalla. Yhteyden tilastollinen merkitsevyys laskee, kun lasten määrä vähenee tai kasvaa.

Tulos viittaa siihen, että lasten lukumäärän ja sisarusväkivallan kokemisen välillä on u-muotoinen yhteys. Vähälapsisissa perheissä sekä suurperheissä ilmenee näin ollen vähemmän sisarusväkivaltaa. Lasten määrän yhteydestä sisarusväkivallan ilmenemiseen on esitetty aikaisemmissa tutkimuksissa ristiriitaisia tuloksia; toisaalta määrän ei ole havaittu vaikuttavan (Hardy 2001) ja toisaalta lasten tekemän väkivallan on esitetty olevan yleisempää suurperheissä (Tippett & Wolke 2015).

TAULUKKO 7 Sosiodemografisiin ja perherakenteeseen liittyvien tekijöiden suhteelliset osuudet, tilastolliset merkitsevyydet ja riskiluvut

Sosiodemografiset tekijät ja perheen ominaisuudet	Ei sisarusväkivaltaa (n=7094)	Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=1940)	Vakavaa sisarusväkivaltaa (n=793)	Exp(B) + 95 % luottamusväli	
				Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=1655)	Vakavaa sisarusväkivaltaa (n=705)
Sukupuoli					
Poika	52,6 %	41,1 %	36,7 %	1	1
Tyttö	47,4 %	58,9 %	63,3 %	1,54*** (1,4–1,7)	1,95*** (1,7–2,3)
Luokka-aste					
6. lk.	56,3 %	60,7 %	46,3 %	1	1
9. lk.	43,7 %	39,3 %	53,7 %	0,85** (0,8–0,9)	1,54** (1,3–1,8)
Lasten lukumäärä					
2	44,3 %	38,0 %	38,5 %	1***	1**
3	30,0 %	32,0 %	29,7 %	1,24** (1,1–1,4)	1,14 (0,9–1,4)
4	11,3 %	14,1 %	16,3 %	1,46*** (1,2–1,7)	1,59*** (1,3–2,0)
5 tai enemmän	14,4 %	15,8 %	15,6 %	1,26** (1,1–1,5)	1,19 (0,9–1,5)
Uusperhe					
Ei	83,7 %	82,4 %	79,1 %	1	1
Kyllä	16,3 %	17,6 %	20,9 %	0,98 (0,8–1,2)	1,39* (1,1–1,8)
Sisaruspuolet					
Ei	89,6 %	88,0 %	87,1 %	1	1
Kyllä	10,4 %	12,0 %	12,9 %	1,03 (0,83–1,30)	1,19 (0,9–1,5)

Tulosten mukaan sisarusväkivaltaa kokeneet asuvat väkivaltaa kokemattomia useammin uusvanhemman kanssa. Uusperhe näyttäytyy olevan tilastollisesti melkein merkitsevästi yhteydessä vakavan sisarusväkivallan kokemiseen. Osassa tutkimuksista ydinperheen on esitetty suojaavan väkivaltakokemuksilta (esim. Turner ym. 2007). Tulosten valossa uusperhemuoto ei kuitenkaan yhdisty tyypillisen väkivallan kokemiseen. Sisarusväkivaltaa kokeneilla on väkivaltaa kokemattomia useammin ainakin yksi sisaruspuoli, mutta yhteys ei ole

tilastollisesti merkitsevä. Kun selittävien muuttujien yhteyttä tarkasteltiin yksitellen suhteessa sisarusväkivallan kokemuksiin sekä uusvanhemmat että sisaruspuolet olivat voimakkaammin yhteydessä väkivaltakokemuksiin (liite 2 & liite 3). Kuitenkin, kun kaikkia sosiodemografisia ja perherakenteeseen liittyviä tekijöitä tarkastellaan yhdessä, niiden merkitys väheni, ja yksittäiset yhteydet ovat todennäköisesti näennäisyhteyksiä. Sekä sukupuoli, luokka-aste että lasten lukumäärä olivat tilastollisen merkitseviä yksittäin ja ryhmätasolla tarkasteltuina.

6.2.2 Perheen sosioekonomiset stressitekijät

Tutkimustulosten perusteella sosioekonomisista tekijöistä vastaajan mielipide perheen taloudellisesta tilanteesta näyttää olevan erittäin merkitsevästi yhteydessä sekä tyypillisen että vakavan sisarusväkivallan kokemiseen (taulukko 7). Analyysissä ilmeni kuitenkin paljon puuttuvia tietoja, ja tuloksia tulee tarkastella maltillisesti. Tarkastelu huomioi sisarusväkivaltaa kokemattomista 4614 vastaajaa, tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 991 vastaajaa ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 543 vastaajaa.

Mitä vakavampaa väkivaltaa sisarussuhteessa esiintyy, sitä heikommaksi taloudellinen tilanne koetaan. Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 20,4 %, tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 15,8 % ja väkivaltaa kokemattomista 10,8 % kertoi perheen taloudellisen tilanteen olevan heikko. Taloudellisen tilanteen kokeminen heikkona lisäsi todennäköisyyttä kokea tyypillistä sisarusväkivaltaa kaksinkertaisesti ja kolminkertaisesti vakavan sisarusväkivallan kohdalla. Kansainvälisen tutkimuksen perusteella tiedetään, että taloudelliset stressitekijät saattavat lisätä riskiä sisarusväkivallalle (Hardy 2001), ja väkivallan on havaittu olevan yleisempää perheissä, joissa on alhaisempi sosioekonominen tilanne (Straus 1980).

Tuloksista voidaan havaita myös ristiriitaisuutta sosioekonomisen asemaan liittyvien tekijöiden suhteen; vaikkakin taloudelliset vaikeudet näyttävät kasvattavan todennäköisyyttä sisarusväkivallan kokemiseen, vanhempien työllisyystilanne ei näytä olevan yhteydessä väkivallan ilmenemiseen. Sisarusväkivaltaa kokemattomien ryhmässä isän työttömyysaste (8,9 %) oli hieman korkeampi kuin sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla (8,7 %). Sisarusväkivaltaa kokeneiden äidit ovat hieman useammin työttömiä kuin väkivaltaa kokemattomien äidit. Tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 15,8 % ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 16,3 % kertoi äidin työttömyydestä. Väkivaltaa kokemattomissa vastaava luku oli 15,2

% Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla äidin työttömyys yhdistyy melkein merkittävästi väkivallan kokemukseen.

TAULUKKO 8 Sosioekonomiseen asemaan liittyvien tekijöiden suhteelliset osuudet, tilastolliset merkitsevyydet ja riskiluvut

Sosioekonomiset tekijät	Ei sisarusväkivaltaa (n=7094)	Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=1940)	Vakavaa sisarusväkivaltaa (n=793)	Exp(B) + 95 % luottamusväli	
				Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=991)	Vakavaa sisarusväkivaltaa (n=543)
Vanhempien koulutus					
Perus- tai toinen aste	49,4 %	48,1 %	41,7 %	1	1***
Korkeakoulu	23,5 %	23,0 %	25,1 %	1,15(0,9–1,4)	1,55** (1,2–2,0)
Eriasteiset koulutukset	27,1 %	28,8 %	33,2 %	1,11 (0,9–1,3)	1,50** (1,2–2,0)
Äidin työllisyystilanne					
Töissä	84,8 %	84,2 %	83,7 %	1	1
Työtön	15,2 %	15,8 %	16,3 %	1,07 (0,9–1,3)	1,36* (1,0–1,8)
Isän työllisyystilanne					
Töissä	91,1 %	91,3 %	91,3 %	1	1
Työtön	8,9 %	8,7 %	8,7 %	0,85 (0,6–1,1)	0,96 (0,7–1,4)
Kahden kodin talous					
Ei	81,0 %	77,9 %	77,3 %	1	1
Kyllä	19,0 %	22,1 %	22,7 %	1,14 (0,9–1,4)	1,29* (1,0–1,6)
Mielenpide taloudellisesta tilanteesta					
Erittäin hyvä	36,7 %	25,6 %	22,7 %	1***	1***
Melko hyvä	52,4 %	58,6 %	56,8 %	1,50*** (1,3–1,8)	1,71*** (1,3–2,1)
Heikko	10,8 %	15,8 %	20,4 %	2,14*** (1,7–2,7)	2,60*** (1,9–3,5)

Tulosten mukaan vanhempien korkeampi koulutusaste ja eriasteiset koulutukset ovat merkittävästi yhteydessä vakavan väkivallan kokemiseen ($p < 0.01$). Sisarusväkivallan vakavuuden lisääntyessä vanhempien koulutustaso nousee. Väkivaltaa kokemattomista 49,4 % kertoi vanhempiansa ylimmän koulutusasteen olevan perus- tai toinen aste. Tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneissa vastaava luku oli 48,1 % ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneissa 41,7 %. Vakavan sisarusväkivallan kohteeksi joutuneet kokevat todennäköisemmin taloudellisen tilanteen heikoksi, vaikkakin vastaajien vanhemmat ovat todennäköisemmin korkeasti koulutettuja. Havainto voi olla yhteydessä näkemykseen, jonka mukaan korkeammin koulutetut vanhemmat saattavat kannustaa lapsiaan erinomaisuuteen ja kilpailuun (Luthar & Becker 2002). Toisaalta korkean koulutuksen omaavat vanhemmat saattavat puuttua helpommin lasten välisiin kiistoihin (Tucker, Finkelhor, Shattuck & Turner 2013). Onkin mahdollista, että

koulutuksen yhteys saattaa liittyä väkivallan eri muotojen ominaisuuteen. Koulutus ei nimittäin tutkimustulosten perusteella yhdisty tyypillisen sisarusväkivallan kokemuksiin. Tyypillinen sisarusväkivalta voi muistuttaa normaalina pidettyä sisarusaggressiota (Eriksen & Jensen 2009), jolloin vanhemmat saattavat puuttua väkivaltatilanteisiin herkemmin. Tuloksen tulkinnassa tulee myös huomioida, että korkeasti koulutettujen lasten vanhemmat olivat yliedustettuina aineistossa. On mahdollista, että yliedustuvuus näkyy juuri vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla.

Vanhempien avioliiton stressitekijöiden on esitetty heijastuvan lasten konfliktien käsittelytapoihin ja sisarusväkivallan kokemiseen (Eriksen & Jensen 2006). Tämä aikaisempi tutkimustulos ei kuitenkaan saa vahvistusta tuloksistani. Kun vanhempien erillään asumista tarkasteltiin yksittäisenä yhteytenä, yhteys oli merkitsevä tyypillisen sisarusväkivallan ja erittäin merkitsevä vakavan sisarusväkivallan kohdalla (liite 2 & liite 3). Kaikkien sosioekonomiseen asemaan liittyvien tekijöiden yhteistarkastelussa yhteys kuitenkin heikkeni, ja vanhempien erillään asuminen oli melkein merkitsevästi yhteydessä vakavan sisarusväkivallan kokemuksiin.

6.2.3 Vanhemman ja lapsen välinen suhde

Tulosten mukaan vaikeudet puhua vanhemmille omista asioista lisäävät voimakkaasti todennäköisyyttä kokea sisarusväkivaltaa. Sisarusväkivaltaa kokemattomista 62,5 % koki pystyvänsä puhumaan omista asioistaan vanhemmille. Tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla vastaava luku oli 51,4 % ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista vain 42,1 % koki pystyvänsä puhumaan vanhemmilleen asioistaan. Kyvyttömyys puhua vanhemmille ”harvoin tai ei koskaan” kasvatti todennäköisyyttä kokea tyypillistä sisarusväkivaltaa kaksinkertaisesti ja vakavaa väkivaltaa lähes nelinkertaisesti. Yhteydet olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0.000$). Tulos viittaa siihen, että sisarusväkivaltaa kokeneiden vastaajien ja vanhemman suhde saattaa olla etäinen. Aikaisemmassa tutkimuksessa on esitetty, että vanhempien emotionaalinen etäisyys on usein yksi merkittävimmistä sisarusväkivallalle altistavista ennustavista tekijöistä (mm. Wiehe 1997; Updegraff ym. 2005).

TAULUKKO 9 Vanhemmuuden ominaisuuksiin ja perhedynamiikkaan liittyvien tekijöiden suhteelliset osuudet, tilastolliset merkitsevyydet ja riskiluvut

Vanhemmuuden ominaisuudet ja perhedynamiikka	Ei sisarusväkivaltaa (n=7094)	Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=1940)	Vakavaa sisarusväkivaltaa (n=793)	Exp(B) + 95 % luottamusväli	
				Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=1787)	Vakavaa sisarusväkivaltaa (n=745)
Pystyykö puhumaan vanhemmille omista asioistaan					
Kyllä	62,5 %	51,4 %	42,1 %	1***	1***
Joissain määrin	33,9 %	42,9 %	46,6 %	1,58*** (1,4–1,8)	1,78*** (1,5–2,1)
Ei lainkaan tai ei juuri lainkaan	3,6 %	5,7 %	11,3 %	2,05*** (1,6–2,7)	3,7*** (2,7–5,0)
Yhdessä syöminen vanhempien kanssa					
Joka päivä	50,0 %	45,1 %	40,3 %	1	1
Viikoittain	45,5 %	48,9 %	51,4 %	1,09 (0,9–1,2)	1,11(0,9–1,3)
Kuukausittain tai harvemmin	4,5 %	5,9 %	8,3 %	1,25 (0,9–1,6)	1,37* (1,4–1,8)
Vapaa-ajan vietto					
Perheen kanssa	35,3 %	31,9 %	26,2 %	1	1***
Yksin	7,6 %	10,0 %	13,8 %	1,16 (0,9–1,4)	1,59** (1,2–2,1)
Muiden kuin perheen kanssa	57,1 %	58,1 %	60,0 %	1,04 (0,9–1,4)	1,15*** (0,9–1,4)
Oleskelu julkisella paikalla ilta- tai yöaikaan					
Ei koskaan	45,2 %	42,8 %	35,5 %	1***	1*
Joskus	42,4 %	47,4 %	49,1 %	1,08 (0,9–1,2)	1,30** (1,1–1,5)
Usein tai melko usein	12,4 %	9,7 %	15,3 %	0,66*** (0,5–0,8)	1,11** (0,8–1,4)
Tietävätkö vanhemmat kenen kanssa viettää vapaa-aikaa					
Aina	71,4 %	67,7 %	61,2 %	1	1
Joskus	26,8 %	30,6 %	35,7 %	1,04** (0,9–1,2)	1,10 (0,9–1,3)
Harvoin tai eivät koskaan	1,9 %	1,7 %	3,1 %	0,75 (0,5–1,1)	0,88 (0,5–1,4)

Tulosten perusteella voidaan sanoa, että sisarusväkivaltaa kokevien perheiden yhteenkuuluvuudessa saattaa olla puutteita. Sisarusväkivaltaa kokemattomat viettävät enemmän aikaa perheensä kanssa ja vähemmän aikaa yksinään verrattuna sisarusväkivaltaa kokeneisiin. Yksinoleminen tai vapaa-ajan viettäminen muiden kuin perheenjäsenten kanssa kasvattaa todennäköisyyttä vakavan sisarusväkivallan kokemiseen, ja yhteydet ovat tilastollisesti merkitseviä. Vapaa-ajan viettäminen yksin lisää todennäköisyyttä vakavan sisarusväkivallan kokemiselle noin 1,5 kertaisesti. Sisarusväkivaltaa kokeva saattaa pyrkiä viettämään mahdollisimman paljon aikaa poissa kotoa ja eristämään itsensä väkivallan tekijältä (Wiehe 1997).

Näin ollen on mahdollista, että tämä eristäytyminen näyttäytyy juuri vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla, ja he pyrkivät viettämään vapaa-aikaansa poissa perheympäristöstä. Tulos voi toisaalta liittyä siihen, että vakavaa väkivaltaa kokeneiden ryhmään kuuluu enemmän yhdeksäsluokkalaisia (53,7 %) kuin vertailtavaan, väkivaltaa kokemattomien ryhmään (43,7 %). Nuoruudessa ystävyys- ja vertaissuhteet muodostuvat usein perhettä tärkeimmiksi, ja yläkoulun edetessä nuoret usein viihtyvät vanhempiensa seurassa vähemmän (Rönkä & Sallinen 2008, 48). Alkuperäisessä tutkimuksessa ei tarkasteltu, miksi vastaaja viettää vapaa-aikaa yksin. Toiset ihmiset viihtyvät hyvin yksinään, ja kyseessä voi olla haluttu valinta, joka liittyy itsenäistymiseen ja oman ajan viettämiseen (Kangasniemi 2008).

Vanhempien valvontaa tarkasteltiin kahdessa muuttujassa; kuinka usein vastaaja liikkuu julkisella paikalla ilta- ja yöaikaan ja kuinka usein vanhemmat tietävät, kenen kanssa vastaaja viettää vapaa-aikaa. Alhainen valvonta on yhdistetty sisarusaggression määrän kasvuun (mm. Turner 2012; Whipple & Finton 1995). Väkivaltaa kokemattomista 12,4 % kertoi oleskelevansa usein tai melko usein julkisella paikalla ilta- ja yöaikaan. Vastaavasti tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 9,7 % ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 15,3 % raportoi samasta asiasta. Vastoin odotuksia, oleskelu usein tai melko usein julkisella paikalla näytti laskevan todennäköisyyttä tyypillisen sisarusväkivallan kokemiselle, ja tulos oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. On mahdollista, että nuoren viettäessä vähemmän aikaa kotona myös mahdollisuudet sisarusväkivallan kokemiseen ovat vähäisemmät. Vakavaa väkivaltaa kokeneiden kohdalla julkisella paikalla oleilu ilta- ja yöaikaan lisäsi todennäköisyyttä sisarusväkivallan kokemiseen. Yhteydet olivat tilastollisesti merkitseviä.

Tulosten perusteella sisarusväkivaltaa kokemattomista 71,4 % kertoi vanhempien tietävän aina, kenen kanssa vastaaja viettää vapaa-aikaa. Vastaava luku oli tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla 67,7 % ja 61,2 % vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla. Voikin olla, että puutteet vanhempien valvonnassa korostuvat vakavan sisarusväkivallan kohdalla. Erot tyypillisen ja vakavan sisarusväkivallan kokemisen ja valvontaa käsittelevien tekijöiden yhteyksissä saattavat liittyä myös ryhmän vastaajien erilaisiin ikäjakaumiin suhteessa vertailtavaan ryhmään. Valvonta vähentyy tyypillisesti nuoruudessa ja vanhempien on myös havaittu sallivan nuorille enemmän lisävapauksia murrosiän edetessä. Rönkä ja Sallinen (2008) tutkimuksessa 9. luokkalaisista jopa 41 % kertoi, että heillä ei ole minkäänlaisia kotiintuloaikoja. Vakavaa sisarusväkivaltaa kokevat saattavat ylipäättensä liikkua

enemmän ja myöhempään kodin ulkopuolella, koska vastaajista suurempi osuus on yhdeksäsluokkalaisia.

Sisarusväkivaltaa kokevien perheissä on havaittu vallitsevan erilainen ilmapiiri kuin väkivaltaa kokemattomien perheissä (Tucker ym. 2013), ja tulokseni ovat osittain samansuuntaisia aikaisemman tutkimuksen kanssa. Tekijöiden yksittäisessä tarkastelussa kaikki muuttujat olivat tilastollisesti merkitsevästi tai erittäin merkitsevästi yhteydessä sisarusväkivallan kokemiseen (liite 2 & liite 3). Muuttujien yhteisvaikutusten tarkastelussa osa tekijöistä menetti tilastollisen merkitsevyyden, eikä esimerkiksi yhteiset ruokailuhetket perheen kanssa olleet yhteydessä sisarusväkivallan kokemiseen. Lisäksi vapaa-ajan vieton merkitys hävisi tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneiden kohdalla. Voikin olla, etteivät valitut muuttujat (yhdessä syöminen ja vapaa-ajan vietto) liity niinkään perheen yhteenkuuluvuuteen, vaan esimerkiksi nuorten itsenäistymisprosesseihin. Vastaajan ja vanhemman välistä läheisyyttä selkeästi mittaava muuttuja (pystyykö puhumaan vanhemmilleen asioistaan) jäi ainoana selitysvoimaiseksi niin sanotuista yhteenkuuluvuutta mittaavista tekijöistä. Yhteistarkastelu otti huomioon sisarusväkivaltaa kokemattomista 6345 vastaajaa, tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 1787 vastaajaa ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 745 vastaajaa.

6.2.4 Väkivallan kumuloituminen

Väkivallan keskeisenä indikaattorina on pidetty väkivaltaa (Oranen 2012), ja tulokseni tukevat tätä näkökulmaa. Kodin väkivaltaista ilmapiiriä tarkastelevista tekijöistä kaikki selittävät muuttujat ovat tilastollisesti merkitsevästi tai erittäin merkitsevästi yhteydessä sisarusväkivallan kokemiseen (taulukko 9). Yhteistarkastelu otti huomioon sisarusväkivaltaa kokemattomista 5966 vastaajaa, tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 1617 vastaajaa ja vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 655 vastaajaa. Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 34,8 % ja tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista 24,2 % kertoi äidin käyttäneen väkivaltaa vastaajaa kohtaan. Vastaava luku oli väkivaltaa kokemattomissa 15 %. Isän väkivaltaisuudesta vastaajaa kohtaan puolestaan kertoi 30,5 % vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista, 18,3 % tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista ja 10,9 % sisarusväkivaltaa kokemattomista. Yhteydet ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0.000$), pois lukien isän käyttämän väkivallan yhteyden tyypilliseen sisarusväkivaltaan ($p < 0.05$). Isän käyttämä väkivalta lisää riskiä vakavan sisarusväkivallan kokemiseen kaksinkertaisesti. Tulokset ovat yhdenmukainen useiden

aikaisempien tutkimustulosten kanssa, sillä vanhemman lasta kohtaan kohdistaman väkivallan on esitetty ennustavan sisarusväkivaltaa erittäin merkitsevästi (mm. Eriksen & Jensen 2009; Relva ym. 2013).

TAULUKKO 10 Kodin väkivaltaisuuden liittyvien tekijöiden suhteelliset osuudet, tilastolliset merkitsevyydet ja riskiluvut

Kodin väkivaltainen ilmapiiri	Ei sisarusväkivaltaa (n=7094)	Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=1940)	Vakavaa sisarusväkivaltaa (n=793)	Exp(B) + 95 % luottamusväli	
				Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=1617)	Vakavaa sisarusväkivaltaa (n=655)
Äidin väkivaltaisuus vastaajaa kohtaan					
Ei	85,0 %	75,8 %	65,2 %	1	1
Kyllä	15,0 %	24,2 %	34,8 %	1,47*** (1,2–1,7)	1,67*** (1,3–2,1)
Isän väkivaltaisuus vastaajaa kohtaan					
Ei	89,1 %	81,7 %	69,5 %	1	1
Kyllä	10,9 %	18,3 %	30,5 %	1,22* (1,0–1,5)	1,92*** (1,5–2,5)
Vanhempien välinen väkivalta					
Ei	96,7 %	93,9 %	88,3 %	1	1
Kyllä	3,3 %	6,1 %	11,7 %	1,25 (0,9–1,6)	1,99*** (1,4–2,7)
Vastaajan väkivaltaisuus sisarusta kohtaan					
Ei	98,5 %	91,0 %	85,8 %	1	1
Kyllä	1,5 %	9,0 %	14,2 %	5,81*** (4,4–7,6)	8,98*** (6,5–12,2)
Vanhempien väkivaltaisuus vastaajan sisarusta kohtaan					
Ei	98,6 %	96,4 %	94,5 %	1	1
Kyllä	1,4 %	3,6 %	5,5 %	2,11*** (1,5–2,9)	2,77*** (1,8–4,1)

Vanhempien kohdistama väkivalta vastaajan sisarusta kohtaan oli yhteydessä sisarusväkivallan kokemiseen erittäin merkitsevästi. 5,5 % vakavaa sisarusväkivaltaa ja 3,6 % tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista kertoi vanhempien käyttäneen väkivaltaa myös heidän sisarustaan kohti. Väkivaltaa kokemattomista vastaajista 1,4 % oli todistanut vanhemman käyttäneen väkivaltaa perheen toista lasta kohti. Tulosten perusteella sisarukseen kohdistuvan väkivallan todistaminen lisäsi todennäköisyyttä kokea tyypillistä sisarusväkivaltaa kaksinkertaisesti ja vakavaa sisarusväkivaltaa lähes kolminkertaisesti. Vanhempien välistä vä-

kivaltaa oli todistanut 11,7 % vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista, 6,1 % tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneista ja 3,3 % väkivaltaa kokemattomista. Vanhempien välisen väkivallan todistaminen lisäsi riskiä kokea vakavaa sisarusväkivaltaa kaksinkertaisesti, ja yhteys oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Tulokset ovat yhdenmukaisia aikaisemman sisarusväkivaltaa käsittelevän tutkimuksen kanssa. Väkivaltaa todistava lapsi saattaa matkia ja soveltaa käytöstä omiin suhteisiin ja sisarusta kohtaan (Eriksen & Jensen 2009; Tucker, Finkelhor, Turner & Shattuck 2014). Vanhempien välisen väkivallan todistaminen ei ollut kuitenkaan tilastollisesti yhteydessä tyypillisen sisarusväkivallan kokemiseen. Sisarussuhteet voivat olla myös lämpimiä väkivaltaisessa ympäristössä, ja sisarusten on havaittu käyttävän enemmän sosiaalista tukea kuin väkivaltaa kokemattomien perheissä elävien sisarusten (Waddell, Pepler & Moore 2001). Voikin olla, että tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneiden perheissä sisarukset tukevat toisiaan enemmän kuin vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden perheissä.

Tulosten tulkinnassa tulee huomioida vastaajaryhmän vinouma koskien vanhempien käyttämää väkivaltaa. Lapsiuhritutkimukseen osallistuneista pojista osa oli jättänyt systemaattisesti vastaamatta vanhempien kotona käyttämää väkivaltaa käsitteleviin kysymyksiin. Ottaen huomioon, että tytöt ovat kohdanneet tutkimuksen perusteella poikia useimmin sisarusväkivaltaa, on mahdollista, että vanhempien kohdistama väkivalta lapsiin ja toisiinsa näytetty ylitedustettuna tuloksissa. Näin ollen tuloksia tulee tarkastella maltillisesti.

Sisarusväkivallan on toisinaan kuvattu olevan kahdensuuntaista, molempien osapuolten välistä toimintaa. Tämä näkyi osittain tuloksissani. Voimakkain yksittäinen sisarusväkivallan kokemista ennustava tekijä oli vastaajan käyttämä väkivalta sisarusta kohtaan. Vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneista 14,2 % ja 9,0 % tyypillistä väkivaltaa kokeneista oli käyttänyt väkivaltaa sisarusta kohtaan. Vastaava luku oli väkivaltaa kokemattomissa 1,5 %. Vastaajan väkivaltaisuus lisäsi todennäköisyyttä kokea tyypillistä sisarusväkivaltaa lähes kuudenkertaisesti ja vakavaa sisarusväkivaltaa lähes yhdeksänkertaisesti. Havainto tukee näkemystä sisarusten välisestä kaksisuuntaisesta väkivaltaisuudesta. Toisaalta, vaikkakin väkivaltaisuus sisarusta kohtaan kasvaa siirryttäessä tekojen vakavampaan muotoon, luvut ovat suhteellisen alhaisia ottaen huomioon, että sisarusten välistä väkivaltaa pidetään usein kahdenkauppana. Tulokseni perusteella vain pieni osa vastaajista kohdistaa väkivaltaa takasin sisarusta kohtaan.

6.2.5 Sisarusväkivaltaa selittävä malli

Edellisissä alaluvuissa käsittelemäni yhteydet auttavat ymmärtämään erilaisia sisarusväkivaltaan vaikuttavia asioita. Syventääkseni tarkastelua todennäköisyyksistä kuuluu eri väkivaltaryhmiin, muodostin parhaiten tyypillistä ja vakavaa sisarusväkivallan kokemista ennustavan mallin. Analyysissa hyödynsin askeltavaa menetelmää (*stepwise selection*), joka huomioi kaikkein merkittävimmät sisarusväkivaltaa ennustavat tekijät. Vertailussa sisarusväkivaltaa kokemattomien ja kokeneiden ryhmien välillä kaikkein merkitsevimmät muuttujat olivat sukupuoli, luokka-aste, lasten lukumäärä, mielipide taloudellisesta tilanteesta, kyvyttömyys puhua vanhemmille, oleskelu julkisella paikalla ilta- tai yöaikaan, isän väkivaltaisuus vastaajaa kohtaan, äidin väkivaltaisuus vastaajaa kohtaan, vanhempien väkivaltaisuus perheen toista lasta kohtaan sekä vastaajan käyttämä väkivalta sisarukseen. Tulosten mukaan tyypillisen sisarusväkivallan ja vakavan sisarusväkivallan välisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviksi tekijöiksi nousee isän vastaajaan kohdistama väkivalta ja kyvyttömyys puhua vanhemmille asioistaan (taulukko 10). Lopullinen malli selittää tilastollisesti merkitsevän osuuden sisarusväkivallan kokemisesta ($p < 0.000$), joka kattaa Nagelkerke-indeksin mukaan 13,2 % ilmiön vaihtelusta. Lopullisessa mallissa huomioitiin 7672 osallistujan vastaukset.

Sisarusväkivaltaa kokemattomien ja kokeneiden ryhmien vertailu paljastaa, että samanlaiset perhekontekstiin liittyvät tekijät liittyvät sisarusväkivallan kokemiseen. Sosiodemografisista tekijöistä sukupuoli ja ikä ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä selittäviä tekijöitä. Tulos voi viitata perheen sisäisiin valtaeroihin. Tutkimustulosten mukaan tytöillä on noin 1,5-kertainen riski tyypillisen väkivallan kokemiseen ja 1,75-kertainen riski vakavan väkivallan kokemiseen. Havainto saattaa heijastella kulttuurisia normeja miesten käyttämän väkivallan hyväksyttävyydestä. Sukupuoliroolien ja väkivallan yhteyden tarkastelussa tyttöjen on havaittu suhtautuvan sisarusväkivaltaan erilailla kuin poikien, eivätkä pojat välttämättä raportoi väkivallasta yhtä todennäköisesti kuin tytöt (Graham-Bermann ym. 1994).

TAULUKKO 11 Sisarusväkivaltaa merkitsevimmän selittävät tekijät

	Exp(B) + 95 % luottamusväli		
	Ei väkivaltaa vs tyypillistä väkivaltaa	Ei väkivaltaa vs vakavaa väkivaltaa	Tyypillistä väkivaltaa vs vakavaa väkivaltaa
Sukupuoli			
Poika	1	1	1
Tyttö	1,47*** (1,2–1,8)	1,68*** (1,3–2,2)	1,14 (0,9–1,5)
Luokka			
6. lk.	1	1	1
9.lk.	0,70** (0,6–0,9)	0,95 (0,7–1,3)	1,35 (0,9–1,8)
Lasten lukumäärä			
2	1	1	1
3	1,19 (0,9–1,5)	1,01 (0,8–1,35)	0,85 (0,6–1,2)
4	1,59** (1,2–2,1)	1,89*** (1,4–2,7)	1,19 (0,8–1,8)
5 tai enemmän	1,29 (0,9–1,7)	1,25 (0,9–1,8)	0,96 (0,6–1,5)
Taloudellinen tilanne			
Erittäin hyvä	1	1	1
Melko hyvä	1,37** (1,1–1,7)	1,28 (0,9–1,7)	0,93 (0,7–1,3)
Heikko	1,55** (1,2–2,1)	1,53* (1,0–2,3)	0,99 (0,6–1,5)
Pystyykö puhumaan vanhem- mille asioistaan			
Kyllä	1	1	1
Jossain määrin	1,57*** (1,3–1,9)	1,29 (0,9–1,7)	0,83 (0,6–1,1)
Ei lainkaan tai juuri lain- kaan	1,41 (0,9–2,2)	2,63*** (1,7–4,1)	1,87* (1,1–3,2)
Oleskelu julkisella paikalla ilta- tai yöaikaan			
Ei koskaan	1	1	1
Joskus	1,28* (1,1–1,5)	1,28 (0,9–1,7)	0,99 (0,7–1,4)
Usein tai melko usein	0,85 (0,6–1,2)	1,15 (0,8–1,7)	1,36 (0,9–2,1)
Äidin väkivaltaisuus vastaajaa kohtaan			
Ei	1	1	1
Kyllä	1,36* (1,1–1,7)	1,23 (0,9–1,7)	0,9 (0,63–1,3)
Isän väkivaltaisuus vastaajaa kohtaan			
Ei	1	1	1
Kyllä	1,16** (0,9–1,5)	2,06*** (1,5–2,9)	1,78** (1,2–2,6)
Vanhempien väkivaltaisuus vas- taajan sisarusta kohtaan			
Ei	1	1	1
Kyllä	2,22** (1,4–3,5)	2,33** (1,3–3,8)	1,05 (0,6–1,8)
Vastaajan väkivaltaisuus sisa- rusta kohtaan			
Ei	1	1	1
Kyllä	5,42*** (3,7–7,9)	6,59*** (4,3–10,2)	1,21 (0,8–1,8)

Sukupuolen ohella myös ikä, jota tarkastellaan luokka-asteen avulla, on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä tyypillisen väkivallan kokemiseen. Iän yhteys vakavan sisarusväkivaltaan väheni merkittävimpien muuttujien yhteistarkastelussa, kun vertailuryhmänä oli väkivaltaa kokemattomat. Perherakenteeseen liittyvistä tekijöistä lasten lukumäärän yhteys näyttää u-muotoisena. Lasten määrän kasvaessa todennäköisyys kokea sisarusväkivaltaa kasvaa, kun perheessä on neljä lasta. Tämän jälkeen todennäköisyys lähtee laskuun. Voikin olla, että sisarusväkivalta on vähäisempää perheissä, joissa on toisaalta vähän tai toisaalta paljon lapsia.

Perheen kuormittavuutta ja stressitekijöistä merkitykselliseksi nousi kokemus taloudellisesta tilanteesta. Taloudellinen tilanteen laskiessa todennäköisyys kokea sekä tyypillistä että vakavaa väkivaltaa kasvaa. Todennäköisyydet laskivat edellisen vaiheen tarkastelusta, mutta edelleen heikko taloudellinen tilanne ennustaa merkitsevästi sisarusväkivallan kokemista. Analyysivaiheessa mukana olivat myös vanhempien koulutus, erillään asuminen sekä työllisyystilanne. Nämä tekijät eivät kuitenkaan olleet merkitsevästi yhteydessä sisarusväkivallan kokemiseen. Taloudellisessa tilanteessa ei ilmennyt eroavaisuuksia, kun tyypillisen sisarusväkivallan kokemista vertailtiin vakavan sisarusväkivallan kokemiseen. Alhainen taloudellinen tilanne näyttää näin ollen olevan voimakkain perhekontekstiin liittyvistä sosioekonomisista tekijöistä.

Vanhemmuuden ominaisuuksiin ja perhedynamiikkaan liittyvistä tekijöistä kyvyttömyys puhua vanhemmille oli voimakkaimmin yhteydessä sisarusväkivallan kokemiseen. Kyvyttömyys puhua vanhemmille lisäsi erityisesti todennäköisyyttä vakavan sisarusväkivallan kokemiseen vertailussa väkivaltaa kokemattomiin sekä tyypillistä väkivaltaa kokeneisiin. Voikin olla, että vanhemman ja lapsen välisen etäisyyden kasvaessa myös kynnys puhua sisaruksen käyttämästä väkivaltaisuudesta vaikeutuu. Sisarusväkivalta saattaa eskaloitua vakavampaan suuntaan, jos vanhemmat eivät kykene puuttumaan tilanteeseen. Toisaalta kyseessä voi olla tilanne, jossa vanhemmat eivät voi tarjota emotionaalista tukea lapsilleen. Lisäksi on mahdollista, että vaikeudet puhua vanhemmille yhdistyvät vastaajien ikään. Röngän ja Sallisen (2008, 48) mukaan nuoret saattavat kasvaessaan kokea uskoutumisena ja läheisyyden tunteena ilmenevää läheisyyttä vanhempiaan kohtaan. Vakavaa väkivaltaa kokeneissa oli enemmän yhdeksäsluokkalaisia kuin vertailtavissa ryhmissä, ja kyvyttömyys puhua vanhemmille voi yhdistyä enemmänkin vastaajien ikään. Valvonnan ja sisarusväkivallan väli-

nen yhteys on epäselvä. Iltaisin tai öisin julkisella paikalla toisinaan liikkumisen ja tyypillisen sisarusväkivallan välinen yhteys oli melkein merkitsevä. Vanhempien valvontaa tarkasteleva muuttaja ei ollut yhteydessä vakavan sisarusväkivallan kokemiseen. Voikin olla, että tyypillisen sisarusväkivallan kokemiseen saattaa liittyä piirteitä epäjohdonmukaisesta vanhemmuudesta, jos liikkumista julkisilla paikoilla iltaisin tai öisin tapahtuu silloin tällöin.

Tulosten mukaan väkivallan kumuloituminen on vahvasti yhteydessä sisarusväkivallan kokemiseen. Isän käyttämä väkivalta vastaajaa kohtaan oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä tyypillisen sisarusväkivallan kokemiseen ja erittäin merkitsevästi vakavan sisarusväkivallan kokemiseen. Lisäksi isän väkivaltaisuus lisäsi myös todennäköisyyttä kuulua vakavaa sisarusväkivaltaa kokeviin, kun ryhmää vertailtiin tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeviin. Tulos on yhdenmukainen Eriksen ja Jensenin (2009) havainnon kanssa, jonka mukaan isän käyttämä kuritusväkivalta on yhteydessä sisarusväkivallan lievän ja vakavan muodon ilmenemiseen. Kyseessä voi olla tilanne, jossa sisarukset reagoivat maskuliiniseen vallankäyttöön ja mallintavat käytöstä sisaruksiinsa. Äidin väkivaltaisuus vastaajaa kohtaan oli tilastollisesti melkein merkitsevästi yhteydessä tyypillisen väkivallan kokemiseen. Osassa lievän sisarusväkivallan muodoista äidin maltin menettäminen on ollut yhteydessä sisarusväkivallan ilmenemiseen (Eriksen & Jensen 2009). Tulokseni tukee tätä näkökulmaa. On mahdollista, että äidin maltin menettämällä voi olla dramaattisempia vaikutuksia lasten välisissä suhteissa, sillä lapset ja nuoret liittyvät äitiyteen käsityksiä huolenpidosta ja hoivasta.

Tulosten mukaan vanhempien välisen väkivallan todistaminen ei ole merkityksellisesti yhteydessä sisarusväkivallan kokemuksiin. Vanhempien käyttämä väkivalta perheen toista lasta kohtaan lisäsi todennäköisyyttä kokea sekä tyypillistä että vakavaa sisarusväkivaltaa hieman yli kaksinkertaiseksi. Kysymyksessä ei huomioitu, oliko tekijä äiti vai isä. Näin ollen ei voida sanoa, liittyykö vanhempien käyttämä väkivaltaisuus perheen lapsia juuri maskuliiniseen voiman käyttöön. Vastaajan itse käyttämä väkivaltaisuus lisäsi todennäköisyyttä kokea tyypillistä sisarusväkivaltaa 5,5 kertaiseksi ja vakavaa sisarusväkivaltaa 6,7 kertaiseksi. Yhteys oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Tulos viittaa sisarusväkivallan kahdensuuntaiseen luonteeseen. On siis todennäköistä, että perheissä esiintyy sisarusväkivaltaa useiden lasten välillä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaiset perhekontekstiin liittyvät tekijät yhdistyvät tyypillisen ja vakavan sisarusväkivallan kokemiseen. Seuraavissa luvuissa kokoan yhteen merkittävimpiä tutkimustuloksia ja peilaan johtopäätöksiä laajempaan sisarusväkivaltaa käsittelevään tutkimukseen. Tarkastelussa nostan esille myös sisarusväkivallan yleisyyteen ja ominaisuuksiin liittyviä näkökulmia. Osana johtopäätöksiä kulkee myös tulosten luotettavuuteen liittyvää arviointia. Luvun lopuksi pohdin tutkimuksen rajoitteita sekä esitän ehdotuksia jatkotutkimukselle. Päätän tutkielman pohdintaan tutkimuksen merkittävydestä.

7.1 Sisarusväkivalta ja kuormittava perhetilanne

Tutkielman alussa toin esille, kuinka kotona ja perheessä tapahtuvaa väkivaltaan tulisi pitää erityisen huolen kohteena. Tutkimukseni osoittaa, että sisarusväkivaltaan liittyvät syyt ovat yhteydessä perhekontekstiin. Tutkimuksessa muodostamani malli selittää kokonaisuudessaan pienen (13,2 %), mutta tilastollisesti erittäin merkitsevän osuuden sisarusväkivallan ilmiöstä ($p < 0.000$). Kaiken kaikkiaan eri tekijöiden vaikutukset viittaavat siihen, että sisarusväkivaltaa kokevien nuorten perheissä saattaa ilmetä useita kuormittavia tekijöitä. Tulos on samansuuntainen havainnon kanssa, jonka mukaan sosiaalipalveluihin ohjautuvilla perheillä, joissa ilmenee sisarusväkivaltaa, on usein elämässään muita kuormittavia tekijöitä (Pitkänen 2014). Tulokset viittaavat siihen, että taloudellinen heikko tilanne ja vanhempien emotionaalinen etäisyys ovat yhteydessä perheessä ilmenevään väkivaltaan. Väkivaltaa ilmenee sekä vanhempien perheen lapsiin kohdistamana, että sisarusten välillä. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaisesti suoralle tai epäsuoralle väkivallalle altistuneet lapset saattavat mukauttaa ja käyttää vuorovaikutusmalleja sisaruksiin (Tucker ym. 2014). Isän vastaajaan kohdistaman väkivallan ja sukupuolen yhteyden tarkastelu sisarusväkivallan ilmenemiseen saattaa heijastaa laajempia kulttuurisia käsityksiä maskuliinisen väkivallan hyväksyttävyydestä.

Sisarusväkivallan kokeminen yhdistyy valtaeroihin sukupuolten ja eri-ikäisten nuorten välillä. Tulosten perusteella tytöt kokivat sisarusväkivaltaa poikia enemmän. Aikaisemmissa tutkimuksissa sukupuolen on havaittu olevan yhteydessä sisarusväkivallan kokemiseen (Si-

monelli ym. 2002), mutta yhteyden tarkastelussa tulisi huomioida yhteiskunnallisia ja kulttuurisia normeja. Voi olla, että erot tyttöjen ja poikien kokemuksissa sisarusväkivallasta eivät ole niin suuria, mutta vastaajat suhtautuvat väkivaltaan lähtökohtaisesti eri tavoin. Tutkimuksessa käsiteltiin sisarusväkivaltaa kokeneiden näkökulmia, ja sisarusväkivaltaa käsittelevässä tutkimuksessa tyttöjen on havaittu raportoivat poikia enemmän sisarusväkivallasta (mm. Button & Gealt 2010). Esimerkiksi Hoetgerin, Hazenin ja Brankin (2015, 108) tutkimuksen mukaan naispuoliset vastaajat kertoisivat perheen ulkopuolelle väkivaltaisista tapahtumista 8,1 kertaa miespuolisia vastaajia todennäköisemmin. Voikin olla, että jos olisin tarkastellut väkivallantekijöiden vastauksia, sukupuolijakauma olisi ollut tasaisempi. Väkivallan normalisointia tapahtuu arkisissa käytännöissä ja ilmaisuissa (esimerkiksi ”pojat on poikia”). Sukupuolen ja sisarusväkivallan välistä yhteyttä ei tulisikaan tarkastella kategorisesti vaan huomioiden ympäröivää kulttuurista kontekstia. Tulosten perusteella yhdeksäsluokkalaisilla on kasvava riski kokea sisarusväkivaltaa. Korkeamman iän tiedetään yhdistyvän vakavamman sisarusväkivallan kokemiseen (Tucker ym. 2013), ja sisarusaggression olevan yleisempää nuorempien lasten kohdalla (Eriksen & Jensen 2009). Onkin mahdollista, että käsittelemäni tyypillinen sisarusväkivalta muistuttaa luonteeltaan sisarusaggressiota. Huomioitavaa kuitenkin on, että oli kyse sitten sisarusväkivallasta tai -aggressiosta, teot voivat olla yhtä vahingoittavia niiden kokijoille.

Lasten lukumäärän yhteyttä muihin selittäviin tekijöihin voidaan lähestyä eri näkökulmista. Perheissä, jossa lapsia on vähemmän, taloudelliset resurssit saattavat riittää paremmin perheen tarpeisiin ja vanhempien emotionaaliset resurssit jakautuvat tasaisemmin lasten kesken. Tämä näkemys on kuitenkin ristiriidassa tuloksen kanssa, jonka mukaan myös suureperheissä ilmenee vähemmän sisarusväkivaltaa. Sisarusväkivallan määrän laskua monilapsisissa perheissä voi selittää esimerkiksi se, että sisaruksilla on useita liittolaisia, kenen puoleen kääntyä ikävissä tilanteissa. Vanhempien resurssit saattavat olla myös lähtökohtaisesti rajallisempia, jolloin lapset suhtautuvat niiden tavoitteluun vaatimattomammin odotuksin.

Kaiken kaikkiaan eri tekijöiden vaikutukset viittaavat siihen, että sisarusväkivaltaa kokevien nuorten perheissä saattaa ilmetä useita kuormittavia tekijöitä. Tutkimustulokseni on samansuuntainen havainnon kanssa, jonka mukaan sosiaalipalveluihin ohjautuvilla perheillä, joissa ilmenee sisarusväkivaltaa, on usein elämässään muita kuormittavia tekijöitä (Pitkänen 2014). Lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten tulisi kiinnittää huomiota näihin kuormittaviin tekijöihin.

7.2 Sisarusväkivallan yleisyys ja kokemusten konteksti

Tutkimuksessani sisarusväkivallan yleisyys oli suhteellisen vähäistä (27,8 %) verrattuna useisiin kansainvälisiin tutkimuksiin. Esimerkiksi Tuckerin ja kumppaneiden (2013) tutkimuksessa vastaajista 37,6 % kertoi kokeneensa väkivaltaa sisaruksen toimesta viimeisen vuoden aikana. Useissa tutkimuksissa arviot sisarusväkivallan yleisyydestä ovat olleet selkeästi korkeampia (mm. Wiehe 1997; Eriksen & Jensen 2009; Mackey ym. 2010). Käytetyllä tutkimusasetelma voi olla vaikutusta sisarusväkivallan yleisyyteen. Esimerkiksi Eriksenin ja Jensenin (2009) tutkimuksessa väkivaltaa ilmeni 79,1 %:ssa sisarussuhteista. Tutkimuksen aineistona toimivat perheelliset vanhemmat, jolloin arviot eivät välttämättä kuvaa sisarusten todellisia kokemuksia. Mackeyn ja kumppaneiden (2010) tutkimuksessa yli 90 % kertoi joutuneensa sisaruksen henkisen väkivallan kohteeksi. Tutkimuksen vastaajien iät puolestaan vaihtelivat 18 ja yli 26 vuoden välillä. Hardyn (2001) mukaan sisarusväkivaltaa kokeneet saattavat usein nimetä toiminnan väkivallaksi vasta aikuisuudessaan. Tutkimukseni aineisto muodostui nuorista vastaajista. Mielikuvat ja merkitykset saattavat muuttua ajan saatossa, ja osalle Lapsiuhritutkimukseen vastanneista voikin syntyä kuva tekojen väkivaltaisuudesta vasta myöhemmin. Tähän saattaa vaikuttaa sisarusväkivallan normalisointi ja leikin sekä vahingoittavan toiminnan erottamisen vaikeus.

Sisarusväkivaltaa ilmenee eri tavoin ja muodot ovat usein yhteen kietoutuneita. Lisäksi väkivaltakokemukset ovat subjektiivisia, eikä niitä tulisi tarkastella kategorisesti. Koko tutkimusprosessin ajan pohdin sisarusväkivallan ja normaalina pidetyn aggression välistä suhdetta. Pyrin tarkastelemaan ilmiötä tyyppillisen ja vakavan sisarusväkivallan käsitteiden avulla, jotka toisivat tarkasteluun monitasoisuutta pelkän kaksiluokkaisen erottelun avulla. Tulosten mukaan erottelu onnistui, sillä vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden uhrikokemukset olivat toistuvampia. Useat vakavaa väkivaltaa kohdanneet olivat kokeneet myös tyyppillistä sisarusväkivaltaa. Kun väkivallan vakavuus (tekojen toistuvuus ja intensiivisyys) lisääntyy, kyseessä on todennäköisemmin väkivaltainen sisarussuhde (Caffaro & Conn-Caffaro 1998; Morrill-Richards & Leierer 2010). Vaikkakin tarkastelussa korostuvat kaksi erilaista sisarusväkivallan ryhmää, tuloksia ei tulisi tarkastella liian kategorisesti. Tekemäni erottelu on vain yksi tapa käsittää sisarusväkivallan moniulotteisuutta. Erottelu ei myöskään liity väkivaltatekojen vahingoittavuuteen, vaan vastaajat ovat saattaneet kokea teot ja niiden seuraukset yhtä vakaviksi.

Tulosten perusteella moni vastaaja koki väkivaltaisten tilanteiden olleen leikkiä ja vähemmän vahingoittavia tilanteita. Eskosen (2005, 19) mukaan väkivaltaa koskevat jäsentämistavat ovat tilanne- ja tarkoitussidonnaisia. Sisarusväkivallan käsittäminen leikkinä voi johtua väkivaltaa normalisoivasta ilmapiiristä. Lisäksi lapset ja nuoret saattavat sivuuttaa fyysisen väkivallan vakavuutta, jos perhetilanne on muutoin kuormittunut. (Pitkänen 2014). Tutkimukseen vastanneiden nuorten raportointiin kokemuksiin tulee suhtautua kuitenkin kunnioituksella. Kaikki tutkimuksessa huomioimani sisarusväkivallan teot eivät ole olleet vastaajien kuvailujen mukaan väkivaltaa. Tutkimuksen avovastaukset tukevat kuvaa siitä, väkivalta on subjektiivinen kokemus ja monitasoinen ilmiö. Osalle vastaajista oli tärkeää painottaa väkivallan olleen leikkimäistä ja vähättelyä, osa oli kuvannut tarkasti väkivallan vakavuutta ja satuttavuutta. Tekojen satuttavuutta voi pohtia esimerkiksi vastaajien terveydentilaa koskevan kysymyksen kautta. Tulosten mukaan sisarusväkivaltaa kokeneet raportoivat terveydentilansa olevan heikompi kuin sisarusväkivaltaa kokemattomat. Vaikkakaan terveydentilan ja sisarusväkivallan välisestä yhteydestä ei voida tehdä tutkimustulosten päätelmiä syy-seuraussuhteista, sisarusväkivalta saattaa vaikuttaa negatiivisesti kokijan hyvinvointiin.

7.3 Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimuksen tarpeen arviointi

Tutkimuksessa käyttämäni aineistoa ei oltu tarkoitettu yksinomaan sisarusväkivallan tutkimiseen. Tutkimustehtävän ja aineiston yhteensovittaminen sisälsi useiden muuttujien yhdistelyä ja uudelleen koodausta sekä uusien muuttujien rakentamista. Abstraktien aiheiden operationalisointi osoittautui haastavaksi vanhemman ja lapsen väliseen suhteen piirteitä tarkastelevissa muuttujissa. On mahdollista, että kaikki tekemäni toimenpiteet eivät tavoittaneet haluttuja lopputuloksia. Vapaa-ajan viettoa käsittelevä muuttuja ei ollut välttämättä sovellettavissa perheen yhteenkuuluvuuden tarkasteluun, sillä läheisyyteen kuuluu paljon muitakin piirteitä kuin yhdessäolon vietetyn ajan määrällinen kesto. Samaa tematiikkaa voidaan pohtia myös perheen yhdessä syömistä mittaavan muuttujan kohdalla. Muutoin koen, että pystyin tavoittamaan täsmällisesti sisarusväkivaltaan liittyviä perhekontekstillisiä tekijöitä.

Lapsiuhritutkimus osoittautui monelle vastaajalle liian pitkäksi ja vastausvaihtoehdot koettiin osittain puutteellisena. Tämä kävi ilmi kysymyksestä, jossa kysyttiin, millaista tutkimukseen vastaamisen oli. Avovastauksissa toistui näkemys siitä, että kysymykset olivat liian samanlaisia ja toistivat itseään. Vastaajien motivaatio vastata totuudenmukaisesti on saattanut

laskea kyselyn edetessä. Arkaluontoinen aihe on voinut myös vaikuttaa vastaajien kykyyn ja haluun vastata kysymyksiin rehellisesti. Vastaajaryhmässä esiintyi vinoutuma koskien vanhempien kotona käyttämää väkivaltaa, ja pojat olivat vastanneet selvästi tyttöjä vähemmän kysymykseen. Kysymysten aihe on saatettu kokea arkaluontoiseksi ja vaikeaksi vastata. Tätä puoltaa myös huomio siitä, että seuraavassa osiossa samanlaista puuttuvien tietojen katoa ei ollut. Osa vastaajista puolestaan epäili tutkimuksen luottamuksellisuutta. Pelko omien vastausten ”paljastumisesta” on saattanut vaikuttaa myös rehellisyyteen vastata kysymyksiin totuudenmukaisesti. Lisäksi kysymysasettelut koettiin haastaviksi. Vastaajat toivat esille puutteita sisarusten välisen väkivallan vakavuuden määrittelyssä (“[–] *Kuinka vakavaa asiaa tarkoitetaan esimerkiksi sisarusten välisissä tappeluissa?*”).

Analyysin edetessä esille nousi multinomiaalisen regressioanalyysin herkkyys erisuuruisille muuttujaluokille ja puuttuville tiedoille. Isojen aineistojen käyttö voi hankaloittaa menetelmän käyttöä. Erilaiset merkitsevyydestaukset olisivat luultavasti antaneet tarkempaa ja täsmällisempää kuvaa, jos tarkasteltavien ryhmien koot olisivat olleet samansuuruisia. Mallin selitysaste jäi suhteellisen pieneksi. Väkivaltaa voidaan kuitenkin pitää niin monitahoisena ilmiönä, että kaikkien siihen vaikuttavien syiden ja tekijöiden löytäminen ei ole mahdollista. Lopulliseen malliin huomioitiin noin 78 % alkuperäisestä osa-aineistosta, joten monen vastaajan näkemys saattoi jäädä huomioimatta. Väkivaltaryhmien prosentuaaliset osuudet pysyivät kuitenkin suhteellisen samanlaisina kuin osa-aineistossa. Analyysissa oli mukana paljon selittäviä tekijöitä, jotka sisälsivät useita eri vastausluokkia. Jos vastaaja oli jättänyt vastaamatta yhteenkin kysymykseen, putosi hän analyysistä. Vaikkakin menetelmän käytössä ilmeni haasteita, pystyin tavoittamaan merkitseviä sisarusväkivaltaan liittyviä tekijöitä ja tarkastelemaan ryhmien välisiä eroja. Sisarusväkivallan tutkimisessa olisi tärkeää käyttää myös laadullisia menetelmiä, sillä määrällinen tutkimus ei pysty välttämättä tavoittamaan subjektiivisia väkivaltakokemuksia ja erilaisia merkityksenantoja.

Käsittämäni sisarusväkivallan ilmiö on hyvin laaja ja monin tavoin määriteltävissä. Mielestäni valitsemani näkökulmat ja teoreettiset käsitteet toimivat kuitenkin hyvin tutkimuksen empiirisellä tasolla. Käsite ”sisarusväkivalta” ei ole vakiintunut suomalaisessa tutkimuksessa, vaan useimmiten ilmiöstä on käytetty käsitettä ”sisarusten välinen väkivalta”. Seison kuitenkin valintani takana, sillä koen tärkeäksi painottaa väkivallan vakavuutta ja ylittää normalisoivia käsityksiä sisarusväkivallasta leikkinä. Tutkimustulosten perusteella voidaan kui-

tenkin sanoa, että väkivalta ei ole ainoastaan yksisuuntaista vallankäyttöä. Tutkimuksen suurin haaste oli tavoittaa ja tulkita subjektiivisia kokemuksia väkivallasta tekemäni tyypillisen ja vakavan sisarusväkivallan luokittelun raameista. Avovastausten tarkastelun avulla pystyin kuitenkin tavoittamaan tarkemmin nuorten kokemuksia sisarusväkivallasta. Kuitenkin, sisarusväkivaltakokemuksiin liittyvää normalisointia ja subjektiivisten kokemusten täsmällisempää tutkimista varten olisi mielekäästä toteuttaa nämä seikat huomioiva tutkimus.

Jatkossa sisarusväkivallan tutkimisessa tulisi huomioida sisaruksen kohdistama seksuaalinen väkivalta, jota ei ole tietääkseni tutkittu ollenkaan kotimaisella väkivaltatutkimuksen kentällä. Sisarusinsestin on esitetty olevan yleisin seksuaalisen väkivallan muoto (Wiehe 1998), ja aihe kaipaisi tutkimusta myös Suomessa. Sisarusväkivallan lähestyminen joko fyysisenä tai henkisenä väkivaltana ei kuvaa ilmiön monimuotoisuutta tarpeenmukaisella tavalla. Jatkotutkimus voisi keskittyä myös yksilöiden erilaisiin ja vaihtuviin positioihin sisarusväkivallan tekijänä, kokijana tai tekijä-kokijana. Tällöin voitaisiin selvittää tarkemmin sisarusväkivaltaan liittyviä motiiveja, ilmiön vastavuoroisuutta ja kaksisuuntaisuutta. Tulevaisuudessa olisi merkityksellistä kiinnittää huomiota lisäksi sisarusväkivallan vaikutuksiin, jotta ilmiötä voidaan tuoda näkyväksi yhteiskunnallisena ilmiönä. Käytännön työmenetelmien kehittäminen väkivallan vähentämisessä ja poistamisessa olisi tärkeää niin sisarusväkivaltaa kokeneiden yksilöiden, väkivallantekijöiden, perheiden kuin perheiden kanssa toimivien ammattilaisten kannalta.

7.4 Tutkimuksen merkittävyys

Sisarusväkivaltaan puuttuminen edellyttää, että ilmiö osataan tunnistaa ja nimetä. Väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen on edelleen puutteellista useilla ihmistyötä tekevillä aloilla ja alojen koulutuksessa (Matintupa 2020). Tutkimukseni tavoitteena oli tuottaa tietoa lasten ja nuorten kanssa toimivien ammattilaisten tueksi. Koen tulosteni lisäävän tietoisuutta sisarusväkivallan yleisyydestä, vakavuudesta sekä ennen kaikkea väkivaltaa indikoivista tekijöistä. Tutkimustulokseni osoittavat, että sisarusväkivaltaan liittyvät tekijät ovat yhteydessä perheympäristöön ja perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevät sosiaalityöntekijät voivat hyödyntää tulosta kahdensuuntaisesti. Jos palveluihin ohjautuneessa perheessä ilmenee useita eri kuormittavia tekijöitä, on mahdollista, että sisa-

russuhteissa ilmenee ongelmia ja väkivaltaisuutta. Jos palveluihin hakeudutaan sisarusväkivaltaan liittyvien syiden takia, tulisi katse kääntää myös muihin perhettä kuormittaviin tekijöihin.

Sisarusväkivalta ei kuulu sisarussuhteisiin. Tästä huolimatta ilmiötä lähestytään usein normatiivisena ja tavallisena vuorovaikutuksena sisarusten välillä. Tutkimustulosteni valossa sisarusväkivalta on moniulotteinen ilmiö, johon liittyy väkivallan kahdensuuntaisuutta. Tästä huolimatta väkivalta näyttäytyi ensisijaisesti yksisuuntaisena. Tutkimuksessani sisarusväkivallan teot olivat vaihtelevia ja sisälsivät muun muassa nipistelyä, omaisuuden varastamista, haukkumista, hiusten repimisestä, kutittamista ja tapon yrittämistä asetta käyttäen. Vaikuttaminen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen ilmapiiriin vaatii tuekseen tietoa. Huomio tulee kohdistaa vanhempien ja yksittäisten ammattilaisten lisäksi yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän tekijöihin, jotka toiminnallaan ylläpitävät lasten näkymättömyyttä (Paavilainen & Pösö 2003, 258). Tutkimukseni tarkoitus on toimia osana sisarusväkivaltaa käsittelevää tutkimusta, joka toivon mukaan lisääntyy tulevina vuosina.

Väkivallan seuraukset voivat ulottua pitkälle sisarusväkivaltaa kokeneen elämään, vaikuttaen kokijan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin sekä ympäröiviin ihmissuhteisiin. Varhainen puuttuminen väkivaltaan voi ehkäistä ongelmien kasaantumista. Lasten väkivallan käsittely vaatii moniammatillista yhteistyötä, sillä väkivallan tunnistaminen, vähentäminen ja poistaminen on yhteinen asia (Paavilainen & Pösö 2003, 4). Työskentelyn tulisi koskettaa myös perheen vanhempia, sillä heidän tehtävä on huolehtia lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Sisarusväkivalta saattaa olla häpeiltyä ja perheen yksityisyyteen piilotettua. Merkityksellisintä on kuunnella lapsia ja nuoria, myös heidän kokemuksistaan sisarusväkivallasta. Ensin täytyy vain ymmärtää kysyä asiasta.

8 LÄHTEET

Alastalo, M. (2005). *Metodisuhdanteiden mahti: Lomaketutkimus suomalaisessa sosiologiassa 1947–2000*. Tampere: Vastapaino.

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. (1994). *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Araji, S.K. (2004). Preadolescents and adolescents: evaluating normative and non-normative sexual behaviours and development. Teoksessa G. O'Reilly (toim.), *Handbook of clinical intervention with young people who sexually abuse* (s. 3–35). Hove, East Sussex; New York, NY: Brunner-Routledge.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Bass, L. B., Taylor, B. A., Knudson-Martin, C., & Huenergardt, D. (2006). Making sense of abuse: case studies in sibling incest. *Contemporary Family Therapy*, 28(1), 87–109.

Brassard, M. & M. Gelardo. (1987). Psychological maltreatment: The unifying construct in child abuse and neglect. *School Psychology Review*, 16(2), 127–136.

Boer, F. & Dunn, J. (toim.) (1992). *Children's Sibling Relationships: Developmental and Clinical Issues*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Bowes, L., Wolke, D., Joinson, C., Lereya, S. T., & Lewis, G. (2014). Sibling bullying and risk of depression, anxiety, and self-harm: A prospective cohort study. *Pediatrics*, 134(4), 1032–1039.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Volume 1, Attachment*. New York: Basic Books, Inc., Publishers.

Brody, G. H., & Murry, V. M. (2001). Sibling socialization of competence in rural, single-parent African American families. *Journal of Marriage and the Family*, 63(4), 996–1008.

Brown, D. & De Cao, E. (2018). *The impact of unemployment on child maltreatment in the United States*. ISER Working Paper Series 2018-04, Institute for Social and Economic Research. Saatavilla <https://www.economics.ox.ac.uk/materials/working_papers/4546/837-brown--de-cao.pdf>, luettu 20.9.2019.

Button, D. M., & Gealt, R. (2010). High risk behaviors among victims of sibling violence. *Journal of Family Violence*, 25(2), 131–140.

Caffaro, J. V. (2014). *Sibling abuse trauma: Assessment and intervention strategies for children, families, and adults* (2. painos). New York, NY: Routledge.

Caffaro, J. (2017). Treating Adult Survivors of Sibling Sexual Abuse: A Relational Strengths-Based Approach. *Journal of Family Violence*, 32(5), 543–552.

Caffaro, J., & Conn-Caffaro, A. (1998). *Sibling abuse trauma*. New York, NY: Haworth Maltreatment and Trauma Press.

- Caffaro, J., & Conn-Caffaro, A. (2005). Treating sibling abuse families. *Aggression and Violent Behavior, 10*(5), 604-623.
- Callaghan J. E., Alexander J. H., Sixsmith J. & Fellin L. C. (2015). Children's experiences of domestic violence and abuse: siblings' accounts of relational coping. *Clinical Child Psychology and Psychiatry, 21*(4), 649-668.
- Caspi, J. (2012). *Sibling aggression: Assessment and treatment*. New York, NY: Springer.
- Cicirelli, V. G. (1994). Sibling Relationships in Cross-Cultural Perspective. *Journal of Marriage and Family, 51*(1), 7-20.
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. (2007). *Tutkijan arkipäivän etiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Edwards, R., Hadfield, L., Lucey, H. & Mauthner, M. (2006). *Sibling Identity and Relationships: Sisters and brothers*. Lontoo: Routledge.
- Edwards, R. & McCarthy, J. R. 2011. *Key concepts in family studies*. London: Sage Publications.
- Elder, G. H., Jr, Pavalko, E. K. & Clipp, E. C. (1993). *Working with archival data: Studying lives*. Newbury Park, [Calif.] ; London: SAGE.
- Ellonen N., Kivivuori J. & Kääriäinen J. (toim.) (2007). *Lapset ja nuoret väkivallan uhreina*. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita, Poliisiammattikorkeakoulu. Saatavilla <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86769/Lapset%20ja%20nuoret_tiedotteita64.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 6.1.2020.
- Ellonen, N. & Peltonen, K. (2011). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset ja psykososiaaliset ongelmat: moniulotteiset yhteydet ja mittaamisen haasteet. *Nuorisotutkimus, 29*(2), 3-25.
- Ellonen, N., Fagerlund, M., Kääriäinen, J., Peltola, M. & Sariola, H. (2013). Lapsiuhritutkimus 2013 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2015-03-16). Yhteiskuntatieteellinen tietoarquivo [jakaja]. Saatavilla <https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD2943?tab=summary&study_language=fi>.
- Eriksen, S. & Jensen, V. (2006). All in the Family? Family Environment Factors in Sibling Violence. *Journal of Family Violence, 21*(8), 497-507.
- Eriksen, S., & Jensen, V. (2009). A push or a punch: Distinguishing the severity of sibling violence. *Journal of Interpersonal Violence, 24*(1), 183-208.
- Eskonen, I. (2005). *Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeutisissa ryhmissä perheväkivallasta?* (väitöskirja, Tampereen yliopisto). Haettu osoitteesta <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67528/951-44-6432-X.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

- Dantchev, S., & Wolke, D. (2019). Trouble in the nest: Antecedents of sibling bullying victimization and perpetration. *Developmental Psychology*, 55(5), 1059–1071.
- Deater-Deckard K., Dunn J. & Lussier G. (2002). Sibling relationships and social-emotional adjustment in different family contexts. *Social Development*, 11(4), 571–590.
- DeHart G. B. 1999. Conflict and Averted Conflict in Preschoolers' Interactions With Siblings and Friends. Teoksessa W. A. Collins & B. Laursen (toim.), *Relationships as Developmental Contexts* (281–303). Mahwah (N.J.): Erlbaum.
- Doyle, C. (1997). Emotional abuse of children: Issues for intervention. *Child Abuse Review*, 6(5), 330–342.
- Duncan, R. D. (1999). Peer and sibling aggression: An investigation of intra- and extra-familial bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(8), 871–886.
- Dunn, J. (1983). Sibling relationships in early childhood. *Child Development*, 54(4), 787–811.
- Dunn, J., Slomkowski, C. & Beardsall, L. (1994). Sibling relationships from the preschool period through middle childhood and early adolescence. *Developmental Psychology*, 30(3), 315–324.
- Dunn, J. (2005). "Victims" and "survivors": emerging vocabularies of motive for "battered women who stay". *Sociological inquiry* 75(1), 1–30.
- Dunn, J. (2014). Sibling relationships across the life-span. Teoksessa D. Hindle & S. Sherwin-White (toim.), *Sibling matters: a psychoanalytic, developmental, and systemic approach* (s. 69–81). Lontoo: Karnac Books.
- Dunn, J. & Kendrick, C. (1982). *Siblings: Love, Envy, & Understanding*. Lontoo: Grant McIntyre.
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J. Ellonen, N. & Sariola, H. (2014). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Suomen Yliopistopaino: Juvenes Print.
- Felson, R. B. (1983). Aggression and Violence Between Siblings. *Social Psychology Quarterly*, 46(4), 271–285.
- Finkelhor, D., H. Turner & R. Ormrod. (2006). Kid's Stuff: The Nature and Impact of Peer and Sibling Violence on Younger and Older Children. *Child Abuse and Neglect*, 30(12), 1401–21.
- Garey, S. S. (1999). Long-term effects of sibling emotional and physical abuse on adult self-concept and the associated guilt and shame. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering*, 59(9-B), 5135.

- Gass K., Jenkins J. & Dunn, J.. (2007). Are sibling relationships protective? A longitudinal study. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(2), 167–175.
- Gelles, R. J. (1997). *Intimate violence in families* (3. painos). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Goldstein, S. E., & Tisak, M. S. (2004). Adolescents' outcome expectancies about relational aggression within acquaintanceships, friendships, and dating relationships. *Journal of Adolescence*, 27(3), 283–302.
- Goodwin, M., & Roscoe, B. (1990). Sibling violence and agonistic interaction among middle adolescents. *Adolescence*, 25(98), 451–467.
- Graham-Bermann, S. A., Cutler, S. E., Litzenberger, B. W., & Schwartz, W. E. (1994). Perceived conflict and violence in childhood sibling relationships and later emotional adjustment. *Journal of Family Psychology*, 8(1), 85–97.
- Grayson, P. (toim.) (1989). *College psychotherapy*. New York, NY: Guilford Press.
- Green A. H. (1984). Child abuse by siblings. *Child abuse & neglect*, 8(3), 311–317.
- Hackett, S. (2004). *What Works for Children and Young People with Harmful Sexual Behaviours?* Barnardo's, Ilford.
- Hardy, M. (2001). Physical aggression and sexual behavior among siblings: A retrospective study. *Journal of Family Violence*, 16(3), 255–268.
- Hardy, M., Beers, B., Burgess, C. & Taylor, A. (2010). Personal Experience and Perceived Acceptability of Sibling Aggression. *Journal of Family Violence*, 25(1), 65–71.
- Hart, S. N. & Brassard, M. R. (1987). A major threat to children's mental health: Psychological maltreatment. *American Psychologist*, 42(2), 160–165.
- Hartup, W. W. (1989). Social relationships and their developmental significance. *American Psychologist*, 44(2), 120–126.
- Heaton, J. (2004). What is secondary analysis? Teoksessa J. Heaton (toim.), *Reworking qualitative data* (s. 1-18). London: SAGE Publications.
- Herzberger, S.D. (1996). *Violence Within the Family: Social Psychological Perspectives*. Oxford: Westview Press.
- Hirsjärvi, S. (2000). Aineiston hankinnan suunnittelu. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes, P. Sajavaara & E. Sinivuori (toim.), *Tutki ja kirjoita* (s. 166–179). Helsinki: Tammi.
- Hoetger, L. A., Hazen, K. P. & Brank, E. M. (2015). All in the Family: A Retrospective Study Comparing Sibling Bullying and Peer Bullying. *Journal of Family Violence*, 30(1), 103–111.

- Hoffman, K.L. & Edwards, J.N. (2004). An integrated theoretical model of sibling violence and abuse. *Journal of Family Violence*, 19(3), 185–200.
- Hoffman, K.L., Kiecolt, K.J. & Edwards, J.N. (2005). Physical violence between siblings: a theoretical and empirical analysis. *Journal of Family Issues*, 26(8), 1103–1130.
- Holt, M., D. Finkelhor, & G.K. Kantor. (2007). Multiple victimization experiences of urban elementary school students: Associations with psychosocial functioning and academic performance. *Child Abuse & Neglect*, 31(5), 503–515.
- Hosmer, D. W., Lemeshow, S. & Sturdivant, R. X. (2013). *Applied logistic regression* (3. painos). Hoboken, N.J.: Wiley.
- Hossain, M., Wright, S., & Petersen, L. A. (2002). Comparing performance of multinomial logistic regression and discriminant analysis for monitoring access to care for acute myocardial infarction. *Journal of Clinical Epidemiology*, 55(4), 400–406.
- Husso, M. (2005). Perhe- ja parisuhdeväkivalta yhteiskunnallisena ongelmana. Teoksessa Eduskunnan naiskansanedustajien verkosto & J. Koskinen (toim.), *Perheväkivalta* (s. 13–18). Helsinki: Kustannusliike Susi.
- James A. (2007). Giving voice to children’s voices: practices and problems, pitfalls and potentials. *American Anthropologist*, 109(2), 261–272.
- Johnson, R. M., Duncan, D. T., Rothman, E. F., Gilreath, T. D., Hemenway, D., Molnar, B. E., Azrael, D. (2015). Fighting With Siblings and With Peers Among Urban High School Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(13), 2221–2237.
- Jokivuori, P. & Hietala, R. (2015). *Määrällisiä tarinoita: Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Porvoo: WSOY.
- Kangasniemi, J. (2008). *Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevisiion Nuorten palstan kirjoituksissa* (väitöskirja, Jyväskylän yliopisto). Haettu osoitteesta <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/19195/9789513934088.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.
- Karjalainen, S., Launis V., Pelkonen R. & Pietarinen J. (toim.) (2002). *Tutkijan eettiset valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kaulio, P. & Svennevig, H. (2008). *Sisarius: Rakkautta, vihaa, kateutta*. Helsinki; Jyväskylä: Minerva.
- Katy (2009) Sibling Sexual Abuse and Incest During Childhood. *Pandora’s Project: Support and Resources for Survivors of Rape and Sexual Abuse*. Haettu osoitteesta <<https://pandys.org/forums/index.php?/topic/114285-sibling-sexual-abuse-incest-during-childhood/>>.
- Keckman-Koivuniemi, H. & Kleemola, M. (2006). *Opas kvantitatiivisten tutkimusaineistojen jatkokäyttöön*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto: Taju [jakaja].

Keskinen, S. (2001). Ahdistavien tunteiden äärellä. Tutkijan, väkivaltaa kokeneiden naisten ja kulttuurin kohtaamisia. *Naistutkimus-Kvinnoforskning*, 14(3), 29–39.

Kettrey H. H. & Emery B. C. (2006). The discourse of sibling violence. *Journal of Family Violence*, 21(1), 407–416.

Kiselica, M. S., & Morrill-Richards, M. (2007). Sibling maltreatment: The forgotten abuse. *Journal of Counseling & Development*, 85(2), 148–160.

Khan, R., & Cooke, D. J. (2013). Measurement of sibling violence: A two-factor model of severity. *Criminal Justice and Behavior*, 40(1), 26–39.

Khan, R. & Rogers, P. (2015). The Normalization of Sibling Violence: Does Gender and Personal Experience of Violence Influence Perceptions of Physical Assault Against Siblings? *Journal of Interpersonal Violence*, 30(3), 437–458.

Kominkiewicz, F. B. (2004). The relationship of child protection service caseworker discipline-specific education and definition of sibling abuse: An institutional hiring impact study. *Journal of Human Behavior and the Social Environment*, 9(1–2), 69–82.

Kowalski, R. M. (2000). “I was only kidding!”: Victims’ and perpetrators’ perceptions of bullying. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(2), 231–241.

Kramer, L. & Conger, K.J. (2009). What We Learn from Our Sisters and Brothers: For Better or for Worse. Teoksessa L. Kramer & K. J. Conger (toim.), *Siblings as Agents of Socialization* (s. 1–12). San Francisco: Jossey-Bass.

Krienert J.L. & Walsh J.A. (2011). Sibling sexual abuse: an empirical analysis of offender, victim, and event characteristics in national incident-based reporting system (NIBRS) data, 2000–2007. *Journal of Child Sexual Abuse*, 20(4), 353–372.

Kriss, A., Steele, M. & Steele, H. (2014). Sibling relationships: an attachment perspective. Teoksessa D. Hindle & S. Sherwin-White (toim.), *Sibling matters: a psychoanalytic, developmental, and systemic approach* (s. 82–95). Lontoo: Karnac Books.

Kuusela, K. & Yli-Kivistö, H. (2017). *Sisarussuhteissa koetun väkivallan yhteys yksinäisyyden kokemuksiin - 6.- ja 9.-luokkalaisten vastauksia vuoden 2013 Lapsiuhritutkimuksesta* (kandidaatintutkielma, Jyväskylän yliopisto).

Kääriäinen, J. (2008). ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen. Teoksessa Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, v. & Sariola, H. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991. Yhdistyneet Kansakunnat. Saatavilla <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf>, luettu 10.10.2019.

Luthar, S. S., & Becker, B. E. (2002). Privileged but pressured: A study of affluent youth. *Child Development*, 73(5), 1593–1610.

- Luster, T. & Kain, E. L. (1987). The relation between family context and perceptions of parental efficacy. *Early Child Development and Care*, 29(3), 301–311.
- Mackey, A. L., Fromuth, M. E., & Kelly, D. B. (2010). The association of sibling relationship and abuse with later psychological adjustment. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(6), 955–968.
- Mandell, D. S., Walrath, C. M., Manteuffel, B., Sgro, G. and Pinto-Martin, J. A. 2005. The prevalence and correlates of abuse among children with autism served in comprehensive community-based mental health settings. *Child Abuse & Neglect*, 29(12), 1359–1372.
- Marshall, A. D., Feinberg, M. E., & Daly, K. A. (2019). Children's emotional and behavioral reactions to interparental aggression: The role of exposure to within-incident, cross-dyad aggression spillover. *Journal of Family Psychology*, 33(5), 617–628.
- Matintupa, M. (6.2.2020). *Väkivalta on monen ammatin arkea, mutta koulutusta sen kohtaamiseen ei juuri saa – sosiaalityön opiskelija Suvi Paganus: "Se vähän hirvittää"*. Yle Uutiset. Saatavilla <https://yle.fi/uutiset/3-11191333?fbclid=IwAR3-7idewncWxSZaIIIfjSJHKiRfbb7Pxxw49NqtxDEnr0llzzwDcNIY_Md_U>.
- McDonald, C. & Martinez, K. (2016). Parental and Other's Responses to Physical Sibling Violence: a Descriptive Analysis of Victim's Retrospective Accounts. *Journal of Family Violence*, 31(3), 401–410.
- McDonald, C. & Martinez, K. (2019). Victim Narratives of Sibling Emotional Abuse. *Child Welfare*, 97(2), 1–21.
- Menesini, E., Camodeca, M., & Nocentini, A. (2010). Bullying among siblings: The role of personality and relational variables. *British Journal of Developmental Psychology*, 28(4), 921–939.
- Metsämuuronen, J. (2011). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: E-kirja opiskelijalaitos*. Helsinki: International Methelp, Booky.fi.
- Meyers, A. (2014). A call to child welfare: Protect children from sibling abuse. *Qualitative Social Work*, 13(5), 654–670.
- Meyers, A. (2016). Trauma and recovery: Factors contributing to resiliency of survivors of sibling abuse. *The Family Journal*, 24(2), 147–156.
- Meyers, A. (2017). Lifting the veil: The lived experience of sibling abuse. *Qualitative Social Work*, 16(3), 333–350.
- Mishna, F. (2012). *Bullying: A Guide to Research, Intervention, and Prevention*. New York Oxford: Oxford University Press.
- Monahan, K. (2010). Themes of adult sibling sexual abuse survivors in later life: An initial exploration. *Clinical Social Work Journal*, 38(4), 361–369.

- Morrill, M., & Bachman, C. (2013). Confronting the Gender Myth: An Exploration of Variance in Male Versus Female Experience With Sibling Abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(8), 1693–1708.
- Morrill-Richards, M., & Leierer, S. J. (2010). The relationship between sibling maltreatment and college students' sense of well-being. *Journal of College Counseling*, 13(1), 17–30.
- Noland, V. J., Liller, K. D., McDermott, R. J., Coulter, M. L., & Seraphine, A. E. (2004). Is adolescent sibling violence a precursor to college dating violence? *American Journal of Health Behavior*, 28, S13-S23.
- Nyqvist, L. (2004). Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa M. Kuronen, R. Granfelt, L. Nyqvist & P. Petrelius (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö: Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja 2004* (s. 101–130). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- O'Brien, R. M. (2007). A Caution Regarding Rules of Thumb for Variance Inflation Factors. *Quality & Quantity*, 41(5), 673–690.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge, MA: Blackwell.
- Omer, H., Schorr-Sapir, I., & Weinblatt, U. (2008). Non-violent resistance and violence against siblings. *Journal of Family Therapy*, 30(4), 450–464.
- Oranen, M. (2012). Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa H. Alapulli, S. Kivittie-Kallio & A. Söderholm (toim.), *Lapsen kaltoinkohtelu* (s. 217–238). Helsinki: Duodecim.
- Ostrov, J., Crick, N., & Stauffacher, K. (2006). Relational aggression in sibling and peer relationships during early childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27(3), 241–253.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. (2003) *Lapset, perhe ja väkivaltatyö*. Helsinki: WSOY
- Patterson, G. R. (1986). The contribution of siblings to training for fighting: A microsocial analysis. Teoksessa D. Olweus, J. Block, & M. Radke-Yarrow (toim.), *Development of antisocial and prosocial behavior: Research theories and issues* (s. 235–261). New York, NY: Academic Press.
- Peltonen, K. (2011). *Children and violence: nature, consequences and interventions* (väitöskirja, Tampereen yliopisto). Haettu osoitteesta <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66761/978-951-44-8471-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.
- Pepler, D. J., Craig, W. M., Connolly, J. A., Yuile, A., McMaster, L., & Jiang, D. (2006). A developmental perspective on bullying. *Aggressive Behavior*, 32(4), 376–384.
- Perkins, N. (2014). *Parental Perceptions and Experiences of Physical and Emotional Violence between Siblings: A Mixed-Methods, Comparative Case Study* (väitöskirja, Virginia Commonwealth University). Haettu osoitteesta <https://core.ac.uk/download/pdf/51290250.pdf>

- Perkins, N. H., & O'Connor, M. K. (2016). Physical and emotional sibling violence: A necessary role for social work. *Social Work, 61*(1), 91–93.
- Petrucci, C. J. (2009) A Primer for Social Worker Researchers on How to Conduct a Multinomial Logistic Regression, *Journal of Social Service Research, 35*(2), 193–205.
- Phillips, D. A., Phillips K. H., Grupp, K. & Trigg, L. (2009). Sibling Violence Silenced: Rivalry, Competition, Wrestling, Playing, Roughhousing, Benign. *Advances in Nursing Science, 32*(2), E1–E16.
- Phillips, D. A., Bowie, B. H., Wan, D. C., & Yukevich, K. W. (2018). Sibling violence and children hospitalized for serious mental and behavioural health problems. *Journal of Interpersonal Violence, 33*(16), 2558–2578.
- Phillips-Green, M. J. (2002). Sibling incest. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families, 10*(2), 195–202.
- Piehl, A. (9.4.2008). Uhriutuminen. *Hyvää virkakieltä, 4*, 17–18.
- Pietarinen, J. & Launis, V. (2002) Etiikan luonne ja alueet. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.), *Tutkijan eettiset valinnat* (s. 42–57). Helsinki: Gaudeamus.
- Piispa, M. (2006). Kvantitatiivisen tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Esimerkkinä naisiin kohdistuvan väkivallan kyselytutkimus. Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.): *Etiikkaa ihmistieteille* (141–160). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Pitkänen, M. (2014). Sisarusten välinen väkivalta. Teoksessa T. Kovanen & M. Pitkänen (toim.), *Rispektii. Näkökulmia nuorten kohtaamaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan* (s. 36–51). Ensi- ja turvakotien liitto ry. Saatavilla <https://www.e-julkaisu.fi/ensija_turvakotien_liitto/rispektii/>, luettu 18.11.2019.
- Pohjola, A. (toimi.) (2003a). *Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 47. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Pohjola, A. (2003b). Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa A. Pohjola (toim.), *Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus* (s.53–67). Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 47. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Rannikko, U. (2008). *Yhteinen ja erillinen lapsuus: sisarusten sosiaalistava merkitys*. (väitöskirja, Tampereen yliopisto). Haettu osoitteesta <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66400/978-951-44-75108.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.
- Reese-Weber, M. (2008). A new experimental method assessing attitudes toward adolescent dating and sibling violence using observations of violent interactions. *Journal of Adolescence, 31*(6), 857–876.
- Relva, I. C., Fernandes O. M. & Mota C. P. (2013). An exploration of sibling violence predictors. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research, 5*(1), 47–61.

- Rolin, K. (2002). Tieteen etiikka metodologian näkökulmasta. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.), *Tutkijan eettiset valinnat* (s. 92–104). Helsinki: Gaudeamus.
- Roscoe, B., Goodwin, M. P., & Kennedy, D. (1987). Sibling violence and agonistic interactions experienced by early adolescents. *Journal of Family Violence*, 2(2), 121–137.
- Ross, H. S. (1996). Negotiating principles of entitlement in sibling property disputes. *Developmental Psychology*, 32(1), 90–101.
- Rudd, J. M., & Herzberger, S. D. (1999). Brother-sister incest – father-daughter incest: a comparison of characteristics and consequences. *Child Abuse and Neglect*, 23(9), 915–928.
- Russell, D. E. H. (1986). *The Secret Trauma: Incest in the Lives of Girls and Women*. New York, NY: Basic Books.
- Rönkä, A. & Sallinen, M. (2008) Murrosikäisen perhesuhteet: Muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa T. Hokkanen, A. Rönkä, M. Sallinen, A. Pylkkänen, M. Notko, P. Kuosmanen, ... T. Pösö (toim.) *Perhesuhteet puntarissa* (s. 43–67). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Salmon, C. A. & Hehman, J. A. (2014). The evolutionary psychology of sibling conflict and siblicide. Teoksessa T. K. Shackelford & R. D. Hansen (toim.), *The Evolution of Violence* (s.137-157). New York: Springer.
- Sanders, R. (2004). *Sibling Relationships: Theory and Issues for Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Selwyn, J. (2019). Sibling Relationships in Adoptive Families That Disrupted or Were in Crisis. *Research on Social Work Practice*, 29(2) 165–175.
- Sévon, E. & Notko, M. (2008). Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa T. Hokkanen, A. Rönkä, M. Sallinen, A. Pylkkänen, M. Notko, P. Kuosmanen, ... T. Pösö (toim.) *Perhesuhteet puntarissa* (s. 13–26). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Simonelli, C. J., Mullis, T., Elliot, A. N. & Pierce, T.W. (2002). Abuse by siblings and subsequent experiences of violence within the dating relationship. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(2), 103–121.
- Skinner, J. A., & Kowalski, R. M. (2013). Profiles of Sibling Bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(8), 1726–1736.
- Smith, H., & Israel, E. (1987). Sibling incest: A study of the dynamics of 25 cases. *Child Abuse & Neglect*, 11(1), 101–108.
- Snyder, J., Bank, L., & Burraston, B. (2005). The consequences of antisocial behavior in older male siblings for younger brothers and sisters. *Journal of Family Psychology*, 19(4), 643–653.

- Song, J. H., Volling, B. L., Lane, J. D., & Wellman, H. M. (2016). Aggression, sibling antagonism, and theory of mind during the first year of siblinghood: A developmental cascade model. *Child Development, 87*(4), 1250–1263.
- Stocker, C. M. (1994). Children's perceptions of their relationships with siblings, friends and mothers: Compensatory processes and links with adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35*(8), 1447–1459.
- Stocker, C. M., & Youngblade, L. (1999). Marital conflict and parental hostility: Links with children's sibling and peer relationships. *Journal of Family Psychology, 13*(4), 598–609.
- Stormshak, E., Bellanti, C. & Bierman, K. (1996). The Quality of Sibling Relationships and the Development of Social Competence and Behavioral Control in Aggressive Children. *Developmental Psychology, 32*(1), 79–89.
- Straus, M. A. (1979). Measuring intrafamily conflict and violence: The Conflict Tactics (CT) Scales. *Journal of Marriage and the Family, 41*(1), 75–88.
- Straus, M. A. (1980). Stress and physical child abuse. *Child Abuse & Neglect, 4*(2), 75–88.
- Straus, M. A., Gelles, R. J., & Steinmetz, S. K. (1980). *Behind closed doors: Violence in the American family*. Garden City, New York: Doubleday.
- Straus, M. A. & Hamby, S. L. & Finkelhor, D. & Moore, D. W. & Runyan, D. (1998) Identification of Child Maltreatment with the Parent-Child Conflict Tactics Scales: Development and Psychometric Data for a National Sample of American Parents. *Child Abuse and Neglect, 22*(11), 249–270.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. painos). Boston: Pearson Education.
- Tanskanen, A. O., Danielsbacka, M., Jokela, M., & Rotkirch, A. (2017). Sibling conflicts in full- and half-sibling households in the UK. *Journal of Biosocial Science, 49*(1), 31–47.
- Teti, D. M., & Ablard, K. E. (1989). Security of attachment and infant– sibling relationships: A laboratory study. *Child Development, 60*(6), 1519–1528.
- Timonen, A. (2014). Väkivallan vaikutus lapsen kehitykseen. Rikosuhripäivystys RIKU-lehti 3/2014, 4–5.
- Tippett, N., & Wolke, D. (2015). Aggression between siblings: Associations with the home environment and peer bullying. *Aggressive Behavior, 41*(1), 14–24.
- Toseeb, U., McChesney, G., & Wolke, D. (2018). The prevalence and psychopathological correlates of sibling bullying in children with and without autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 48*(7), 2308–2318.
- Tucker, C. J. & Updegraff, K. (2009). The Relative Contributions of Parents and Siblings to Child and Adolescent Development. Teoksessa L. Kramer & K. J. Conger (toim.), *Siblings as Agents of Socialization* (s. 13–28). San Francisco: Jossey-Bass.

- Tucker, C.J., D. Finkelhor, H. Turner & Shattuck, A. M. (2013). Association of Sibling Aggression With Child and Adolescent Mental Health. *Pediatrics*, 132(1), 79-84.
- Tucker, C. J., Finkelhor, D., Shattuck, A. M., & Turner, H. (2013). Prevalence and correlates of sibling victimization types. *Child Abuse & Neglect*, 37(4), 213–223.
- Tucker, C. J., Finkelhor, D., Turner, H., & Shattuck, A. M. (2014). Family dynamics and young children’s sibling victimization. *Journal of Family Psychology*, 28(5), 625–633.
- Turner, H. A., Finkelhor, D., & Ormrod, R. (2007). Family structure variations in patterns and predictors of child victimization. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(2), 282–295.
- Turner, H. A., Finkelhor, D., Ormrod, R., Hamby, S., Leeb, R. T., Mercy, J. A., & Holt, M. (2012). Family context, victimization, and child trauma symptoms: Variations in safe, stable, and nurturing relationships during early and middle childhood. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(2), 209–219.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Saatavilla <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>, luettu 10.1.2020.
- Updegraff, K. A., Thayer, S. M., Whiteman, S. D., Denning, D. J., & McHale, S. M. (2005). Relational aggression in adolescents’ sibling relationships: Links to sibling and parent–adolescent relationship quality. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 54(3), 373–385.
- Valli, R. (2015). *Johdatus tilastotieteelliseen tutkimukseen* (2. painos). Jyväskylä: PS-Kustannus. Gummerus Kirjapaino Oy.
- van Berkel, S. R., Tucker, C. J., & Finkelhor, D. (2018). The combination of sibling victimization and parental child maltreatment on mental health problems and delinquency. *Child Maltreatment*, 23(3), 244–253.
- Volling, B. L., & Belsky, J. (1992). The contribution of mother– child and father– child relationships to the quality of sibling interaction: A longitudinal study. *Child Development*, 63(5), 1209–1222.
- Väänänen, R. (2013). *Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille* (väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto). Haettu osoitteesta <https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1271-8/urn_isbn_978-952-61-1271-8.pdf>.
- Waddell, J., Pepler, D., & Moore, T. (2001). Observations of sibling interactions in violent families. *Journal of Community Psychology*, 29(3), 241–258.
- Westby, A. E. (2007). Child maltreatment: A global issue. *Language, Speech, & Hearing Services in Schools*, 38(2), 140–148.
- Whipple, E. E. & Finton, S. E. (1995). Psychological maltreatment by siblings: An unrecognized form of abuse. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 12(2), 135–146.

- Whiteman, S. D., McHale, S. M. & Soli, A. (2011). Theoretical Perspectives on Sibling Relationships. *Journal of Family Therapy and Review*, 3(2), 124–139.
- Wiehe, V. R. (1997). *Sibling abuse*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Wiehe, V. R. (1998). *Understanding family violence*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Winters, K. E. (2019) *Physical and Emotional Sibling Violence and Child Welfare: a Critical Realist Exploratory Study* (väitöskirja, Portland State University). Haettu osoitteesta <https://pdxscholar.library.pdx.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5880&context=open_access_etds>.
- Wolfe, D.A., Wekerle, C., Reitzel-Jaffe, D. & Lefebvre, L. (1998). Factors associated with abusive relationships among maltreated and nonmaltreated youth. *Development and Psychopathology*, 10(1), 61–85.
- Wolke, D., Baumann, N., Strauss, V., Johnson, S., & Marlow, N. (2015). Bullying of preterm children and emotional problems at school age: Cross-culturally invariant effects. *The Journal of Pediatrics*, 166(6), 1417–1422.
- Yates, P. (2017). Sibling sexual abuse: why don't we talk about it? *Journal of Clinical Nursing*, 26(15-16), 2482–2494.
- Åkerlund, N. (2017). Caring or Vulnerable Children? Sibling Relationships When Exposed to Intimate Partner Violence. *Children & Society*, 31(6), 475–485.

LIITTEET

LIITE 1 Sisarusväkivaltaa selittävät muuttujaryhmät

Sosiodemografiset tekijät ja perherakenne

[q1] Oletko tyttö vai poika?

[bv2] Luokka-aste

Sisarusten lukumäärä

Uusperhe

Sisaruspuolet

Sosioekonominen asema

Vanhempien koulutus

[q11] Käykö isäsi tällä hetkellä töissä? (RE)

[q15] Käykö äitisi tällä hetkellä töissä? (RE)

[q7] Toisilla lapsilla on nykyään myös toinen koti, jos esimerkiksi vanhemmat ovat eronneet. Onko sinulla toista kotia, jossa asut osan ajasta?

[q28] Mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta? (RE)

Vanhemmuuden ominaisuudet ja perhedynamiikka

[q30] Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi? (RE)

[q35] Kuinka usein yleensä syötte illalla yhdessä toisen tai molempien vanhempiesi kanssa (tai niiden aikuisten kanssa joiden luona asut)? (RE)

[q36] Kenen kanssa vietät suurimman osan vapaa-ajastasi? (RE)

[q39] Kuinka usein oleskelet vapaa-ajalla julkisissa tiloissa kuten kadulla, torilla, kahvilassa, rautatieasemalla tai vastaavalla yleisellä paikalla? (RE)

[q41] Tietävätkö vanhempasi (tai ne aikuiset, joiden luona asut) yleensä, kenen kanssa vietät vapaa-aikasi tai liikut ulkona? (RE)

Väkivaltainen kotiympäristö

Äidin kohdistama väkivalta

Isän kohdistama väkivalta

Vanhempien välinen väkivalta

Vastaajan väkivaltaisuus sisarusta kohtaan

Vanhempien väkivaltaisuus vastaajan sisarusta kohtaan

(RE) Uudelleen koodattu muuttuja

LIITE 2 Sisarusväkivaltaan liitettyjen tekijöiden yksittäisten yhteyksien tarkastelu tyypillistä sisarusväkivaltaa kokeneiden ryhmässä

	Ei sisarusväkivaltaa (n=7094)	Tyypillistä sisarusväkivaltaa (n=1940)	Exp(B) + 95 % luottamusväli
Sosiodemografiset tekijät ja perheen ominaisuudet			
Sukupuoli			
Poika	52,6 %	41,1 %	1
Tyttö***	47,4 %	58,9 %	1,59 (1,44–1,76)
Luokka-aste			
6. lk.	56,3 %	60,7 %	1
9. lk. ***	43,7 %	39,3 %	0,83 (0,75–0,92)
Lasten lukumäärä			
2***	44,3 %	38,0 %	1
3**	30,0 %	32,0 %	1,25 (1,09–1,42)
4***	11,3 %	14,1 %	1,46 (1,23–1,73)
5 tai enemmän**	14,4 %	15,8 %	1,28 (1,08–1,51)
Uusperhe	16,3 %	17,6 %	1,09 (0,96–1,25)
Sisaruspuolet*	10,4 %	12,0 %	1,17 (0,99–1,36)
Sosioekonomiset tekijät			
Vanhempien koulutus			
Perus- tai toinen aste	49,4 %	48,1 %	1
Korkeakoulu	23,5 %	23,0 %	1,00 (0,85–1,19)
Eri asteiset koulutukset	27,1 %	28,8 %	1,09 (0,93–1,28)
Äidin työttömyys	15,2 %	15,8 %	1,05 (0,92–1,21)
Isän työttömyys	8,9 %	8,7 %	0,97 (0,81–1,16)
Kahden kodin talous**	19,0 %	22,1 %	1,21 (1,07–1,37)
Mielipide taloudellisesta tilanteesta			
Erittäin hyvä ***	36,7 %	25,6 %	1
Melko hyvä ***	52,4 %	58,6 %	1,61 (1,42–1,81)
Taloudellisia vaikeuksia ***	10,8 %	15,8 %	2,09 (1,77–2,48)
Vanhemmuuden ominaisuudet			
Pystyykö puhumaan vanhemmille omista asioistaan			
Kyllä ***	62,5 %	51,4 %	1
Joissain määrin ***	33,9 %	42,9 %	1,54 (1,38–1,70)
Ei lainkaan tai ei juuri lainkaan ***	3,6 %	5,7 %	1,91 (1,51–2,42)
Yhdessä syöminen perheen kanssa			
Joka päivä ***	50,0 %	45,1 %	1
Viikoittain**	45,5 %	48,9 %	1,19 (1,07–1,32)
Kuukausittain tai harvemmin**	4,5 %	5,9 %	1,45 (1,16–1,82)
Vapaa-ajan vietto			
Perheen kanssa***	35,3 %	31,9 %	1
Yksin***	7,6 %	10,0 %	1,44 (1,19–1,74)

Muiden kanssa**	57,1 %	58,1 %	1,12 (1,00–1,26)
Oleskelu julkisella paikalla ilta- tai yöaikaan			
Ei koskaan ***	45,2 %	42,8 %	1
Joskus**	42,4 %	47,4 %	1,18 (1,06–1,32)
Usein tai melko usein	12,4 %	9,7 %	0,83 (0,69–0,99)
Tietävätkö vanhemmat kenen kanssa viettää vapaa-aikaa			
Aina**	71,4 %	67,7 %	1
Joskus**	26,8 %	30,6 %	1,21 (1,08–1,35)
Harvoin tai eivät koskaan	1,9 %	1,7 %	0,98 (0,67–1,44)
Kodin väkivaltainen ilmapiiri			
Äiti kohdistanut väkivaltaa ***	15,0 %	24,2 %	1,80 (1,58–2,06)
Isä kohdistanut väkivaltaa **	10,9 %	18,3 %	1,84 (1,59–2,14)
Vanhempien välinen väkivalta **	3,3 %	6,1 %	1,94 (1,55–2,44)
Vastaaaja kohdistanut väkivaltaa sisarukseen ***	1,5 %	9,0 %	6,37 (4,98–8,15)
Vanhemmat kohdistaneet väkivaltaa vastaajan sisarukseen	1,4 %	3,6 %	2,60 (1,91–3,56)

LIITE 3 Sisarusväkivaltaan liitettyjen tekijöiden yksittäisten yhteyksien tarkastelu vakavaa sisarusväkivaltaa kokeneiden ryhmässä

	Ei sisarusväki- valtaa (n=7094)	Vakavaa sisarus- väkivaltaa (n=793)	Exp(B) + 95 % luottamusväli
Sosiodemografiset tekijät ja perheen omi- naisuudet			
Sukupuoli			
Poika	52,60 %	36,70 %	1
Tyttö***	47,40 %	63,30 %	1,92 (1,65–2,23)
Luokka-aste			
6. lk.	56,30 %	46,30 %	1
9. lk. ***	43,70 %	53,70 %	1,49 (1,29–1,73)
Lasten lukumäärä			
2***	44,30 %	38,50 %	1
3	30,00 %	29,70 %	1,14 (0,95–1,38)
4***	11,30 %	16,30 %	1,66 (1,32–2,09)
5 tai enemmän	14,40 %	15,60 %	1,24 (0,98–1,57)
Uusperhe**	16,30 %	20,90 %	1,36 (1,13–1,63)
Sisaruspuolet *	10,40 %	12,90 %	1,27 (1,02–1,58)
Sosioekonomiset tekijät			
Vanhempien koulutus			
Perus- tai toinen aste	49,40 %	41,70 %	1
Korkeakoulu *	23,50 %	25,10 %	1,27 (0,99–1,61)
Eriasteiset koulutukset **	27,10 %	33,20 %	1,45 (1,16–1,81)
Äidin työttömyys	15,20 %	16,30 %	1,12 (0,91–1,37)
Isän työttömyys	8,90 %	8,70 %	0,98 (0,75–1,27)
Kahden kodin talous ***	19,00 %	22,70 %	1,46 (1,23–1,73)
Taloudellinen tilanne			
Erittäin hyvä ***	36,70 %	22,70 %	1
Melko hyvä ***	52,40 %	56,80 %	1,75 (1,45–2,11)
Heikko ***	10,80 %	20,40 %	3,04 (2,39–3,85)
Vanhemmuuden ominaisuudet			
Pystyykö puhumaan vanhemmille omista asi- oistaan			
Kyllä ***	62,50 %	42,10 %	1
Joissain määrin ***	33,90 %	46,60 %	2,04 (1,74–2,38)
Ei lainkaan tai juuri lainkaan ***	3,60 %	11,30 %	4,62 (3,54–6,03)
Yhdessä syöminen perheen kanssa			
Joka päivä ***	50,00 %	40,30 %	1
Viikoittain ***	45,50 %	51,40 %	1,40 (1,20–1,64)
Kuukausittain ***	4,50 %	8,30 %	2,28 (1,70–3,04)
Vapaa-ajan vietto			
Perheen kanssa ***	35,30 %	26,20 %	1
Yksin ***	7,60 %	13,80 %	2,43 (1,89–3,12)

Muiden kanssa ***	57,10 %	60,00 %	1,41 (1,19–1,68)
Oleskelu julkisella paikalla ilta- tai yöaikaan			
Ei koskaan***	45,20 %	35,50 %	1
Joskus***	42,40 %	49,10 %	1,47 (1,25–1,74)
Usein tai melko usein***	12,40 %	15,30 %	1,57 (1,45–1,98)
Tietävätkö vanhemmat kenen kanssa viettää vapaa-aikaa			
Aina***	71,40 %	61,20 %	1
Joskus***	26,80 %	35,70 %	1,55 (1,32–1,82)
Harvoin tai eivät koskaan **	1,90 %	3,10 %	1,93 (1,23–3,00)
Kodin väkivaltainen ilmapiiri			
Äiti kohdistanut väkivaltaa ***	15,00 %	34,80 %	3,03 (2,55–3,60)
Isä kohdistanut väkivaltaa ***	10,90 %	30,50 %	3,60 (2,99–4,33)
Vanhempien välinen väkivalta ***	3,30 %	11,70 %	3,95 (3,06–5,08)
Vastaaja kohdistanut sisarukseen väkivaltaa ***	1,50 %	14,20 %	10,75 (8,16–14,16)
Vanhemmat kohdistaneet vastaajan sisarukseen väkivaltaa **	1,40 %	5,50 %	4,15 (2,89–5,97)
